

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ÖZELLİKLERİYLE ANTALYA
BİTİRME ÇALIŞMASI

FATİH TUNCA
070752

DANIŞMAN:
DOÇ.DR. BÜLENT YORULMAZ

LEFKOŞE, 2001

ÖNSÖZ

Antalya, binlerce yıl öncelerinden günümüze gelmiş, içerisinde büyük uygarlıkları barındırmış, iklim ve doğa özellikleriyle yaşanılabilir bir kenttir.

Antalya'yı anlatmaya başlarken, bu eşsiz ilimizin hangi özelliğini ön planda tutacağımı, daha sonra da hangi özelliklerine yer vereceğime çok zor karar verdim. Çünkü Antalya tabiat ananın bütün güzelliklerini bünyesinde barındırırken; tarihi, kültürü, folkloru ve coğrafyasıyla da sadece ülkemizin değil dünyanın dilinde olan bir şehrimizdir. Bu çalışmayı hazırlarken ben bir çok araştırmacı gibi klasik yoldan giderek öncelikle tarihi, sonra coğrafyası ve kültürüne yer vermeyi tercih ettim.

Bir rivayete göre II. Attalos adamlarına "Bana bir yeryüzü cenneti bulun" der. Adamları uzun arayışlardan sonra Antalya'ya gelirler ve krallarına haber salarlar. II. Attalos Antalya'yı çok beğenir ve cennetin kucığında bir kent inşa eder. İşte Antalya ismi bu kurucu Attalos'dan gelmiştir.

Antalya'ya uğrayanlar bu nadide şehrimiz için "cennet" tabirini kullanırlar. Ulu önder Atatürk 1930 yılının ilkbaharında ilk kez gördüğü Antalya'da lacivert denizlerin ardındaki dağların anlık renk değişimini izlerken boşuna "Antalya hiç şüphesiz ki Dünyanın en güzel yeridir" dememiştir.

19. yüzyılda bir Avusturyalı araştırmacının benzetmesiyle Antalya "Avrupalı yazarların çizdikleri hayal ürünü güzel manzaraların belki de hayal edilmeyecek kadar güzeli ve gerçeğidir" İşte Antalya'yı "turizm başkenti" kılan serüvenin kaynağı da budur.

Bu araştırmanın hazırlanmasında bana yol gösteren ve yardımlarını bizlerden esirgemeyen Doç. Dr. Bülent Yorulmaz'a en içten duygularım ile teşekkür ederim.

2001,ANTALYA

FATİH TUNCAY

F. Tuncay

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
GİRİŞ.....	1
I. TARİH.....	2-7
A-Tarihsel gelişme.....	2
B-Bizans Dönemi.....	3
C-Selçuklu Dönemi.....	4
D- Osmanlı Dönemi.....	5
II. COĞRAFYA.....	8-28
A)Coğrafi Konum ve Özellikler.....	8
B)Yeryüzü Şekilleri.....	8
1-Dağlar.....	8
2-Göller.....	9
3-Akarsular.....	10
4-Şelaleler.....	10
5-Ovalar.....	15
6-Yaylalar.....	15
7-Kıyılar-Plajlar.....	17
8-Mağaralar.....	20
C)Genel Jeopolitik Yapı.....	25
1-Jeopolitik Yapı.....	25
2-Topak Özellikleri.....	25
3-Yer altı Su Kaynakları.....	27
D)İklim.....	28
III.SOSYAL YAPI.....	30
A) Halk Kültürü.....	30
-Antalya Halk Kültürü.....	30
-Aile ve Konut.....	30
-Kale İçi Evleri.....	31
GELENEK - GÖRENEK ÖRF VE ADETLER.....	35
Doğum ve Çocukla İlgili Gelenekler.....	35
Evlenme ve Düğün Gelenekleri.....	35
-Kız İsteme.....	35
-Nışan.....	36
-Kına Gecesi.....	36
-Düğün.....	37
-Ölüm-Mezar Gelenekleri ve Adetleri.....	39
-Sofra Adetleri ve Yemekleri.....	40
Antalya El Sanatları, Halk Sanatları.....	42
Antalya (Teke Yöresi) Halk Oyunları.....	43
Halk Oyunları ve Kıyafetleri.....	46
Antalya Türküleri.....	54

Masal ve Efsaneler.....	59
Atasözleri ve Maniler.....	62
Alkışlar ve Kargışlar.....	64
ANTALYA KÜLTÜR VE SANAT YAŞAMI.....	66
Antalya Kültür Merkezi.....	66
Anfaş-AEC.....	67
SANAT GALERİLERİ.....	69
Kütüphaneler.....	69
ESKİ ESERLER.....	71
Antalya'da Türkler.....	71
Selçuklu Hanları.....	72
Evdır Han.....	72
Kırgöz Han.....	72
Kargı Hanı.....	72
Şarapsı Han.....	73
Alara Han.....	73
Antalya İçindeki Hanlar.....	73
Medreseler.....	74
Minareler.....	76
EKLER.....	77
KAYNAKÇA.....	87

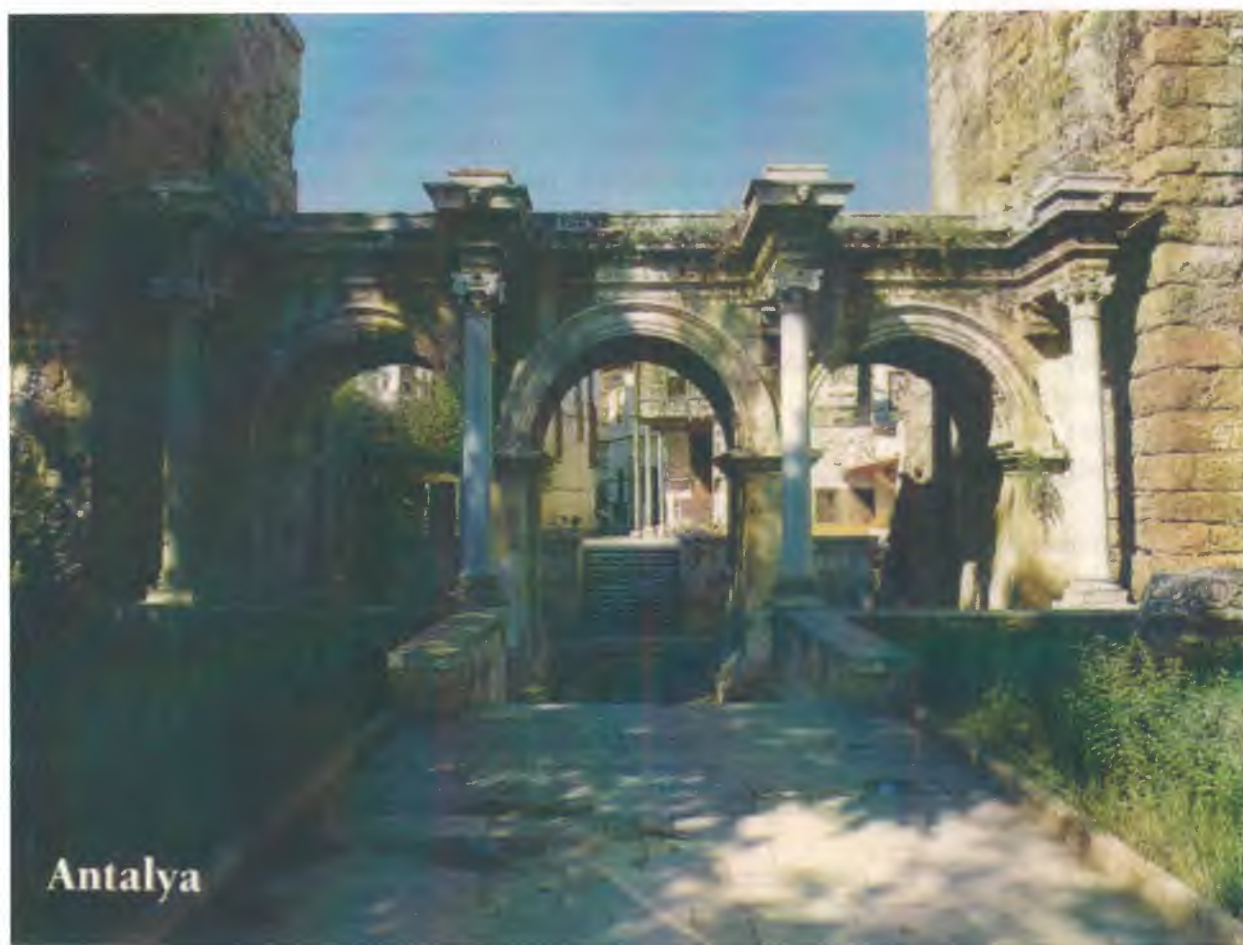
GİRİŞ

Antalya gibi eski yerleşim merkezlerinden birine sahip olabilmek uğruna nice savaşlar yapılmıştır. Akdeniz öncelikle coğrafi konumu nedeniyle önemli bir yerdir. İçinde bin bir güzelliği barındıran Antalya'ya sahip olmak hiçbir millete yetmemiş ve bunlara nice nice güzellikler eklemişlerdir. Antalya'yı daha da güzelleştirmek için; camiler, tiyatrolar, kentler, surlar, türbeler vs. yapmışlardır.

Antalya diğer yerleşim merkezlerine göre daha gelişmiş durumdaydı. Çünkü geçen zaman süresince her medeniyetten bir parça kültür alınmıştır. Ekonomik yapısı, doğal zenginliği ile her geçen gün büyümüştür. Antalya Türkler için Akdeniz'e açılan bir kapı özelliği taşıırken yedinci yüzyılda Hristiyan alemi için dinlerinin Anadolu'ya yayılmasında önemli bir merkez durumundadır.

Bu çalışmayı hazırlarken sınırlılıklarımı Antalya ili ile belirledim. Bununla birlikte Antalya'nın tarihini, coğrafyasını ve kültürünü tanıtmaya çalıştım.

Bu kadar güzel bir şehir uğruna ne yapılsa sanırım yeridir. Siz de bu çalışmayı okuyunca sanırım aynı fikre ulaşacaksınız.

TARİH

Tarihsel Gelişimi

Antalya, antik bölgelerden Kilikya'nın batı kesimini, Pamfilya'nın güneydoğu ucunu ve doğu Likya'yı içine almaktadır. Antalya Türkiye'de bugüne kadar bilinen en eski yerleşmelerin bulunduğu en önde gelen illerimizden biridir.

Antalya'nın bilinen öyküsü Karain'le başlar. Antalya'ya 20 km. uzaklıkta ve Torosların Akdeniz'e bakan yamaçlarında yer alan mağara, 1946 yılından beri sürmekte olan araştırma ve kazılar, özellikle de 1990 yılından bu yana Prof. Dr. Işın Yalçinkaya'nın yaptığı kazılar sonrasında Antalya ilinde Paleolitik yerleşmenin varlığını ortaya çıkartmış ve bölgenin tarihini İ.Ö. 220 bin yılına kadar indirmiştir.

Bölgenin en önemli Prehistorik buluntularını içeren Karin mağarası Paleolitik ve Neolitik, Beldibi mağarası da Mezolitik çağdan veriler sunarken, Bademağacı Höyüğü'nde son kazılarda Cilalı taş çağı yerleşimlerine ve buluntularının yanı sıra insanın yerleşik hayata geçişinin ilk izlerine rastlanır. Bunlara Karataş, Semahöyük'te yapılan kazılarla elde edilen Erken Tunç Çağı bulguları da eklenince, bölgede Paleolitik çağdan zamanımıza kadar kesintisiz bir uygarlığın varlığı belirlenir.

Antalya Bölgesi'nin erken tarihi, son buluntulardan önce karanlıktı. Hititlerin çivi yazılı belgelerinde, adı geçen Ahhiyava ve Arzava ülkelerinin Pamfilya oluğu bilim çevrelerinde artık daha yüksek sesle ileri sürülmektedir. Son araştırmalar ve buluntuların yorumlanmasıyla karanlık diye bilinen bu dönem de aydınlanmaya başlamıştır.

Konya'nın Yalburt'unda bir Hitit Hieroglafinde Patara'nın "Patar" biçiminde geçmesi bu aydınlanmayı güçlendiren buluntulardır. Anlaşıyor ki; Hititler, "Lukka Ülkesi" diye adlandırdıkları Akdeniz sahiline kadar uzanmıştır.

İ.Ö. 14. ve 13. yüzyıllar, Miken kolonistlerinin en faal oldukları dönemlerdir. Anadolu'nun batı ve güney bölgelerinde bazı yerleşmeler olduğu halde, Antalya'da henüz Miken kalıntılarına rastlanmamıştır.

Hitit İmparatorluğunun yıkılmasının sebebi olan Deniz kavimleri göçü sırasında bir kısım Akalıların bu bölgeye göç ettiklerinden Grek efsanelerinde söz edilir. Truva savaşlarından sonra bazı Aka boyları, Amphilokhos, Kalkhas ve Mopsos'un idaresinde Pamfilya'ya geldikleri; Perge, Silyon, Aspendos ve Selge'yi kurdukları söylenmekle birlikte son bilimsel veriler bu kentleri yörenin yerli halkının kurduğunu göstermektedir. Perge'nin Parha, Aspendos'un Estvediiis, Selge'nin Estlegiis, Silyon'un Selyuiis adlarından da bu bellidir.

Antalya sınırları içinde yerleşen Likyalıların kökenleri tartışılmakla birlikte, Hitit ve Mısır kaynaklarında Lukki veya Lukka adlı bir kavimden bahsedilmektedir. Bu kavim, kendilerini "Termili" olarak adlandıran Akdeniz kıyılarımızdaki güçlü komşuları Luvilere akrabalıkları ile bilinen Likya ulusundan başkası değildir.

Grek Kolonizasyonu, İskender'in Zaptı

İlk yerleşme hareketleri İ.Ö. 7. ve 8. yüzyıllarda Akdeniz kıyılarında başlamıştır. Özellikle Batı Anadolu ve Yunanistan'da bazı koloniler bu harekette önderlik ederek, bazı kentleri egemenlikleri altına almışlar veya yeni kentler kurmuşlardır.

Bu dönemde Pamfilya bölgesinde kurulan ilk Grek koloni kenti Faselis'tir. Bu şehri kuruluşunu Side takip etmiştir.

Herodat'a göre Likya bölgesi, Lidya Kralı Kroissos'un yenilmesi ile, İ.Ö. 557 yıllarında Pers Kralı Kiros tarafından Pers topraklarına katılmıştır. Böylece Pamfilya'daki Side ve Aspendos gibi şehir devletleri, bir Pers eyaleti haline getirilmiştir. Pers egemenliği sırasında Aspendos ve Side, sikke basmaya kadar varan büyük bir özgürlüğe sahip olmuştur.

İskender'in Alışından Bizans Egemenliğine

M.Ö. 334'de, Makedonya Kralı Büyük İskender, Likyadan sonra Pamfilya üzerine yürütmüştür. Büyük İskender, Pamfilya'da, sahilde kurulan Perge, Aspendos ve Side'yi kolaylıkla zaptetmiş ise de, doğusu ve batısı dik yamaçlı dağlara, kuzey ve güneyi çok dar bir vadiye açık, tek giriş yolu bulunan Termesos'u günlerce kuşatmış, bir sonuç alamayacağını anlayarak, civardaki zeytinlikleri ve ormanları ateşe verip seferine devam etmiştir.

Bu devlet şehirlerin yönetiminde, İskender'in almasından sonra da, bir değişiklik olmamıştır.

Pamfilya, İskender'in ölümünden İ.Ö. 2. yüzyıla kadar çeşitli krallıkların egemenliğinde kalmış, bu tarihte Roma senatosu kararıyla Bergama Krallığına verilmiştir.

Sonraları, Bergama Kralı 2. Attolos, Bölgenin yarısına sahip olduğu halde Side'yi aamamış, bir liman şehrine olan ihtiyacı için, kendi adıyla anılan "Attaleia yı" (Antalya) kurmuştur.

Antalya'nın kurulmasından sonra, İ.Ö. 167 yılında kentler arasında kurulan bir birlikle, egemenliğini Roma hakimiyetine kadar korumuştur.

İ.Ö. 133 yılında Bergama Krallığı vasiyet yoluyla Roma topraklarına katıldığında, Pamfilya'nın durumu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, İ.Ö. 102'de Anadolu'da Kilikya diye bir eyalet kurulunca Pamfilya da bu eyalete bağlanmıştı. İ.Ö. 36 yılında Antonyus Pamfilya'yı Galatya Kralı Amyentas'a vermiş, bu durum İ.Ö. 25 yılına kadar sürmüştür. Likya kentlerinin imparatorluğa eklenmesi ise Kladyus zamanına rastlar. Kladyus her iki eyaleti birleştirerek Pamfilya Likya adı altında tek eyalet haline sokmuştur. Bu dönemde başkent Patara'dır.

Bu tarihten itibaren Anadolu'nun öteki kısımlarında olduğu gibi bölgede de barış ve mutluluk çağı başlar. Özellikle İ.S. 2. ve 3. yüzyıllardan sonra Antalya İli, Roma İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelmiştir. Yalnız yönetim yönünden bazı değişiklikler olmuştur.

İ.S. 315 de Likya ve Pamfilya ayrılarak egemen birer eyalet durumuna gelmişlerdir.

İ.S. 4. yüzyıldan sonra gelişmeye başlayan Hristiyanlık yayılmıştır. 5. yüzyılda bağımsız piskoposluklar meydana gelmiştir. Bu dönemde gerek Likya, gerekse Pamfilya bölgesindeki birçok kent, İznik Konsül listelerinde görülür.

Bizans Egemenliği

Hristiyanlığın Anadolu'da hızla yayıldığı İ.S. 5.7. yüzyıllar boyunca pamfilya ve Likya, Bizans eyaleti olarak önemlerini korumuşlar, hatta İ.S.2. yüzyıldaki parlak çağlarına yaklaşıp derecede, imar görmüşlerdir.7. yüzyılın ortalarında Arapların sürekli yağma ve saldırıları her iki bölgeyi büyük ölçüde zarara sokmuş, bu durumda engel olmak isteyen Bizanslılar, bölgeyi korumak amacıyla özel bir donanma kurmuşlardır. Roma İmparatorluğunun bölgeye kesinlikle egemen olmasından sonra, stratejik yerler veya kentlerin bazıları, ufak keşilikler halinde Bizans egemenliği sırasında yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Ayrıca, Lodos, Venedik, Ceneviz korsanlarının talanları, Kıbrıs Krallarının saldırıları ve Haçlı seferi sırasındaki yağmalar, bölgenin ekonomik gücü kadar kentleri de yıpratmıştır. Bu sırada özellikle Rodos ve Cenevizliler koruma ve saldırma için, uygun kıyılarda üsler kurmuşlardır.

Antalya Batı Akdeniz kıyısında stratejik konumuyla önemli bir liman şehridir. Bu özelliğinden dolayı, kurulduğu tarihten başlayarak sürekli istilalara maruz kalmıştır.

Selçuklu Dönemi

Hellinistik dönemde Bergama Kralı II. Attalos (İ.Ö. 159-138), bölgenin stratejik dönemini dikkate alarak buraya bir Liman-şehir, kurduymuştur. Kent, kurucusunun adından dolayı "Ataleia" olarak geçmektedir. Yerleşme 20.yüzyılın ilk çeyreğinden başlayarak "Antalya" olarak adlandırılmıştır.

Antalya'nın ilk surlarının II. Attolos zamanında inşa edildiği bilinmektedir. İ.S. 130 yılında Roma İmparatoru Hadriyanus, Antalya seferi sırasında "Hadriyanus kapısı" nı yaptırmış, surların doğu bölümünü de onarttırmış.

Antalya, İ.S. 395 yılından başlayarak Bizans döneminde, özellikle Akdeniz ticari açısından işlek bir liman olmuştur. 7. yüzyıldan başlayarak Arap akınlarına uğrayan şehir, 860 yılında Abbasi halifesi Mütevekkil'in kumandanı fazl bin Karin tarafından kısa bir süre zapt edilmiştir. Bizans imparatoru VI. Leon ve oğlu Konstantin Porphrogenetos döneminde (İ.S. 912-914) surların yeniden onarıldığı bilinmektedir. Bu dönemde surlar, ikinci bir sur ve sur dışında bir hendekle kuşatılmıştır.

Antalya'nın ilk selçuklu sultanı I. Rüknettın Süleyman şah zamanında da (1076-1086) Türkler tarafından fethedildiği ve 1096 yılında başlayan Haçlı seferine kadar Türklerin elinde kaldığı bilinmektedir. I. İzzeddin Mesut zamanında (1116-1155) da Selçuklulara geçen şehir, 1120 'de Bizanslılar tarafından geri alınmıştır.

Karayolu ticaretini geliştirmeye çalışan Selçukluların en önemli hedeflerinden biri Akdeniz ticaretini ele geçirmektir. Stratejik öneminin yanı sıra, ticari açıdan Anadolu'yu diğer Akdeniz ülkelerine bağlayan bir liman olması nedeniyle de Antalya'nın alınması gerekiyordu. Mısır ve Suriye'den gelen tacirler, Anadolu'ya geçiş yolu Antalya'yı kullanıyordu. Nitekim, 1182 yılında Selçuklu sultanı II. Kılıç Arslan (1115-1192) Antalya'yı kuşatmış, fakat alamamışlar.

Latinlerin 1191 yılında Kıbrıs adasına yerleşmelerinden sonra, Antalya'ya gelen tacirlerin malları çalınmaya başlamıştır. Bunun üzerine Selçuklu sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev, ikinci sultanlığı sırasında Antalya'nın fethine karar verir. 5 mart 1207 de Sultan, yerli halkın da yardımıyla şehri iki aylık kuşatmadan sonra fethetmiştir. Bunun üzerine Antalya'ya kadı, imam, hatif ve müezzinleri tayin edildiği; mihrap ile minber konduğu, kale ve burçların onarılıp silahla, erzakla doldurulduğu belirtilmektedir. Böylelikle Selçuklulara Akdeniz yolu açılmış; Antalya, Avrupa ve Mısır'la yapılan ticaretin merkezi olmanın yanı sıra, Selçuklu donanmasının üssü haline gelmiştir. 1212 yılında, Antalya'nın yerli halkı isyan ederek yöneticileri öldürmüştür. Bunun üzerine, Selçuklu Sultanı I. İzzettin Keykavuz Antalya'nın yeniden fethine karar vermiş ve 22 Aralık 1216'da şehir Selçukluların eline geçmiştir.

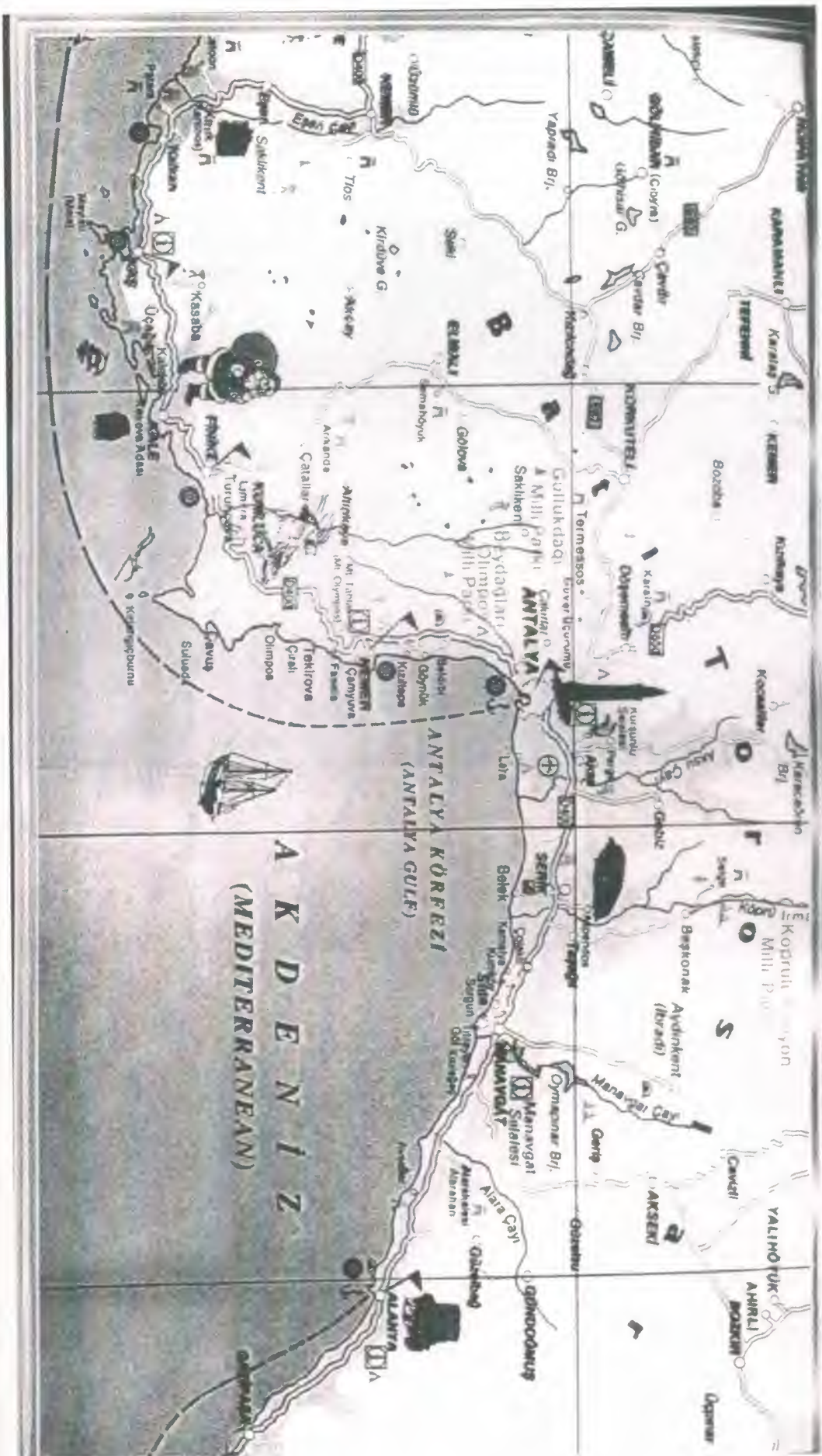
Hristiyan ve Müslümanların birlikte yaşama deneyimi başarısızlıkla sonuçlanınca, güvenliğin sağlanması amacıyla şehir ikiye bölünmüştür. Müslümanlarla, Hristiyanların yaşadıkları mahalleleri birbirinden ayırmak için bir iç sur yapılmıştır; Hristiyanlar şehrin doğusuna, Müslümanlar batısına yerleşmişlerdir. Kentin batısında Türk nüfusunun artmasıyla yeni bir sura gerek duyulmuş, Selçuklu Sultanı I. Aladdin Keykubat döneminde 1225 yılında daha doğuda, denize doğru ikinci bir sur yapılmıştır. Böylelikle şehir Selçuklu Sultanının kışlık merkezi haline gelmiş, kışları çoğu zaman Antalya'da ve 1223 yılında fethedilen Alanya'da geçirmeye başlamışlardır.

Osmanlı Dönemi

Selçukluların zayıflayıp yıkılması ile beylikler dönemi başlamıştır. Bu dönemde Hamitoğulları beyliği egemenliği altında bulunan şehir, Antalya'ya yerleşen Tekelioğulları tarafından yönetilmektedir. 1389'da yıldırım Beyazıt'ın şehri almasından sonra Osmanlı yönetimine giren Antalya'yı I. Dünya savaşına kadar bir Osmanlı sancağı olarak görmekteyiz. 1917-21 arasında İtalyanların işgalinde kalan şehir, 1921 yılında Cumhuriyet Hükümeti'ne bağlanmıştır.

Osmanlı Dönemi Salnamelerinde Antalya

Osmanlıların Abdülmecit zamanında 1847'de çıkarmaya başladıkları salnamelerde (Bugünkü anlamı ile yıllık) Antalya'nın Konya'ya bağlı olması sebebiyle, Teke Sancağı adı ile geçmektedir. "Salname-i Vilayeti Konya" adını taşıyan ve 1869'da çıkan bu salnamede, Teke Sancağının idari ve mülki teşkilatı, coğrafi, tarihi, iktisadi durumu açıklanmaktadır. Bunlardan 1884'de çıkan salnamede Alaiye (Alanya) kazasında; 16 han, 188 camii ve mescit, 25 kilise, 9 medrese, 131 mektebi sübyan (İlkokul), çeşme olduğu bildirilmektedir.

COĞRAFYA

Coğrafi Konu Ve Özellikleri

Antalya ili Anadolu'nun güneybatısında 29 derece 20' - 32 derece 35' doğu boylamları ile 36 derece 07' - 37 derece 2' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Yüzölçümü 2051 km. olup, Türkiye yüzölçümünün % 2.6'sı kadardır.

İlimizin kara sınırlarını Toros dağları meydana getirmektedir. İlin güneyinde Akdeniz, doğusunda İçel, Konya ve Karaman, kuzeyinde Isparta ve Burdur, batısında ise Muğla illeri vardır.

İl arazisinin ortalama olarak % 77.8'i dağlık, % 10.2'si ova, %12'si engebeli bir yapıya sahiptir. İl alanının $\frac{3}{4}$ 'ünü kaplayan Torosların birçok tepesi 2500-3000 metreyi aşar. Batı'daki Teke yöresinde geniş platolar ve havzalar yer alır. Çoğunlukla kireçtaşlarından oluşmuş bu dağlar ve platolar alanında, kireçtaşlarının erimesiyle oluşmuş mağaralar, düdenler, su çıkaranlar, dolinler, uvalar ve daha geniş çukurluklar olan polyeler gibi büyüklü, küçüklü karstşekilleri çok yaygındır.

İlin topoğrafik yönden gösterdiği değişkenlik gerek iklim, gerek tarımsal gerekse demografi ve yerleşme yönünden farklı ortamlar yaratmaktadır. Ayrı özellik gösteren bu alanları sahil ve yayla bölgesi olarak tanımlayabiliriz.

Sahil kesimi ilçeleri; Merkez, Gazipaşa, Alanya, Manavgat, Serik, Kemer, Kumluca, Finike, Kale ve Kaş'tır. Denizden yüksekliği 5-44 m arasındadır. Yayla kesimi ilçeler ise; Gündoğmuş, Akseki, İbradi, Korkuteli ve Elmalıdır. Bu ilçelerin denizden yüksekliği 900-1000 m arasındadır.

Yeryüzü Şekilleri

Dağlar

Antalya'nın önemli dağları, Akdağ, Susuz dağları, Alacadağ, Bey dağları, Tahtalı dağı Geyik dağlarıdır.

Akdağ

Elmalı ovasının güneybatısında yer alan Akdağ, Muğla il sınırına koşut uzanır. Yüksek ve toplu bir dağ kabarığıdır. Düzensiz bir kubbe şeklinde uzanan sivri ve keskin sırtlı tepeler üzerinde bol otlı, bol sulu çayırılar, karstik ya da buzul çukurlar vardır. At kuyruk sallamaz tepesi (uyluk) denen doruğun yüksekliği yaklaşık 3024 metredir. Oldukça sivridir. Eteklerine doğru düzgün şekilde alçalan Akdağ'ın bu kesimlerinde orman örtüsü yer alır. Ayrıca aynı bölgede yer yer Çukurardıç gibi düzlüklere rastlanmaktadır. Akdağ'ın güney eteklerinde yer alan yaylaların aşağısında derin Lengüme Boğazı yer almaktadır.

Susuz Dağlar

Kıbrık Deresi'nin doğusundan başlayarak doğuda Avlan Gölü'ne kadar uzanan bu dağlar toplu ve geniş bir dağ kütesidir. Sivri olmayan tepelerden oluşmuştur. Tepelerin arası çanak biçimindedir. Bunların birçoğunda ilkbaharda su birikir ve belirli bir süre sonra çekilir. Bu nedenle dağın üst kısımları kuru ve susuzdur. Bitki örtüsü seyrek otlardan oluşur. Kuzeybatı ve Güney yüzlerinin eteklerinde ise geniş ormanlık alanlarla kaplıdır. Güneyde uzanan Kohu Dağı (240) Köyre Gediği'nden başlar ve batı ucunda Sinekçibeli Geçidi bulunmaktadır. Bitki örtüsü olarak ot bulunan bu dağda yaz mevsiminde ise hiç bulunmaz.

Alaca Dağ

Kohu Dağı'ndan başlayarak güneye doğru uzanıp Finike ile Kaş'ı birbirinden ayıran bir dağdır. En yüksek tepesi 2336 m ile Toylak Karlığı Tepesi'dir. Alaca Dağ'ın tüm etekleri ormanlarla kaplıdır. Denize dik iner.

Bey Dağları

Tam anlamıyla düzgün bir sıra dağ olan bey Dağları güney kuzey doğrultusunda uzanmaktadır. Tekeli Yaylasının doğusunda yer alır. Kıyı sıradağları ve asıl Bey Dağları adını alan birbirinden farklı ve koştur sıra dağdan oluşmuştur.

Asıl Bey Dağları kalker oluşumludur. Güneyden kuzeye doğru uzanan Düzenli bir vadi görmek olanaksızdır.

Kıyı sıradağları, Alagır Çayı ile Antalya Körfezi arasında uzanan Deniz kıyısından birden bire yükselen kabartılara sahiptir.

Tahtalı Dağı

Bir çadır biçiminde yükselen Tahtalı dağları kıyı sıradağlarının en yüksek ve ilginç olanıdır. Göynük çayının kuzeyinde yer alan Sarıçınar Dağının yüksekliği 1811 metreyi bulur. Denize dik yamaçlar halinde iner.

Geyik Dağları

Antalya ilinin doğusunda Taşeli Platosu üzerinde kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanır. Yüksek bir deve hörgücü biçiminde bir sırt durumundadır. Kuzeye bakan kısımlarda yaz aylarında bile kar bulunur. Bu dağlar dizi halinde Konya, Karaman ile Antalya arasında bir sınır çizirler.

Göller

İlimizin başlıca gölleri Söğüt Gölü, Karagöl Sazlığı ve Avlan Gölü'dür.

Antalya 'da göller genellikle ilin batı bölümünde yer almaktadır. Bunlar küçüktür, yazın kururlar. Örneğin Karagöl senenin 8-10 ayında; Avlan gölü senenin 6-7 ayında göl halini alırlar.

Karagöl de devamlı su altında bulunup, göl durumunu koruyan saha 24,5 km, Avlan da ise 8,5 km' dir. Bu göllerin çevresi taşkın arttığı zaman bataklık halini alır. Ancak suları çekildiği zaman tarıma elverişli olur.

Kırkgöz Kaynakları Gölü

Bu alanda devamlı göl yoktur. Ancak Kırkgöz kaynaklarının yayıldığı va kaynak debisine bağlı olarak yayılım gösteren bataklık alanı vardır. Göl alanının büyük kısmı sazlık ve kamışlıktır. Ekonomik değere sahip balık yetişmemektedir.

Akarsular

İlimizin Yeşil göl akarsuları, daha çok dere ve çaydan oluşur.

İlimizin önemli akarsuları şunlardır:

Manavgat, Köprü, Aksu, Düden, Dim, Kargı, Alara, Karpuz, Başgöz, Karaman ve Korkuteli Çaylarıdır.

Yazları sıcak ve kurak geçtiği için suları çok azalır. Birçoğu kurur. Dere ve çayların sonbahar yağmurları ile su seviyesi yükselir. İlkbaharda Toros Dağlarındaki karların erimesiyle en yüksek seviyeye ulaşır.

Dere ve çayların kaynakları Toros dağlarıdır. Bunlar denize inerken arazinin fazla eğimli olması nedeniyle hızlı akarlar ve toprak erozyonuna neden olurlar.

Çağlayanı ile bilinen Manavgat Çayı Antalya ili içerisinde ulaşım elverişlidir. Derinliği ilçe yakınlarında 2-7 metreyi bulur. Bu çayın üzerinde Oymapınar Barajı kurulmuştur.

Şelaleler

Antalya'nın turistik potansiyelini arttıran doğal güzelliklerinden biri de Torosların güneyindeki kaynaklardan çıkan akarsuların, geçtiği yerlerde veya denize dökülürken oluşturdukları inanılmaz güzellikteki çağlayanlarıdır.

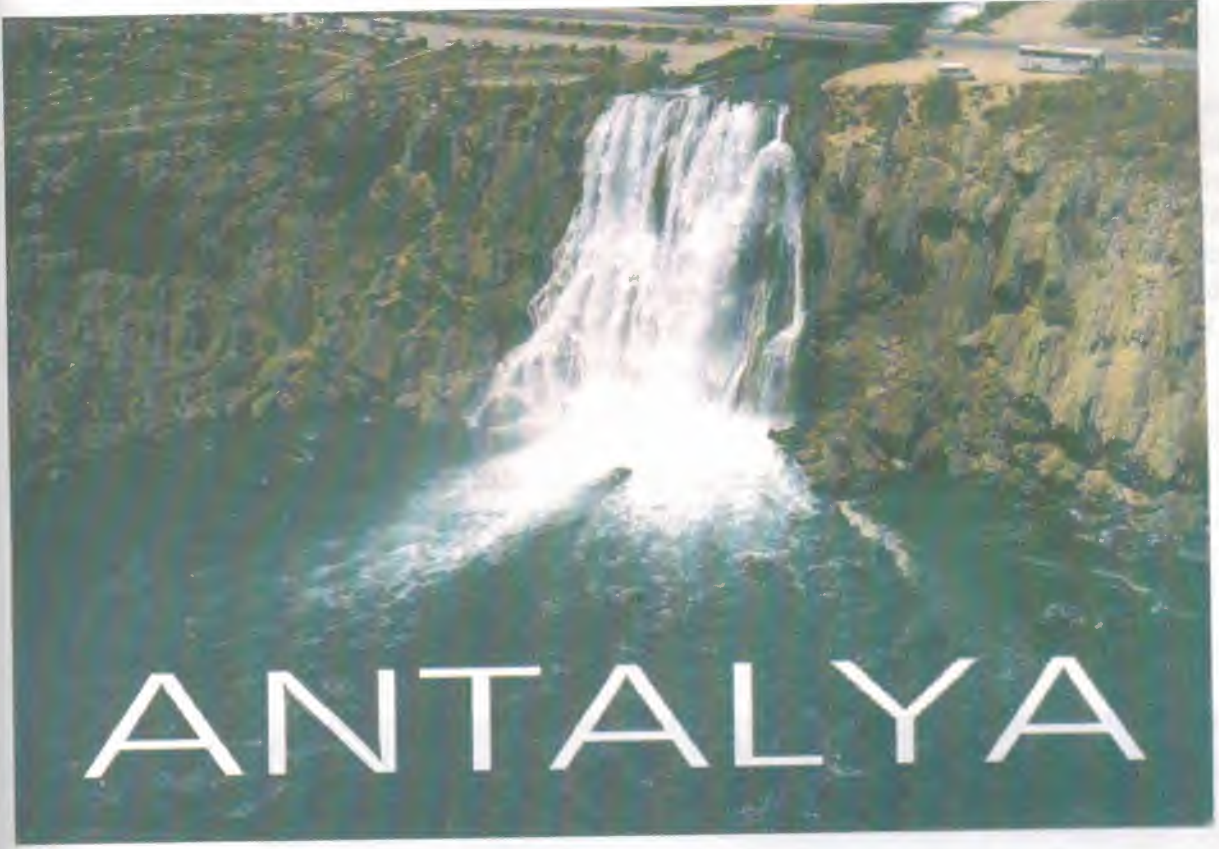
Antalya'nın 39 m. yüksekliğindeki dik traverten falezinden denize düşen Düden suyu, Kepez Mesire yerinde bir çağlayan oluşturur. Aynı uyun Antalya'ya gelen bir kol, yedioklar denilen yerde değişik kollara ayrılarak 13 çağlayan halinde denize dökülür ve muhteşem manzaralar oluşturur. Antalya'da turistik önem arz eden şelaleler; Yukarı Düden Şelalesi, Aşağı Düden Şelalesi, Kurşunlu Şelalesi ve Manavgat Şelalesi'dir. Bunlardan başka Gündoğmuş Kasabası civarında Çevikli, Kızılkaya gibi şelaleler de mevcuttur.

Yukarı Düden Şelalesi

“İskender Şelalesi” de denilen bu şelale, şehir merkezinin kuzeyinde olup merkeze 10 km. uzaklıktadır. Şelalenin bulunduğu yer sık ağaçlı ve yemyeşil görünümü ile cenneti andırır. 20 m yükseklikten dökülen suyun kaynağı; şelaleye 22 km. uzaklıkta olan “Kırkgöz Mevkii”dir. Mağaraya inilerek, arkadan da izlenebilen şelalede ayrıca görülmeye değer kaya mezarları da mevcuttur. Ayrıca şelalenin düştüğü yerdeki tabandan u kaynak halinde çıkmaktadır.

Piknik, restoran, kafeterya, otopark, hediyelik eşya, PTT imkanlarına sahip olan şelale; “Mesire Yeri ve Piknik Alanı” haline getirilmiştir. Piknik yerlerinde masalar, su, wc bulunmaktadır. Belediye Halk otobüsü ve minibüslerle ulaşım mümkündür.

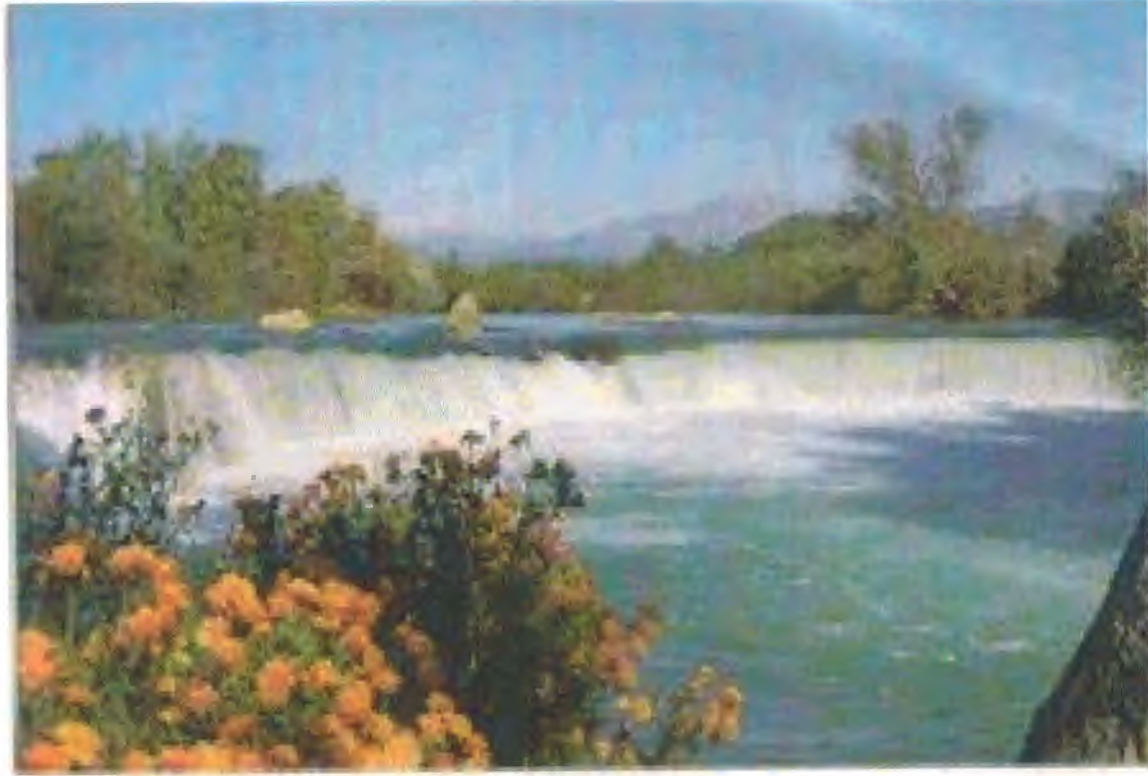
Aşağı Düden Selalesi

Lara yolu üzerinde, Karpuzkaldıran Plajı yakınlarında şehir merkezine 8 km uzaklıktadır. Düden çayının yaklaşık 40 m yüksekliğindeki bir falezden su bulutu halinde denize dökülmesi ile oluşan muhteşem güzellikteki bir şelaledir. Hemen yanında bulunan “Gençlik Parkı”ndan veya herhangi bir deniz aracındayken denizden bakıldığında manzara; insanı rahatlatan, dinlendiren bir tablo gibidir. Gençlik Parkı’nda otopark, içme suyu, wc, kafeterya bulunmaktadır.

Manavgat Selalesi

Antalya'ya 80 km mesafededir. Manavgat ilçesinin 3 km kuzeyinde bulunan ve adını bu ilçeden alan şelale, ırmak sularının 4-5 metrelik bir falezden düşmesiyle meydana gelir. Az bir yükseklikten dökülmesine rağmen geniş bir alan üzerinde gürül gürül akışı görülmeye değer bir manzara oluşturur. Ayrıca Manavgat Irmağı'nı besleyen kaynaklardan en büyüğü olan karstik Dumanlı kaynağı, sol kıyıdaki dik bir kayanın yüzünde bulunan küçük mağaralardan fışkırarak çıkar. Duman ve köpük halinde 15 m kadar yükselir ve ırmağa karışır.

Kent gürültüsünden uzaklaşıp doğa ile baş başa kalmak isteyenler için şelalenin evresinde uygun piknik alanları vardır. Ayrıca çevredeki lokantalar, taze balık yeme imkanı sunarlar. Ulaşım, Manavgat'tan kalkan minibüslerle sağlanır.

Kurşunlu Şelalesi

Antalya- Mersin karayolunun 24 km'sinden sola dönlerek 7 km devam edilince; çam ağaçlarının arasında zengin florası olan bu mükemmel şelaleye ulaşır. 18 m yükseklikten dökülen, 7 adet küçük göletin küçük şelaleciklerle birbirine bağlandığı, 2 km.lik bir kanyon içindeki bu şelale 1986 yılında hizmete açılmıştır. Şelale ve piknik yeri 33 hektarlık bir alanı kaplar. Piknik alanı içinde; manzara seyir terasları, çocuk parkı, restoran, otopark, gezinti patikaları, içme suyu, wc vardır. Ulaşım, belediye otobüsleri veya minibüslerle sağlanır.

Ovalar

Antalya topraklarının % 12'sini ovalar kaplamaktadır. Bunların içinde en önemli olanları Antalya Ovası, Finike Ovası, Alanya Ovası, Kasaba Ovası ile Tekirovadır.

Antalya Ovası

Batı Toros dağları ile Alanya arasında kıyı boyunca uzanır ve üçken biçimdedir. Yapı bakımından farklı iki bölümden oluşur. Batıda Bey Dağları dibinden Aksu'ya ve kuzeyine doğru olan bölümleri yatay kalker türden oluşmuştur. Kıyıda 25-30 m yükseklikteki dik yarılarla başlayıp, basamak üç taraça halindedir. Kıyıdan itibaren hafif eğimli düzlükler oluşturan bu taraçlar, Toroslar'dan kireç taşlarını eriterek gelen yer altı sularının ve Üden Çayı'nın çökeltileri travertenlerden oluşur. Antalya ovasının doğu bölümü ise Aksu, Köprü, Manavgat Irmağı gibi akarsuların kıyıda yığıldığı yer yer bataklık, alüvyol düzlükler ve bunlar arasında alçak tepelikler halindedir. Doğanın bir bölümü tarım bakımından en verimli kısmıdır.

Finike Ovası

Finike Körfezinden başlar. Büyük bir düzlük görünümündedir. Birkaç akarsuyun kollarını birleştirerek oluşan ova, alüvyonlu, içinde taş olmayan oldukça verimli, siyah topraktır.

Kasaba Ovası

Yaklaşık 15 km uzunluğunda ve 4-5 km genişliğinde olan ovanın üç tarafı dağlarla çevrilidir. Deniz iklimi egemendir. Kış ve yaz ayları genellikle sisli geçmektedir. Su bakımından zengin değildir, ancak kış aylarında su bulunmaktadır.

Alanya Ovası

Ova 30-40 km.lik bir alanı kapsamaktadır. Dim Çayı ve Oba Çayı teknesi Olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Alanya ovasının iklimi Antalya ovasına oranla daha yumuşaktır.

Demre Ovası

Demre çayının getirdiği alüvyonlarla oluşmuştur. 20 km.lik bir alanı kapsamaktadır. Topraklar oldukça verimlidir. Demre ovası da su bakımından pek zengin değildir.

Alara Ovası

Toprağı orta verimlikte bir ovadır. Alara Çayı ile sulanır.

YAYLALAR

Antalya ilinde iki büyük yayla vardır. Bunlar batıda Tekeli, doğuda Taşeli Yaylarıdır.

Tekeli Yaylası

İl topraklarının batı sınırlarıyla Antalya körfezi ve Antalya ovası arasında kalan bölgedir. Yaylada güney batı- kuzey doğu doğrultusunda sıra dağlar ve bunların arasında çukurluklar bulunmaktadır. Tekeli yaylası

birdenbire yükselen, ortası geniş, kapalı tekneleri de içerir. Yayla birbirinden çok az farklı küçük coğrafik birimlere ayrılmıştır. Bu yayla Girdev Yaylasının, Korkuteli Düzlüğünü, Aksu ve Köprü suları ile Manavgat Çayının teknelerini de içine almaktadır.

Taşeli Yaylası

Antalya Körfeziyle Mersin ili sınırı arasındaki bölgeye yayılmıştır. Burada Akseki'nin doğusundan Mersin ili sınırlarına doğru geniş bir kıyı şeridi bulunmaktadır. Üzerinde Yedikaza Yaylaları yayılmıştır. Bu yaylalar arasında Sülek ve Merdiven Yaylaları ile Gevni Yaylası sayılabilir. Güney doğuda ise Gazipaşa Yaylası bulunmaktadır.

Bu coğrafi oluşumun dışında bölgenin yörük yaşamının da geliştirdiği yayla kültüründen dolayı tespit edilebilen yayla alanları da aşağıdadır.

Toros dağlarındaki yaylalarda Antalyalılar ve Yörükler yaz mevsimini geçirirler. Bölgemizdeki başlıca yaylalar; Bakırlı, Fesleğen, Yeşil yayla ve Saklıkent'tir.

Gündoğmuş, Akseki Korkuteli ve Elmalı ilçeleri ise rakımı yüksek olduğu için yaz aylarında tercih edilen yerlerdir.

Saklı Yaylası

Kışın kayak merkezi, yazın da yayla olarak hizmet vermektedir. Ocak, Şubat ve Mart aylarında sürekli, Aralık ve Mayıs aylarında parçalı karlıdır. Kayak merkezi beş ay süren yaylada pistlerin uzunluğu ve eğitim her türlü yarışa uygundur. 50-100 cm arası değişen kar kalınlığı yukarı kesimlerde artmaktadır. Antalya kent merkezine 50 km uzaklıkta olup rakımı 2547'dir. Yakınlığı nedeniyle bir gün içinde hem kayak hem deniz sporunu yapabilme olanağı sağlar. 2 teleski ve başlangıç yerinde bir kafeterya mevcuttur. Kayak için malzeme kiralamak mümkündür. Çeşitli seyahat acenteleri turistler için Saklıkent'e günlük turlar düzenlemektedirler.

Kemer Yaylaları

Kemer halkı yaz aylarında genellikle Gödene Yaylası gibi yüksek kesimlere çıkmaktadır. Söğütçuması Torosların (Beydağları) üzerinde kurulmuş olup yaz aylarında oldukça meşhur olan yeşil Yayla, Yağlı Pehlivan güreşleri yapılmaktadır.

Kaş Yaylaları

Kaş ve civarı ormanlarla kaplıdır. Yüksek dağlar ve eteklerinde çam, sedir, selvi ve diğer Akdeniz bitki örtülerini görmek mümkündür. Gömbe yaylası ve sütleğen yaylaları bunların en güzeleridir. Akdağ eteklerinde kurulmuş bulunan ve yaz aylarında çok soğuk ve karlıdır. Soğuk suları ve pınarları dikkati çeker. Uçarsu ve yeşil Göl herkesin ziyaret ettiği ve soğuk sularını kana kana içtikleri bir yerdir. Buralarda birçok meyve ağaçları vardır.

Manavgat Yaylaları

Köprü çayı vadisinin ikiye ayrıldığı Torosların üzerinde birçok yayla bulunmaktadır. En önemlileri Gülenpınar ve Beloluk yaylaları, Dumanlı Yaylası, Topalceviz, Alıç ve Demre yaylaları, Dumanlı Yaylası ile Bezburun dağı eteklerinde İkiz yaylası oluşturur.

Manavgat'ın dağlık bir görüntüme sahip olması ve bu nedenle tarım arazilerinin azlığı dağ köylerinde yaşayan halkın geçimini keçi besleyerek

sağlamasını gerektirir. Bu yüzden köy halkının % 90'ı yaz aylarında hayvanları ile birlikte yaylalara göçerler.

KIYILAR VE PLAHLAR

Türkiye'nin en önemli turizm merkezi olan Antalya ilimizin kıyılarının uzunluğu; girinti, çıkıntı dahil 640, düz hat 500 km'dir. Antalya'nın batı kıyılarında dağları denize dik inmesi nedeniyle deniz derindir ve plajlar süreklilik göstermez. Ancak Kemer, Tekirova, Kumluca, Finike, Demre Ve Kaş kıyılarında iyi olanaklı tabii plajlar vardır. Ayrıca Beldibi Plajları, Göyntük sahilleri ile Kemer, Tekirova, Olimpos ve Kolindonya burnundan Ksantos'a kadar olan sahillerde turizm için gerekli bütün tabii unsurlar bulunmaktadır. Konyaaltı ve Reşat Adası Plajları da Antalya'nın batısında yer alır.

İlimizin doğu kesiminde ise dağların denize paralel uzanması, dağlara deniz arasında bir ova oluşumunu sağlamış, böylece Antalya'dan deniz arasında bir ova oluşumunu sağlamış, böylece Antalya'dan başlayıp Side ve Gazipaşa yakınlarına kadar ince kumdan meydana gelen muhteşem plajlar olmuştur. Lara, Karpuzkaldıran, Belek, Kundu plajları Antalya'nın doğusunda yer alan plajlarımızdandır.

Antalya'da "2000 yılı Mavi Bayrak Ödülü" 45 plaj mevcuttur. (Mavi Bayrak: Özendirme yolu, ile yüzme amaçlı kullanılan deniz ve göl sularının temizliğini, kıyıların düzenine plaj hizmetlerinin niteliğini yükseltmeyi amaçlayan bir kampanyadır. 1987'den beri Avrupa Çevre Eğitim Vakfı (FEEE)'nce yürütülmektedir. Ülkemizde 1992'de Akdeniz kıyılarımızda başlatılan Türkiye Çevre Eğitim Vakfı tarafından yürütülmektedir.)

Kleopatra Plajı

Uzunluğu 2 km olan Alanya'nın batısında yer alır. İnce kumlu alabildiğine geniş bir plaj olup burada ilçe belediyesinin işletmeye açtığı plaj tesisleri vardır. Kleopatra'nın bile banyo yaptığı söylenen bu plajın bir özelliği de denizin sığ olmasıdır.

İncekum Plajı

Alanya'nın yaklaşık 20 km batısında çamlık, doğal, ince kumlardan oluşan güzel bir plajdır. Burada "Orman İdaresi Tesisleri"de Bulunmaktadır. Yaz aylarında kurum personeli buradan yararlanabilmektedir. Ayrıca halkın çadır kampı yapabileceği alan da mevcuttur.

Doğu Plajı

Alanya'nın doğusunda, Antalya – Mersin karayolu üzerindedir. Keykubat plajı ile bunun 14 km'lik sahil uzantısından oluşur. Sahil boyunca plaj tesisleri bulunmaktadır.

Ulaş Plajı

Antalya – Mersin karayolu üzerinde Alanya merkezden batıya doğru 6 km uzaklıkta bulunmaktadır. Ulaş plajındaki "Karayolu Ulaş Dinlenme Parkı" sahil yolunu takip eden arabalı yerli ve yabancı turistlerin dinlenme yeri olarak düşünülmüş ve bu amaçla yapılmıştır.

Sorgun Plajı

Antalya'nın en güzel Plajlarındandır. Manavgat'a giderken glneye inen yoldan 5 – 6 km gidilince fıstık çamları arasında şirin, doğal bir plaj ve sahildir.

Koru Plajı

Gazipaşa'nın Koru Mahallesi'nde bulunan bu plajda deniz; kendi kendini filtre eden tek deniz olma özelliğine sahiptir. Üç doğal havuzu vardır. Bunlardan iki doğal havuz özellikle yeni yüzme öğretmenler için idealdir. Gazipaşa'ya 3 km uzaklıkta iskele plajı ve kahyalar beldesinde de kahyalar plajı vardır.

Karpuzkaldıran Plajı

Lara Plajı'nın batısında Düden Şelalesi'nin denize döktüğü yerdir. Askeri dinlenme kampı olarak kullanılan plajın kumu çok ince, denizi sığdır.

Adalar Plajı

Karaalioglu Parkı'nda kayalık bir plajdır. Yeme-içme ihtiyacının karşılandığı gazinosu ve soyunma kabinleri vardır.

Konyaltı Plajı

Antalya'nın üç km batısında, yaklaşık 1.5 km uzunluğunda kum çakıl karışımı bir plajdır. Belediyenin yaptırıp işletmeye açtığı halka açık plaj tesisleriyle yeme, içme ihtiyacına cevap verebilecek gazinolar, pansiyonlar ve oteller vardır.

Reşat Adası Plajları

Eskiden Sulatan Reşat'ın mesire yeri olan plaj: Antalya'nın 15 km kadar batısında, Kemer yolu üzerinde etrafı ormanlarla kaplı tabii bir plajdır. Karayolları tarafından düzenlenip ayrıca piknik yeri olarak da değer kazanmıştır.

Kemer'de Beldibi mevkiinden başlayıp Tekirova' ya kadar olan bölüm genellikle ince kumlardan oluşan doğal plajdır. Kemer merkezde belediye plajı, yat limanı yanındaki Ayışığı Plajı ve Phaselis Plajı denize girenler tarafından tercih edilen plajlardandır.

Phaselis Plajı

Tarih, dağ, deniz, orman, sığ bir koy ve ince kumun birleşmesiyle meydana gelen eşine az rastlanır güzellikte bir plajdır.

Tekirova Kıyıları

Tekirova; kayalık ve kumsal kıyıları, vahşi tabiat güzellikleri ve nefis kokulu portakalları ile dikkat çekmektedir.

Finike Sahilleri

İnce kumları ve güzel manzara ile Akdeniz sahillerinin tabii plajlarına sahiptir.

Adrasan Kıyıları

Antalya'nın doğal bir limanı olup kayalık ve ince kumlu doğal plajlara ve çok güzel bir manzaraya sahiptir.

Patara Kumsalı

Özel Çevre Koruma Bölgesi olan Patara(Ovagelemiş), Kaş-Fethiye yolu üzerinde ilçe merkezine 45 km. uzaklıktadır.

Patara, Türkiye'nin en geniş ve en uzun kumsalıdır. Akdeniz'de yaşayan beş ayrı deniz kaplumbağası türünün ikisi Caretta caretta ve Chelonia Mydas Antalya sahillerinin on yedi bölgesini yumurtlama kumsalı olarak kullanmaktadır.

Patara Kumsalı da birinci dereceden deniz kaplumbağası yumurtlama sahasıdır. Deniz kaplumbağası popülasyonu Patara Kumsalı'nın Eşen Çayı ağzının doğusundan başlayarak doğuya Gelemiş Köyü'ne doğru antik kentin

önündeki kumsalın doğu ucundaki dağlık kısmına kadar devam eder. Yaklaşık yedi km. uzunluğunda olan bu kumsal, çok ince ve temiz bir kum ihtiva etmektedir.

Lara Plajı

Antalya'nın 12 km doğusundadır. Kumu gayet ince olup çam ormanları ile kaplıdır. Halka açık plajları, yiyecek ve içecek ihtiyacını karşılayacak gazinoları ve soyunma kabinleri vardır.

Mağaralar

Antalya, mağara oluşumu bakımından oldukça zengin bir ilimizdir. İlimiz Toros dağı kuşağının eteklerinde kurulmuştur. Toros dağları ana iskelet bakımından genellikle kireç taşlarından oluşmuştur. Mağaraların büyük bir çoğunluğu da bu jeolojik formasyonlar içinde bulunmaktadır. Antalya'da yaklaşık 500 kadar mağara bulunmuştur. Ancak sadece birkaç tanesi uluslar arası önem taşımaktadır. Bunlardan; Antalya merkez ilçeye bağlı Prehistorik Karain Mağarası ile Alanya'daki Damlataş Mağarası turizme açılmış mağaralardır. Ayrıca; Altınbeşik, Dündensuyu Mağarası, Kocain Mağarası, Din Mağarası ve Mavi Mağara en kısa zamanda turizme açılması gereken mağaralarımızdır.

Karain Mağarası

Antalya'nın 27 km. kuzey batısında buluna Karain Mağarası, merkeze bağlı Yağca Köyü içindedir. Prehistorik tarih öncesi değeri olan mağara, Batı Toros Kalker kuşağının tarverten ova ile teşkil ettiği sınırda, yamacın seksen metre kadar üstünde, denizden 370 metre kadar yükseklikte bulunmaktadır. Karain Mağarası , ilk kez 1919 yılında Antalya şehrinin kısa bir süre İtalya işgali altında kaldığı sırada İtalyan Gaiseppe Moretti tarafından bulunmuştur. Yapılan prehistorik araştırmalar ve kazılardan ortaya çıkan bulgulardan, Karain Mağarası'nın Orta Paleolitik çağlarında sürekli iskan gördüğü anlaşılmaktadır. Klasik çağlarda da bu iskanın devam ettiğini ve mağaranın kutsal bir adak ve tapınma yeri olarak kullanıldığını bilhassa dış duvarlar üzerindeki kitabelerden anlıyoruz. Karain Mağarası'ndaki kültür kartları arasında, çakmak taşından yapılmış el baltaları, çeşitli kazıyıcılar süs takıları ve ok uçları ile su aygırı parçaları bulunmuştur. Karain Mağarası'na, basamak şeklinde düzenlenmiş bir patika ile çıkılmaktadır. Mağara içi elektrik ışığı ile aydınlatılmış olup kısmen turizme açılmıştır.

Beldibi Mağarası

Antalya bölgesinin ikinci önemli prehistorik merkezidir. Mezolitik Çağın seramikli ve seramiksiz bölümleri en güzel biçimde burada buluna malzemelerle tanınmaktadır. Çakmak taşı gereçlerinin yanı sıra çanak çömlek parçaları özellikle aşı boyası ile kayalar üzerine yapılmış yaban keçisi ve benzeri hayvan figürleri ilgi çekicidir. Karain Mağara'sında eksik olan mezolitik kültürünü de bu yerleşme yeri tamamlamaktadır.

Kocain Mağarası

Antalya-merkezden 50 km. kuzeyde Ahırtaş Köyü'nde bulunan bu mağaraya Burdur asfaltının 27 km'sinden kuzeye sapan yolla gidilmektedir. Mağara henüz turizme açılmamıştır. Mağara, boşluğunun büyüklüğü bakımından ülkemizin en büyük mağarasıdır. İçinde dev dikitler vardır. Bu dikitlerden çapı sekiz metre ve yüksekliği otuz beş metre olanları vardır. Mağara Ahırtaş Köyü'nün 2 km. kuzeyindedir. Çıkış iki saat, iniş ise bir buçuk saat sürmektedir. Mağaraya Ahırtaş Köyü içinden, Çakırlar köy

yolundan ve Ahırtaş'ın Gökseki Mahallesi'nden olmak üzere üç değişik yolla çıkılabilir.

Karataş – Semahöğük Mağarası

Antalya'ya 115 km. uzaklıktadır. Karain ve Beldibi Mağaralarından sonra en eski yerleşim merkezi olarak bilinir. 1961 yılından beri kazılar yapılmaktadır. Bu bölgedeki en eski yerleşme "Bronz Çağı" dır.

Damlataş Mağarası

Damlataş Mağarası, 1948 yılında vapur iskelesi inşaatında kullanılmak üzere taş ocağı olarak tespit olunan bu günkü yerinde, bir dinamit ateşlenmesi sonucu bulunmuştur. Birbirinden güzel binlerce sarkıt ve dikitlerle süslü bu mağara hemen koruma altına alınıp mağara hakkında araştırmalara başlanmıştır.

Mağara hakkında ilk araştırmalar, Galip Dere tarafından yapıldı. Galip Dere, gazetelerin birinde İkinci Dünya Savaşı zamanında atılan gaz bombalarından korunmak için bir mağaraya sığınan Almanların içinde astımlı olanların şifa bulduklarına dair bir haber okur. Mağaranın sağlık açısından faydası konusunda resmi incelemeler başlar. Doktor ve kimyagerlerden oluşan ekibin incelemelerinden sonra mağaranın astıma iyi geldiği tespit edilir.

Mağaranın kapısından içeri girince 45-50 metre uzunluğunda bir geçit, 13-14 metre çapında ve 15 metre yüksekliğinde silindirik bir boşluk, ayrıca 15 bin senede oluşmuş sütunlar vardır. Mağaranın iki katlı olan boşluğu 2500 metre küp hava ihtiva etmektedir. İçindeki ısı yaz-kış 22.3 derecedir. Mutlak nem 19.6 derece, nispi nem % 98'dir. Mağara dış tesirlerden arınmış olup havasında bol miktarda asit karbonik vardır. Hava basıncı deniz seviyesinden biraz aşağıda olmasına rağmen 760 mm.dir. Mağara boşluğunun tamamı 180-200 metrekaredir. Mağara etrafındaki kalınlık 10 mayi bulduğu için çökme ihtimali yoktur. Senenin 5-6 ayında devamlı damlar.

Mağaranın Tıbbi Fonksiyonu : Mağaranın astıma iyi gelen dört vasfı olduğu tespit edilmiştir. Mağaranın ortamında bulunan normalde 8-10 misli fazla karbondioksit, yüksek oranda nem, alçak stihunet, radyo aktive gibi unsurların ilk ikisinin astıma iyi geldiği, diğer ikisinin de yardımcı faktör olarak kabul edildiği bilinmektedir.

Alanya'ya tedavi için gelen hastaların, öncelikle bir doktordan mağaraya girmesinde bir sakınca olmadığına dair rapor alarak, mağaranın ilgili memuruna baş vurması gerekmektedir. Tedavi süresince sembolik bir ücret ödenir.

Dim Mağarası

Alanya merkezinin 12 km doğusunda bulunan Cebereis Dağı'nın yamacındadır. Mağaraya Alanya Belediyesi'nin açtığı yolla ulaşım kolaylaştırılmıştır. Turizm açısından büyük bir önem taşıyan mağaranın batıya bakan bölümünde büyük ve geniş ağız vardır. İçindeki sarkıt, dikit ve sütunları, havasının serinliği ile gezmeye değer yerlerden biridir.

Hasbahçe Mağarası

Alanya'nın Küçük Hasbahçe Mahallesi inişdibi mevkiinde şehre 4 km kadar uzaklıktadır. damлатаş Mağarası'ndan birkaç misli büyük olan mağarada henüz derinlemesine bir araştırma yapılmamıştır.

Kadı İni Mağarası

Alanya merkezinin 15 km kadar kuzeydoğu istikametinde, çatak mevkii denilen yerde bulunmaktadır. Çevrede bulunan piknik yerleri buraya ayrı bir güzellik ve canlılık vermektedir.

Korsanlar Mağarası

Bu mağara, eskiden etrafına korku saçan korsanların soygunlardan elde ettikleri malları depoladıkları ve kaçırdıkları kızları tuttukları yer olarak ün salmıştır. Bu mağaranın tahminen 10 m. genişliğinde, 5-6 m yüksekliğinde olan ağız kısmı teknelerin rahatlıkla içeri girip çıkmalarına imkan verir. İçeriye girdiğinizde; cami kubbesi gibi insanın üzerini örten rengarenk taşlar ve deniz suyunun bittiği yerden kuzeye doğru uzanan karanlık tarifi imkansız güzellikte bir tablo gibi uzanır önümüzde.

Aşıklar Mağarası

Bu mağaranın sarkıt, dikit ve sütunlarla süslenmiş olan kapısı deniz seviyesinden 2 m yükseklikte ve insanın girebileceği büyüklüktedir.

Fosforlu Mağarası

Korsanlar Mağarasına benzer bir görünüm arz eder. Mağaranın kapısı teknenin içeri girmesine uygun büyüklüktedir. Deniz dibinde çok güzel bir manzara mevcuttur.

Altınbeşik Mağarası-Düdensuyu Mağarası

Altınbeşik- Düdensuyu Mağarası, Antalya'nın İbradı ilçesinin Ürtünlü Köyünde olup iki yolla gidilebilir: I. Yol; 55 km'lik dağ yolu olup Avason Tefekli Çeşmesi, Moiz'in Hanı yolundan direk Ürtünlü köyüne varan yoldur. II. Yol; Alanya yolundan ayrılan Konya yolu olup Akseki'ye 5 km kala sapan İbradı, Ormana içinden Ürtünlü'ye varan yoldur. Mağaraya 1.5 saatte inilmekte ve 2 saatte çıkılmaktadır. Mağaranın denizden yüksekliği 450 m, Ürtünlü Köyü'nün ise 750-800 m'dir.

Bu mağara ilk kez 1966 yılında, Türkiye Speleoloji Derneği kurucu ve onur başkanı Dr. Temuçin Aygen tarafından, bölgede Oymapınar Barajı ile ilgili araştırmalar yaptığı sırada bulunmuştur. Altınbeşik ismi o zaman Temuçin Aygen tarafından verilmiştir. 1966-1967 yıllarında İngiliz ve Fransız mağaracıları ile ilk incelemeler yapılarak kamu oyuna tanıtılmıştır.

Ülkemizin uluslar arası çapta bilimsel önemi bulunan bu mağara içinden çıkan su, yer altından Beyşehir Gölü ile bağlantılıdır. Altınbeşik-Düdensuyu Mağarası birkaç kat üzerine yapılmıştır. Mağaraya 200 m uzunluğundaki bir yer altı gölü üzerinden botla girilmektedir. Bu gölün sonunda 44 m'lik dikey bir Travertan oluşum üzerinden ikinci kata çıkılmakta ve orada da 130 m uzunlukta ince, uzun sığ bir göl başlamaktadır. İkinci katın sonuna kadar küçük göletlerle orta kısımda da göçük yapan çok büyük ve yüksek bir salondaki kalker blokları üzerinden 1.5 km kadar ilerlenebilmektedir. Mağaranın bu bölümü kısmen fosil duruma gelmiştir. Üst katta sağ ve sol tarafında olan yan kolların hepsi henüz araştırılmamıştır. Altınbeşik-Düdensuyu Mağarasındaki speolojik araştırmalar henüz bitmemiştir. Zaten mağara turizme açıldığında da bütün sistemin dolaşılması söz konusu değildir. Yukarıdaki ikinci katın ortalarına kadar mağaranın en fazla 1 km'lik kısmı turizme hazırlanacaktır. Altınbeşik-

Düdensuyu Mağarası halen aktif bir sistem olduğundan bu durumu da gözetilerek turizme açılacaktır. Feyezan sırasında düden patlaması olmakta ve mağaradan çok büyük su çıkmaktadır.

Kaş ve civarında, yaz aylarında turistlerin ilgisini çeken ve gezilen deniz mağaraları vardır.

Aşırılı Adası Deniz Mağarası

Kale'nin iskelesi olarak kullanılan Çayağzı plajından, Kekova'ya giden ve kale Köyüne gelirken bu mağaranın önünden geçilir. Üçüncü zamanda kalma kalkerler içinde, denizin aşındırmasıyla oluşmuş çok güzel bir mağaradır. Yaz aylarında turistlerin gezip-görmek için tercih ettikleri yerlerin başında gelmektedir.

Mavi Mağara

Kaş-Kalkan arasında deniz kıyısında olan Mavi Mağara, Kaş 18 km Kalhan'a ise 6 km uzaklıkta olup, Kapıtaş plajı yakınlarındadır. Eskiden fok balıklarının içinde yaşadığı bilinen Mavi Mağara 1972 yılında Jeolog Dr. Temuçin Aygen tarafından bulunmuştur. Güneş ışıkları mağaranın içine deniz dibinden yansiyarak girmekte ve mavi parlak fosforesson rengi meydana getirmektedir. Mağara 50 m uzunluğunda, 40 m genişliğinde ve 15 m yüksekliğindedir.

Güvercinlik Deniz Mağarası

İnce Burun'un arkasında yer alan bu mağara Kalkan'a 2 km mesafededir. Güvercinlik Deniz Mağarası, çok sayıda yabani güvercini barındırmaktadır. Mağaranın içinden küçük bir yer altı deresi denize karışır.

Güvercin İni Deniz Mağarası

Güvercinlik Mağarası'na 100 m uzaklıktadır. Küçük, dar ağızlı bir mağaradır. Yaklaşık 40 m uzunlukta olup tavanı da yüksektir.

İncirli Deniz Mağarası

Finike'ye 1.5 km mesafededir. İçinde yer altı gölü bulunmaktadır. Kaş ve çevresinde aşağıdaki kara mağaraları da mevcuttur.

Hıdırellez Mağarası

Kaş ilçesinin güneyinde ve karşısındaki Limanağzı Koyu'nda bulunan bir mağaradır. Halk tarafından Hıdırellez zamanında ziyaret edildiği için buraya bu isim verilmiştir. İçinden yer altı deresi de akan mağarada ilk Hristiyanlık döneminden kalma fresklerin olduğu bilinmektedir.

İnbaşı Mağarası

Kalkan bucağına bağlı bezirgan Köyü'nün sahilinden biraz içeride kalan İnbaşı mevkiinde oldukça büyük bir mağaradır. Yol, yakınına kadar gitmektedir.

Bayındır Mağarası

Halk arasında "Elif Mağarası" da denilen küçük bir mağaradır. Bayındır Köyü'nün Limanağzı mevkiinde bulunmaktadır.

Akbaş/Zeytinlitaş Mağarası

Serik İlçesi'nin 18 km kuzeyinde Akbaş Köyü Gökçeler Mahallesi'nde Zeytinlitaş adlı kayanın zemininde yer alır. Mısır elde etmek için taş kırma çalışmaları sırasında rastlantıyla ortaya çıkmıştır. İki galeriden oluşur. Zemininde su vardır. Gözalcı, ince sarkıt ve dikitleriyle dikkati çeker. Zeytinlitaş Mağarası'na ulaşmak için Serik'ten Akbaş Köyü'ne doğru giderken 18 km den sağa sapıp 300 m kadar stabilize yol izlenecek.

Genel Jeolojik Yapı

Antalya ilinde Ouarterner, Tersiyer, Mesozoik, Paleozik adlı yaşlı kayaçlar bulunmaktadır.

Antalya ovasının büyük bir kısmı Ouarterner'e ait konglomera, alüvyon ve travertenlerle örtülüdür. Büyük bir çok sayıda boşlukları bulunan trafertenler, tipik karst topoğrafyasını meydana getirmişlerdir. Deniz altında da devam eden travertenlerin toplam kalınlığı birkaç yüz metreyi geçer.

Tersiyer araziler ise ovanın zeminini meydana getirmektedir. Dağlık bölgelere ilerledikçe Mesozoik yapı ve Tersiyer yapının karışık halde bulunduğu görülmektedir. Aksu, Köprü Çayı, Manavgat Çayı doğrultusunda kuzeye doğru uzayarak yer alır.

Antalya havzasının büyük bir kısmını oluşturan Mesozoik formasyon kalker, marn, filis ve serpantinden oluşmuştur. Kalkerler gri renkli, çok çatlaklı ve boşlukludur. Ayrıca karstik şekillere ve düdenlere sahiptir.

En eski formasyon olan Paleozike kayaçlar Alanya'nın kuzeyinde yaygın olarak görülmektedir. Kristalen şist, fillat, mermer ve kalkerlerden meydana gelen bu kayaçlar, şiddetli tektonik olayların etkisiyle kırılarak kıvrılmışlardır.

Toprak Özellikleri

İklim, toboğrafya ana madde, bitki örtüsü ve zamanın etkisiyle Antalya ilinde çeşitli büyük toprak grupları oluşmuştur. Antalya ilindeki toprak grupları ve dağılımı şöyledir:

Kırmızı Akdeniz Toprakları

Antalya havzasında en geniş alanı kırmızı Akdeniz toprakları kaplar. Antalya ilinde 574.332 hektarlık alanı kaplamaktadır. Havzanın özellikle güney ve ortalarında yaygındır.

Kırmızı Akdeniz topraklarının bulunduğu yerlerde yıllık ortalama yağış 800-1250 mm'dir.

Bu toprakların çok yıllık doğal örtüsü orman ağaç ve ağaçlıkları ile Akdeniz maki örtüsüdür. Orman ağacı olarak daha çok ibrelilerden kızıl çam, kara çam ile kısmen yaprağını dökenlerden meşe, köknar, ardıç bulunur. Maki topluluğunun ve otsuların hepsini görebiliriz.

Kırmızı-Kahverengi Akdeniz Toprakları

Antalya ilinde 2421 hektarlık alanı kaplamaktadır. Bu topraklar özellikle orta havzada Eğirdir Gölüne kadar toplu bir yayılım oluşturur. Başta kahverengi orman toprakları olmak üzere birçok altüviyal ve kolüviyallerle kesildiği gibi kırmızı Akdeniz toprakları ile birlik oluşturur.

Kırmızı-Kahverengi Akdeniz Topraklarının bulunduğu yerlerde yıllık ortalama yağış 750-900 mm'dir. Doğal bitki örtüsü bu topraklarda da orman ağaç ve kırmızı-kahverengi Akdeniz topraklarının büyük bir kısmı orman, geri kalan az bir kısmı da fundalık ve kuru tarım olarak kullanılmaktadır.

Kahverengi Orman Toprakları

Antalya havzasında kapladığı alan bakımından ikincidir. 326246 ha'lık alanı kaplar. Alanya'dan başlayarak kuzeybatıya doğru Akdeniz toprakları ile Rendzinalar arasında havzayı baştan başa kat eder. Ayrıca havzanın batısında ve güneyinde Kestane rengi topraklarla birlikte bulunur.

Kahverengi orman topraklarının bulunduğu yerlerde ortalama yağış 100 mm civarındadır.

Bu toprakların doğal bitki örtüsü orman ağaç ve ağaçlıklardır.

Kestane Rengi Topraklar

Antalya havzasının önemli topraklarından bir diğeridir. Antalya ilinde 71883 hektarlık alanı kaplar. Havzanın batısında Korkuteli ile kuzeyindeki Isparta ve yalvaç civarında yayılım gösterir. Bu toprakların bulunduğu yerlerdeki yıllık ortalama yağış 400-600 mm civarındadır.

Bu toprakların doğal bitki örtüsü yıllık otlar, ot, çalı karışığı, seyrek fundalıklar ve kısmen seyrek orman kalıntılarıdır.

Rendzina Toprakları

Antalya havzası sahil kuşağının önemli topraklarındadır. Antalya ilinde 51458 hektarlık alanı kaplar. Bu toprakların bulunduğu yerlerde yıllık ortalama yağış 1000 mm'dir. Rendzinaların doğal bitki örtüsü maki, otsu ve kültürleridir.

Alüval Topraklar

Antalya havzasında çok büyük bir alan kaplamaz. Ancak havza tarımında önemli bir yere sahiptir. Antalya ilinde 11558 hektarlık alanı kaplamaktadır. Özel bir iklime ve doğal bitki örtüsüne sahip değildir.

Kolüviyal Topraklar

Havza bakımından önemli bir yere sahiptir. Antalya ilinde 51339 hektarlık alanı kaplamaktadır. Özel bir iklime ve vegetasyona sahip değildir.

Bu toprak grupları dışında Antalya havzasında yer alan toprak grupları şunlardır:

- Regosal Topraklar
- Yüksek Dağ-Çayır Toprakları
- Tuzlu-Alkali Topraklar
- Hidromorfik Alüviyal Topraklar
- Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları
- Organik Topraklar
- Sahil Kumulu
- Irmak Yatakları
- Alüviyal Sahil Bataklıkları
- Çıplak Kaya ve Molozlar

Yer altı Su Kaynakları

Antalya yer altı suyu yönünden oldukça zengin bir ilimizdir. İlin su ihtiyacının karşılanmasında ve sulamada bu yer altı su kaynaklarından yararlanılmaktadır. Antalya'daki yer altı su kaynakları;

Kırkgöz Kaynakları

Toros dağlarından çıkan bir kaynaktır.

Gürkavak Kaynağı

Şehrin su temin ettiği en eski kaynaklardan biri olan "Gürkavak Kaynağı" Antalya'nın kuzeybatısında Düzlerçam Milli Parkı içerisinde bulunmaktadır.

Mağara Kaynağı

Konyaaltı Plajının karşısındaki falezlerden çıkan bu kaynak, şehre en yakın kaynak olup, şehrin içme suyu buradan karşılanmaktadır.

Duraliler Kaynağı

Duraliler Köyü'nün yerleşim ve tarım alanları içerisinde bulunan bu kaynaktan sulamada yararlanılmaktadır.

İskele Kaynağı

Yat limanındaki mescit alanından çıkan bu kaynaktan mahalli içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır.

Hurma Pınarları

Antalya'nın batısında hurma Köyü içerisinde bulunan ve çok kaliteli suya sahip olan bu kaynak, yakın zamana kadar şehrin içme suyu ihtiyacının karşılanmasında kullanılmıştır. Ancak son yıllarda yaşanan kuraklığın tesiri ile şimdi bakımsız ve terk edilmiş durumdadır.

Arapsuyu Kaynakları

Antalya'nın batısında bulunan Arapsuyu I ve II kaynakları 2 km kadar yüzeyde aktıktan sonra denize ulaşırlar.

Boğaçayı Keson Kuyuları

Boğaçayı havzasındaki altıvyonlarda bulunmakta, içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanmasında kullanılmaktadır.

Düden Selalesi Kaynağı

Düden şelalesinin altından çıkmaktadır.

Duraliler Kuyusu

Duraliler Köyü'nün kuzeyinde, yerleşim ve tarım alanlarının dışında bulunan bu kuyular sulanmakta kullanılmaktadır.

Meydan Kuyuları

Antalya'nın Meydan semtinde bulunan bu kuyular, yerleşim alanlarının ortasında kalmıştır. Şehir içme suyunun bir kısmı buradan sağlanmaktadır.

İklim

Antalya ili iklimini; yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı olarak tanımlayabiliriz.

Antalya ilinde iki çeşit iklim görülebilir. Birincisi sahil bölgesindeki tipik Akdeniz iklimi, ikincisi ise yukarı bölgedeki, Akdeniz iklimi ile iç Anadolu iklimi arasında geçiş oluşturan kara iklimidir.

Sıcaklık

İlimiz güney ve güney-doğudan gelen rüzgarla açık olduğu için kış ayları ılık, yaz ayları sıcak ve nemlidir.

İl genelinde yıllık ısı ortalaması 18.63 derecedir. En yüksek sıcaklık Temmuz ayında 44.7 derece, en düşük sıcaklık Şubat ayında 4.6 derece olmuştur.

Yağışlar

Antalya'da yağışlar mevsimlere göre büyük farklılıklar gösterir. Yağışlar, güneyden kuzeye gidildikçe azalır. En çok yağış kış ve ilkbahar aylarında, en az yağış ise yaz aylarında görülür.

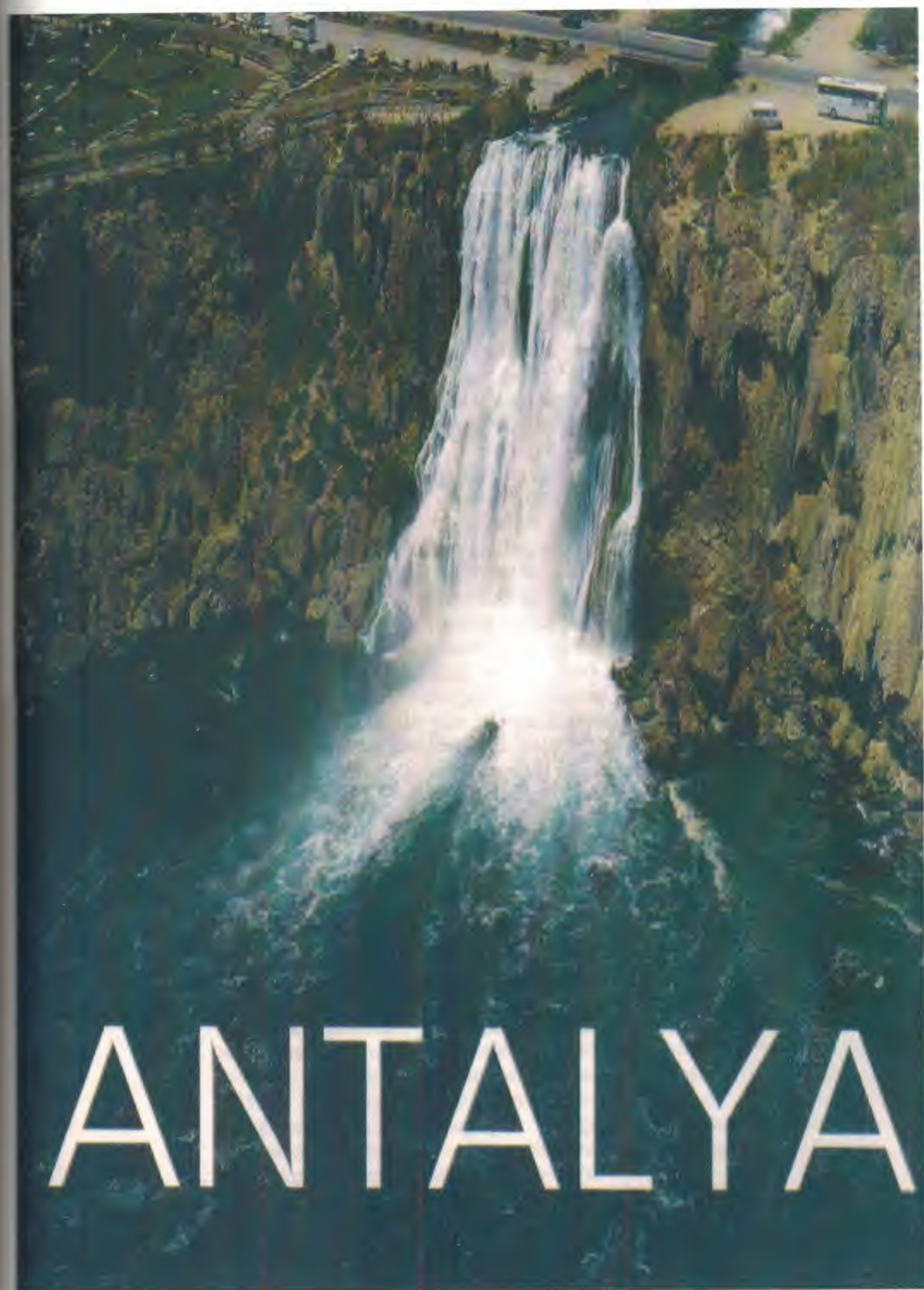
Antalya'nın yıllık ortalama yağış miktarı 1064. Mqmm'dir.

Yıllık Max. (1929/1991).....1914.3 (1969)

Yıllık Min. (1929/1991)..... 611.1 (1990)

Antalya'nın fazla yağış almasının nedeni merkezin doğusunda bulunan Toros Dağları ile Batısında bulunan Toros Dağları ile batısında bulunan Beydağları'nın hava kütlelerinin hareketlerini Antalya üzerine çekmeleridir.

Antalya'da yıllık ortalama nispi nem %64'dür.

ANTALYA

SOSYAL YAPI

Antalya Halk Kültürü

Antalya halk kültürünün belirleyici unsuru yörenin Yörük yerleşimidir. Antalya halkının büyük çoğunluğunu oluşturan Yörükler büyük bir kısmı ile toprağa yerleşmişlerdir. Konar-Göçer yaşamın oluşturduğu kültürel etki Antalya'nın Sosya-kültürel yapısına da etkili olmuştur. Daha 20-25 yıl öncesine kadar yazın yaylaya, kışın sahile inen ve hayvancılıkla geçinen Yörükler, bugün hayvancılığı bırakmış olmalarına karşın, yaylacılık kültürünü modern araçlarla yaşatmaya çalışmaktadırlar. Artık ekonomiyi belirleyen hayvancılığın yerini, tarım ziraat ve seracılık almış durumdadır. Kent içerisinde de çağdaş ekonomik uğraşların yer aldığı bir ekonomik ve sosyal yaşam içerisinde geçmiş kültürün izlerini bulmak neredeyse imkansızlaşmaktadır.

Yörük yaşamının etkisinin yanı sıra, geçmiş kültürlerin etkisini de kent yaşamında yadsımamak gerekir. Çünkü kent geleneğinin oluşumunda önemli unsurlardandır. Uygarlıklar üzerinde uygarlıklar kurulan bu yerleşimin, kentin asırlardır gelişen mimarisinin, antik yerleşim yerlerinin ve günümüze bıraktığı kültürel ve sosyal gelişmesine önemli etkileri olmuştur, olmaya da devam etmektedir.

Toplumsal yapının şekillenmesinde bir diğer unsur da, muhacir olarak gelip kent içerisine ve civarına yerleştirilen topluluklardır. Bu topluluklar geçmişte Balkan ve Girit göçmenleri olurken bugün de hızlı iç göç alan kentlerimizden olan Antalya'da, toplumsal yapı da hızlı bir değişim sürecindedir. Son 20-30 yılın ekonomik gelişmeleri, turizme açılması, dünya kenti aday olması, köyden kente göçü hızlandırdığı gibi kültürel yaşamda da çok etkin değişim sürecin yaşandığı gözlenmektedir. Ülkemiz sorunlarına paralel hızlanan iç göç, kentin kültürel, sosyal, toplumsal yapısında önemli değişikliklerin olmasını gerektirmektedir. Ama yine de geleneksel yapı korunmakta aile yaşamı, toplum düzeni, yaşamdaki uygulama ve pratikler geleneklere bağlı olarak devam ettirilmektedir.

Aile Ve Konut

Antalya ve çevresinde aile yapısı Türk aile yapısından çok farklı değildir. Ataerkil, büyük ve çekirdek aile yapısına sahiptir. Kent merkezinde daha sık rastlanılan çekirdek aile tipi, kırsal kesimde büyükbaba, büyükanne, evli çocuklar ve onların çocuklarından oluşan büyük aile tipine dönüşür. Aile tipi de, geçmişe oranla yaygın olmamakla beraber sıklıkla görülür. Kırsal kesimde değişmeyen aile yapısı ve aile içi roller, kent merkezinde ekonomik paylaşım ve genel gelişmeler doğrultusunda değişmektedir. Yani anne ve baba artık ortak roller üstlenmekte, her ikisi de çalışmakta ve evdeki işlerde paylaşılmaktadır.

Çocuk, ailenin mutluluğu, birliğini sağlayan en önemli unsurdur. Ülkenin genel gelişmesine paralel olarak doğum ve ölüm arasındaki dengesizlik geçmişe göre gelişme kaydetmiştir. Bunda en büyük etken

sağlık hizmetlerinin köylere hatta mezralara kadar ulaştırılması ve de doğum olaylarının modern sağlık kuruluşlarında yapılmak istenmesinin önemi çok büyüktür. Kırsal kesimde çok çocuklu aileler yine çoğunluktadır. Ancak kent merkezindeki ailelerde 2-3 çocukla sınırlandırılmak düşüncesi daha yaygınlaşma eğilimindedir. Evlenen çocuklar için yeni ev açılması uygulaması günümüzde yaygınlık kazanmakta olan bir adettir. Daha çok zorlayıcı nedenler olmadıkça yani ekonomik zorluk, aile bireylerinden birisinin kaybedilmiş olması gibi sebeplerin dışında genellikle yeni evlenenler kendi evlerini açarlar.

Kent içi yaşamda artık çok katlı apartman dairelerinde oturulurken kırsal kesim dediğimiz köylerde ve hatta varoşlarda tek katlı bahçeli evlerde oturulur. Genellikle apartman daireleri üç oda bir salonu ve genellikle 80-140 m kare arasında değişen konutlardır. Maddi durumuna göre daha küçük veya daha büyük konutlarda da yaşayanlar bulunmaktadır. Tek katlı konutlarda bir standardı olmakla birlikte iki oda ve salondan oluşanlar geneli oluşturur. Köylerde geleneksel yapı özellikleri ile inşaat yapılırken, özellikle kentin dış mahalleleri olan gecekondu bölgelerinde briket duvarlı ve kiremit çatılı evlerde oturulmaktadır. Diğer konutlar ise inşaat tekniğine ve malzemelerine uygun olarak inşa edilmiş ve ahşap binalardan oluşan Kale içi ve Balbey mahalleleri eskinin simgesi gibidir. Bu semtler sit alanı olarak ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Kale içi Evleri

Antalya Evlerini tanımak için çevre ilçelerini ve köylerini de görmek hepimizin bildiği kale içi Evleri, Akseki-İbradı, Kaş Kalkan, Alanya Evleri kendilerine has mimari üslup ve malzeme farklılığı arz eder. Malzemesinde ancak ortak bir üslup vardır ki o da iklim koşullarına uygun yapılaşma tekniğidir. Bu nedenle tümünün Akdeniz mimarisi özelliği taşıdığını söyleyebiliriz

Antalya'da günümüze gelebilmiş yaşayan evlerin en eskilerinin tarihinin 19 yy. sonuna rastladığı kitabelerinden, bazı ahşap süsleme elemanlarından anlaşılmaktadır. Daha erken döneme ait olan evlerin yıkılmaları ve yok olmaları nedeniyle günümüze ancak müzelerimizde bulunan tavan süslemeleri, kapı ve kepenk elemanları miras kalmıştır. Yaşayan Kaleiçi evlerinde, büyük konaklar az sayıdadır. Anadolu'nun diğer yöresindeki evler gibi haremlik, selamlık bölme yerine ataerki ailelerin barınabileceği avlulu ve geniş evler olarak bazen de mütevazı iki odalı iki katlı yapılar olarak özgün malzemesi ile yaşayan bu evlerin bir çoğu harap durumdadır.

Ancak bu evlerde güzellik ve huzur veren havası harap olmalarının verdiği acı ile de olsa teneffüs edilmektedir. Ailenin ekonomik durumu her ne ise yaşam biçimlerinde özgürlük rüzgarı esmekte, bazen komşusu ile yaşam biçimini paylaşabilmektedir.

Evlere bahçe kapısından veya yapıya ait ahşap tablalı kapılardan geçilmektedir. Binaların cephelerinde sadelik esası göze çarpar. Ancak malzemeler kendilerine has bir üslup ile mimariyi şekillendirir. Kimin de ahşap giyotin pencere üstünde ahşap kafesler veya kısa torna korkuluk ve ahşap çift veya kapaklı kepenkler ve dudak formunda parapetler ile dövme demirden yapılmış kuşaklar ve aksesuarlar alışagelmış detaylardır.

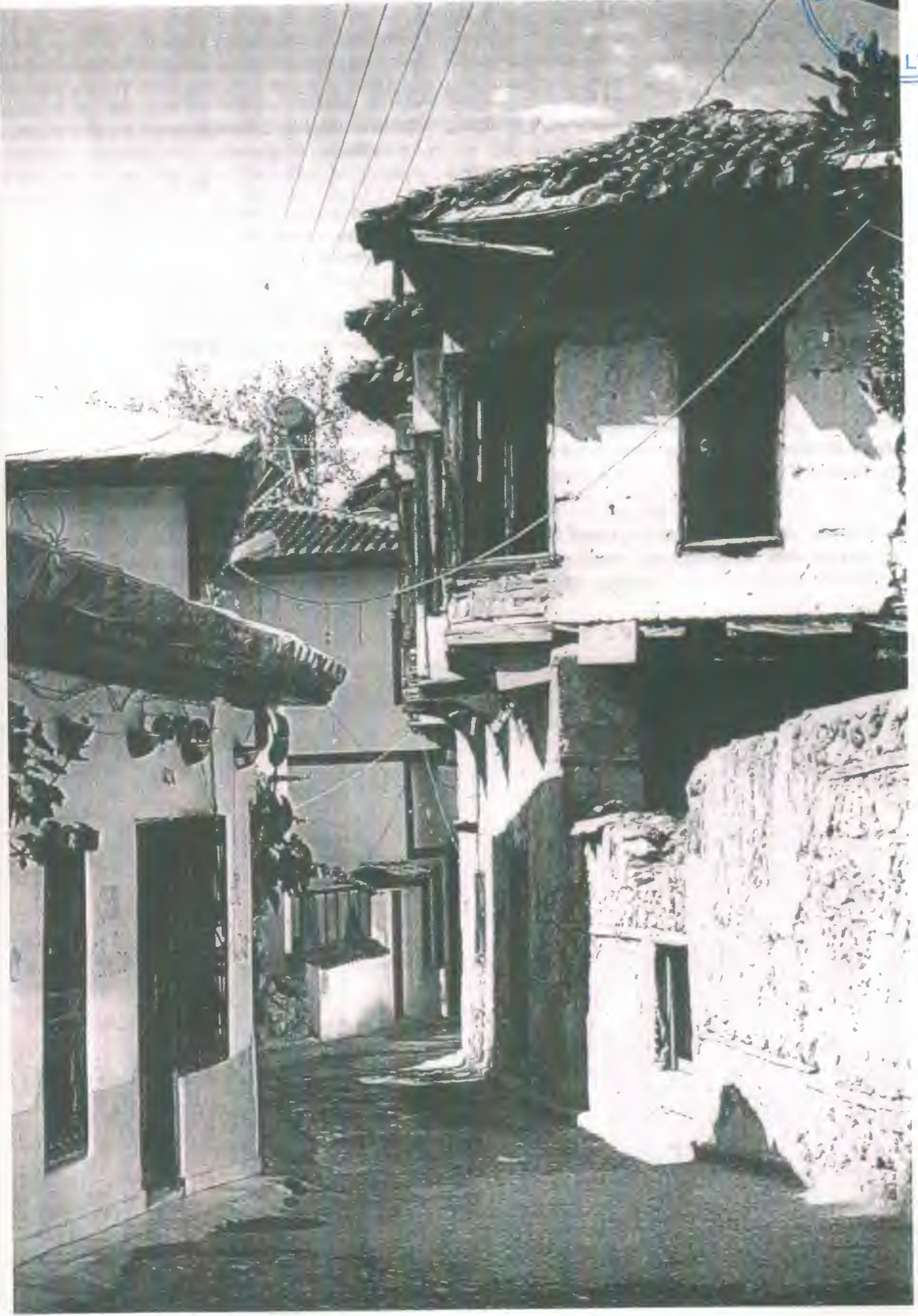
Binalarda ıtalı süslemeli ahşap saçaklar bağdadi konsol üzerine ıkma cumbalar ve bazen de demir veya ahşap ferforje taşıyıcı cumbalar Antalya evlerine ayrı ayrı bir özellik katmaktadır. Kiremit mahyalar ucundaki yılan dili şeklinde son bulan kiremit örtü çatılar, yapıların her köşesinde isimsiz ustaların birer imzalarıdır. Bina duvarları genel olarak zemin katlarda çamur ve saman karışımı harçla moloz tatan ahşap hatıl kullanılarak örtülmüştür. st katlar ise ahşap taşıyıcı dikmeler arasında tahta parçalarından geliigtzel kesilerek, koparılarak yapılmış sıvalı bağdadi duvarla elde edilen st kat çıkmalı yapılmış ve bina yükü hafifletilmitir. Bahçe cephesinde ise boyaları genel olarak 8-10 metreye ve kalınlıkları 30 cm olan sedir ağacından son derece düzgün tek parçalı ahşap direkler ve bunları bağlayan ahşap kirişler kullanılmıştır. Bunların birçoğu üzerinden 100 yıl geçmesine rağmen taşıyıcı vasfını yitirmemilerdir. Antalyalılara göre, Antalya'ya gelen tomruk sedirler imdiki Mermerli parkından Kaleiçi Limanına yuvarlanıp uzun sreler denizde beklettirilmitir. Bu Limanda kaynak sularının da oluunu ağacın emprenyesinde rolünün olduğu dncesindeyiz.

Zemin katta bahçe ile birleşen sofalarda bulunan Podume akılı ile yapılmış olan döşemeler, yurdumuzun diğer yörelerinde bu kadar sıklıkla görülmemektedir. Bu teknik döşemeler Ege adalarındaki aynı dönem yapılarında da görülmektedir. Bitki ve geometrik motifli olarak yapılan çakıl döşemeler, tatlı kireç harç üzerinde el ile tek iki veya üç renkli olarak denmitir. Yaz aylarında ıslanmaları halinde bu açık sofalarda talar arasında kalan ıslaklık nedeniyle serinlik uzun süre korunabiliyordu. Bu da malzemenin hem estetik hem de fonksiyonel belirlenmesini göstermektedir.

Yapıların bir çoğunda bahçe bulunmaktadır. Yüksek duvarlarla çevrili çoğunda Portakal, Limon, Turunç, Keçiboynuzu ve Palmiye ağaçları bulunan bu bahçelerde sarnıç şeklinde kuyular vardır. Ta bilezikli kuyular üzerinde dövme demirden yapılmış ıkırıklar dikkati çekmektedir. Bu kuyuklar Antalya evlerinin yaşamında vazgeçilmez öğelerdir. Sokaklarda ev duvarlarına paralel bulunan su arkları da bahçe sulamasında kullanılacak suyun temin edilmesini sağlaması yanında bu arklardan sokaklar boyunca akan suyun sesleri de ayrı bir melodi fisıldamakta idi. Bahçe ile birleşen açık sofalarda günlük yaşamın devam ettiği kullanım alanları mevcuttur. Bu mekanlar yazlık oturma odası, mutfak ve kiler olarak kullanılan mekanlardır. Zemin kattan st kata çıkan çoğunluğu ahşap merdivenlerin orta sahanlığına kapıları açılan ara katlar bulunmaktadır. Basık tavanlı ahşap demeli ve ktk pencereli olan ara kat odaları, ev halkının yaşama ilişkin erzaklarının depolandığı, muhafaza edildiği yerlerdir.

Antalya evlerinin st katları günlük yaşamın sürdüğü mekanlardır. Genellikle odalar sofaya açılmaktadır. Bu odaların bir tanesi ba odadır. Ba odalarda, ahşap davlumbazlı bamakların sağında ve solunda ahşap gömme dolaplar ve tembel niler görülebilir.erken dönemde yapılan bazı yapılarda kafesli pencere önlerinde alçak şekiller vardır. Ba odalar daha çok misafir kabul odalardır. Odaların içerindeki dolaplara gslhane olarak fonksiyon verilmiştir.

Kaleiçi'ndeki evlerin st katlarındaki sofaların düzeni evlerin plan tipini belirlemektedir. Sofaların her iki kenarına sıralanan odaların oluşturduğu düzene "Karnıyarık Plan Tipi" denilmektedir. Bunun dışındaki ailenin ekonomik durumu ve büyüklüğüne göre "Yan Sofalı Plan Tipi", "L

Kaleiçi evlerinden genel bir görünümüdür.

Sofalı Plan Tipi” ve “U Sofalı Plan Tipi” Kaleiçi evlerinde görülen genel plan tipleridir. Evlerin bulunduğu sokaklar ise zemin katlar parsel sınırlarındaki düzensizlik ile biçimlendirirken, üst katlarda cumbalar ve çıkıntılarla yapılan düzenlemeler hem parseldeki düzensizliği gidererek düzgün bir mekan oluşturmuş hem de sokaklara ayrı bir profil kazandırmış.

Kaleiçi’nde sokaklar diğer tüm eski kent dokularında gözlendiği gibi taşıta değil, insan ve atlı trafiğine yetecek genişliktedir. Genellikle dar olan sokakların köşelerine rastlayan yapılarda kesme taştan birçoğunun üçgen alınlığında bitki motifli rölyef desenler ile bir sanat eseri olarak yapılmış pahlı köşeler görülür. Kaleiçi sokaklarında yürürken bir çok sürpriz ile karşılaşabiliriz. Dar bir yoldan birden meydana açılabilir veya bir yol görkemli bir binayı kullanarak çatal yola döntülebilir. Bu sokaklarda yürürken portakal çiçekleri ve yasemin kokuları sizi takip eder. Eliniz tenekeden veya bronzdan yapılmış kapı tokmaklarına uzanmak ister. Bu değerler yakın geçmişteki kültürümüzün sonucudur. Bugün yaşama biçimimiz kültürümüz ve teknolojiye değişimin Kaleiçi’nde bu kültür öğelerinin bir bir kaybolmasına engel olamadığı gibi çabuklaştırmaktadır. Bugün sokakların birçoğu bar ve pansiyonlarla dolmuştur. Restorasyon yapılan birçok binaya karşın yıkılmak üzere olanda çok az sayıda bina bulunmaktadır. Koruma altında bulunan Kaleiçi, Geleneksel kent dokusu ve ev mimarimize örneklik eden Safranbolu örneğinden sonra en iyi korunabilmiş, Antalya’nın sembolü olan bir yerdir.

GELENEK – GÖRENEK, ÖRF VE ADETLER

Doğum Ve Çocuk İle İlgili Gelenekler

Antalya’da geleneksel usullerde doğum ve çocuk ile ilgili birçok uygulama ve pratik eskiye oranla terk edilmiştir. Örneğin köy ebelerine veya ölçümcü denilen halk doktorlarına doğum yaptırmak artık yerini modern sağlık kuruluşlarında doğum yapmaya bırakmıştır. Yine de halk arasında şu inançlar hala yaşatılır;

- Hamilelik esnasında kadının bedeni zayıf olursa doğacak çocuğun kız olacağı tahmin edilir.
- Hamile kadın sağ bacağı ağrır ve biraz şişerse doğacak olan çocuğun erkek olacağına inanılır.
- Yeni doğan çocuk tuzlanmazsa bedeni ve ağzı kokar.
- Yeni doğan çocuk çabuk büyüsün diye yıkanırken bir kere bacakları yukarı getirilerek döndürülür.
- Loğusanın başına al bağlanır.
- Çocuğun adı konurken bir kurban kesilir. Kadınlar çağrılır, yemek verilir. Bu davete gelenler çocuk için çamaşır getirirler.
- Doğan çocukları yaşamayan aileler yeni doğan çocuklarının yaşamasını temin için adını; Durmuş, Durdu, Dursun, Yaşar, Baki koyarlar.
- Çocuğun dişi çıktığı zaman annesi tarafından buğday ve mısır kaynatılarak komşu kadınlar davet edilir. Bu uygulamaya Antalya’da “Diş Köllesi” adı verilir.
- Sesi güzel olun diye çocuğun göbeği uzun kesilir.
- Zayıf ve cılız çocuklar kuvvetli olsun diye cenaze önünden geçirir.
- Çocuk altı aylık olana kadar tırnakları kesilmez. İlk tırnağı kesileceği gün, eli babasının cebine üç defa sokulur.
- Altı aylık kız çocuklarının ellerine kına yakılır. Bu konu için kadınlar toplanıp eğlence yaparlar ve çocuğun kınalı avucuna para koyarlar.

EVLENME – DÜĞÜN GELENEKLERİ

KIZ İSTEME

Evlenme çağına gelen oğlu için anne ve baba önce çevresinde kız aramaya karar verir. Bütün akrabalarının da fikrini alarak genç kızı olan eve tanışsın tanışmasın kız görmeye gidilir. Bir günde 2-3 kız görmek için ziyaretler yapılır. Bütün görülmüş olan genç kızla içinde bir tanesi üzerinde karar verilir. Artık kızı isteme işlemine geçilir. Erkek evinin sözcülüğünü

alan kimse, kızı anne ve babasından ister. Bu isteme daha ziyade Perşembe, Cuma günlerine denk getirilir.

Kız ailesinden istenir ve söz almak için belirli bir gün kararlaştırılır. Bu aradaki zaman içinde kız ailesi karşı taraf hakkında soruşturma yaparak evet veya hayır der. Evet cevabı verilince her iki tarafın akraba ve dostları toplanarak "söz kesimi" veya "şerbet içme" denilen tören yapılır. Belirlenen günde erkek evi tarafından masrafı görülerek ve kız için "nişan kofası" hazırlanır. Hazırlanan bu hediyeler kızın evine gönderilir. Gelen hediyeler kızın arkadaşlarına ve tanıdıklarına bir masa üstüne serilerek gösterilir. İki taraf arasında kararlaştırılan bir günde de; yalnız erkekler toplanarak dini yönden de duası yapılarak "söz kesme" töreni yapılır. Sonunda limonata ikram edilir. İkram edilen limonatadan oğlan evine en önce kaçırarak damada içiren kimse bahşiş alır. Tören dağılırken gelen misafirlerin bir kısmı özellikle damadın arkadaşları kız evinden bazı eşyaları gizlice alırlar. Kaçırılan bu eşyalar da damada bahşiş karşılığı verilir. Sonrada ev sahibine iade edilir. Bu olaylar çevrede geniş tepki yaratır. Günlerce bu hususta konuşmalar devam eder.

NIŞAN

Söz kesme töreni sonunda nişan töreni yapılır. Bu tören her iki tarafın anlaşmasına göre ayarlanır. Basit olarak aileler arasında sade bir tören olabileceği gibi bir nişan töreni de düzenlenebilir. Adete göre nişan için bir salon tutulur. Sadece kadınlar toplanır. Nişanı olacak kızı yüksek yere oturturlar. Her iki tarafın akraba ve dostları toplanırlar. Çalgı takımı nişan salonunu görmeyecek şekilde yerini alır. Özellikle bu tören gündüz yapılır. Herkes oynar; oyunlar genellikle hareketli ve tek olarak oynanan yerel oyunlardır. Bu arada yaşlı hanımların oynadığı zeybek de oldukça ilgi çekicidir. Eğlencenin sonuna doğru nişan yüzüğünü ve kendi nişan hediyesini takar. Arkasından bütün oğlan evi kendi hediyelerini renk renk kurdeler ile takarlar. Sıra kız evine gelir. Onlarda nişan hediyelerini takınca artık nişan takılan gen kızın oynaması gerekir. Bu arada bütün gözler üzerindedir. Çünkü bütün kolları, boynu, parmakları, göğsü çeşit çeşit altın ziynetlerle dolmuştur. Ayrıca altın yerine para takanlarda bulunur. Bu merasim tamamlanınca tören biter, kız evine gidilir. Bütün bu takılan eşyaların saklanması gerekir. Takılan her hediye nin kimin tarafından da takıldığı öğrenilir. Çünkü takılan bu hediyelere yeri ve zamanı geldiğinde karşılık vermek adettir.

KINA GECESİ

Düğün Antalya'da üç gün sürer. Antalya'da düğün, kız evinin büyük bir masrafa girmesi olarak kabul edilir. Çünkü kız evi bütün eşyayı yapmak zorundadır. Bunu karşılığında erkek evi sadece gelinlik kıyafeti ve çok az eşyayı yapar. Birinci gün kız evinin hazırlanmış olduğu çeyiz erkek evinin gönderdiği arabayla gelinin oturacağı eve götürülür. Bu da başlı başına bir törendir. Eşya taşımak için tutulan araba ve taşıyıcılara mendil, havlu, yazma gibi hediyeler verilir. Davul ve zurna önde olmak kaydı il caddelerden geçilerek gelin evine eşyalar indirilir. Aynı gün veya ertesi

günü kız evinin yakınları kız çeyizini eve yerleştirirler. Bu tören hafta başına denk getirilir. Çarşamba günü veya hafta ortası her iki tarafın akrabaları ve kızın arkadaşları hamama giderler. Buna "gelin hamamı" denilir. Hamamda yıkanılır ve renk renk mumlar yakılır. Törenle hamamdan çıkarılan geline pullu yazmalar örtülür. Hamamın içinde ve dışında dolaştırılır. Aynı günün akşamı bu kına gecesi yapılır. Şimdilerde bu tören cumaya veya cumartesiye denk getirilir. Kına gecesinde mahalli çalgılardan yararlanılarak bir eğlence yapılır. Bu eğlence kına hazırlanır. Yaşlı bir kimse tarafından-sağ ise kızın anneannesi tercih edilir kınası yakılır. Kız ortaya oturtulur, başına pullu kırmızı bir yazma örtülür. Mahalli çalgılarla kıza ait maniler söylenir. Gaye kıızı ve yakınlarını ağlatmaktır. Bu anda kızın el ve ayaklarına kınası yakılır. İstenirse yarım saat sonra yıkanır, değilse sabaha kadar öyle kalır. Bu eğlence kızın ağlatılmasını takiben biraz daha sürdürüldükten sona bitirilir.

DÜĞÜN

Kına gecesinin ertesi günü düğün yapılır. Düğün genel olarak Perşembe ve Pazar gününe tesadüf ettirilir. Geleneksel olarak yalnız kadınlara yapılır. Bazı aileler düğün yerine nikah töreni ile birlikte bir kutlama yaparak olayı bir defada bitirirler. Bazı ailelerde düğünden birkaç gün sonra veya bir hafta önce her iki ailenin yakın fertleri ile kız evinde nikah töreni yaparlar. Düğün gecesi toplanan halkın bütün gözleri gelinlik kızdadır. Bu arada kıza dikilen gelinlik, neler alınmış, neler dikilmiş hep söz konusu edilir. Kız çeyizinin oğlan evine gitmesinden hemen sonra, kız evine oğlan evinden "düğün kofası" gönderilir. Bunda gelinlik, mantodan, iç çamaşır ve tuvalet takımlarına kadar her şey vardır. Nişan kofasında olduğu gibi sergilenerek halkın görmesine bırakılır. Nişan ve düğünden önce "urba görme" veya "asbab görme" olarak adlandırılan ve bir kısmı kofaya konulacak eşyalar birlikte çarşı Pazar gezilerek alınır. Evlenecek genç kıza en az 3-5 takım elbise, ayakkabı, terlik ve iç çamaşırı alınır. Kofa gönderme işi geleneksel bir uygulamadır. Kofanın gönderileceği gün önceden haber verilir. Kız evi, komşu ve tanıdıklara haber verir. Gelen kimseler eşyaları görür. Kofa, geniş bir sepet içinde gayet süslü eşyalar yerleştirilerek üzeri kırmızı tülünden örtülerek hazırlanır. Fakir bir kimse tarafından alınan bu kofa taksi veya bir arabayla kız evine götürülür. Kız evine kofayı teslim eden kişiye hediye verilir. Aynı şekilde kız evi de damada ait hediyelerini bu şekilde bir kofa hazırlayarak erkek evine gönderir. Düğün, düğün salonlarında yapılır.

KINA GEÇESİNE AİT MANİLER

Altın tas içinde kına kesilsin
Görümceler etrafına dizilsin
Gelinim kınan kutlu olsun
Bundan dirliğin tatlı olsun
Annesi kızsız kalıyor
Komşular ıssız kalıyor

Dağdan keserler ısıltı
Hani bu kızın yastığı
Gelinim kınan kutlu olsun
Bundan dirliğin al olsun
Beni yolda eğleme
Testisi susuz kalıyor

Kızım bu bahçeler senin mi
İçinde gezen yarin mi
Yarın ayrılık günün mü
Gelinim kınan bol olsun
Annesi kızsız kalıyor
Komşular ıssız kalıyor

Binen atın alçısını
Düşer yolun koncasına
Selam edin amcasına
A kızım kınan kutlu olsun

Geline bakan geline
Kınalar yakın eline
Mendiller sokun beline
Sürmeler çekin gözüne

Yakada pelit odunu
Yakanlar bilir odunu
Kız anasının kadını
Ağlama kızım ağlama
Annesi kızsız kalıyor

Biner atın iyisine
Düşer yolun kuyusuna
Selam edin dayısına
Ah kızım kınan kutlu olsun

Annesi kızın annesi
Elinde mumlar yanısı
Yakıyor gelinin kınası
İşte budur bunun belası

Atladı gitti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Gidiyor da evlerin yakışı
A canım da gelin oluyor

Elimi koydum taslara
Kolumu kesti testere
Mevla'm şirin gözlere
A canım gelin oluyor

Geline bak geline
Kınalar yakmış eline
Yarın gider kendi evine
A canım da gelin oluyor
Anne kızsız kalıyor
Komşular ıssız kalıyor

Düğünü idare eden bir şahıs bulunur. Buna bazı ilçelerde “kahya” veya “kia” denir. Misafirler belli bir saatte toplanır. Çalgı eşliğinde oyunlar oynayarak bu düğün töreni eğlenceli bir şekilde devam ettirilir. Bu düğünü idare eden kimse misafirleri sıra ile oyuna kaldırır. Gelin her arkadaşı ile ayrı ayrı oynar. Damat ve gelin salondan ayrılarken başlarına para, şeker, leblebi gibi şeyleri avuç avuç atarlar. Salona gelmeden önce taksi ve otobüslerle her iki tarafın misafirleri şehir içinde dolaştırılır. Aynı şekilde salondan çıkarken de taksi ve taksi ve otobüslerle misafirlerle evlerine götürürler. Gelin ile damat oturacakları eve götürülerek damadın arkadaşlarınca gerdeğe sokulur. Burada sırtına vurmak adettir.

Günümüzde geleneksel kesimde bu adetler sürdürülse de özellikle kent kesiminde kendi evleneceği kişiyi kendinin bulması adetleşmeye başlamıştır. Böyle olunca anne-baba için bu geleneklerin, yerine getirilmesi gereken görev olmaktan başka bir anlamı kalmamaktadır. Düğünlerde eskiye oranla daha çok salon düğünü şeklinde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kadın erkek bir arada eğlenir. Düğünün başlangıcında gelin ve damat dansa çıkarlar. Daha sonra diğer oyunlar ve yöresel oyunlar Teke zortlatmaları ve Zeybekler oynanır. Takı merasimi ayrı bir önem taşır. Gelin ile damada herkes takacağı hediye bu irada takar veya verir. Düğün salonlarında kuru pata, yaş pasta ve meşrubat dağıtılır. Genellikle bir orkestra eşliğinde müzikler icra edilir. İsteyenler saz, davul, zurna gibi farklı sazları da kullanırlar. Teknolojinin gelişmesi ile düğünlerin video filme kaydettirilmesi adetleşmiştir. Bu yüzden düğün boyunca film çekimi yapan birisi düğüne gelenleri ve her türlü anı filme alırken görülür. Gece yarısı yani saat 24:00’de doğru düğün bitirilir. Ve yeni evliler evlerine aynı usulde götürülüp, bırakılır.

ÖLÜM-MEZAR GELENEKLERİ VE ADETLERİ

Antalya’da ölüm ve ölü gömme adetleri diğer bölgelerden çok farklı değildir. Antalya’da ölüm olayı meydana geldiği vakit en yakın camiden sela verilerek ölüm olayı duyurulur. Bunun üzerine cenaze defin işlemleri başlar. Cenaze eğer bir sağlık kuruluşlarında ise oranın gasalhanesinde yıkanarak kefenlenir. Evde cenaze yıkanacak olursa geleneksel usul ve adetlere göre yıkama ve kefenleme işlemleri yapılır. Buradaki uygulamalarda suyun kaynatıldığı kap birilerine verilir, ateşe buhur atılır, ölüntün eşyaları dağıtılır gibi uygulamalar yer almaktadır. Yine cenaze kadınsa kadın erkekse de erkek erkek yıkayıcılar tarafından bu işlemler yapılır. Tabi ölü evinde yas ve matem tutulur. Ölüm olayı üzücü bir laydan dolayı meydana gelmişse “Yakım” denilen ağıtlar yakılır. Cenaze camiye götürülerek vakit namazını takiben namazı kılınarak cemaat tarafından alınır ve mezarlığa götürülür. Burada da hazırlanmış mezara İslami kurallara gereğince defnedilir. Burada mezarın üzerine herkes sırayla toprak üç kürek atılarak tamamlanır. Bu arada hoca dua ve salavat getirir. Kurandan sureler okur. Cenaze defin işlemi bu şekilde tamamlandıktan sonra ölü yakınlarına herkes başsağlığı diler ve ölü evine dönülür. Bu şekilde eve gelen insanlara yemek vermek adettendir. Ölüm olayının olduğu günden sonraki 3.7.40. ve 52. günlerinde mevlit okutularak yemek verilir. Geçmişte bu yemek sulu yemekler olurken günümüzde genellikle kıymalı pide ve ayran şekline dönüşmüştür.

Antalya Kent merkezinde iki adet mezarlık bulunmaktadır. Bunların eski olanı Muratpaşa Mahallesi Eski Otogar karşısında yer alır, diğer mezarlık ise birkaç yıllık kuruluşa sahip ve Duraliler Köyü'nde yer almaktadır. Defin işleminin üzerinden en az bir yıl geçtikten sonra ilk zamanlarda konulan tahta baş ve ayak tahtalarının yerine mermer olanları yaptırılarak değiştirilir. Antalya'daki mezarlıklarda mermer mezar taşı yaptırma geleneği daha yaygındır. Köylerde de bu adetlere uygun olarak bu işlemler yapılır ve cenazeler her köyün kendi mezarlığına gömülür.

SOFRA ADETLERİ VE YEMEKLER

Türk mutfağı; dünyada Fransız ve Çin mutfağından sonra üçüncü sırayı almaktadır. Bu haklı yeri almasında geleneksel mutfağımızın yapısının katkısı belirleyicidir. Antalya'nın narenciye ve sebze yetiştiriciliği gelişmiş olduğundan, yemek kültüründe de sebze ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Kırsal kesimde ise hububat ve hayvansal gıdalardan yapılan yemekler ağırlık kazanmaktadır. Yemeklerde kullanılan yağ da yakın zamana kadar sadece ay çiçek yağı iken son yılların gelişmeleri doğrultusunda yağ tercihlerinde değişiklik toplumsal değişiklik boyutundadır.

Antalya merkezinde en bilinen yemek, diğer yörelerde meze olarak yapılan piyazdır. Ancak Antalya'da yapılan piyaz diğer bölgelerden farklı olarak taratorla hazırlanır ki özelliğini de bu oluşturmaktadır. Dolayısıyla TATATORLU PİYAZ veya ANTALYA USÜLÜ PİYAZ demek daha doğru olacaktır. Bazı sofras ve yemek adetleri de şöyledir:

- Yemek sofrasına yakın oturmayanlar hasretine kavuşamazlar.
- Sofrada ekmek kırıntılarını toplayanlar zengin olurmuş.
- Su üç yudumda içilmeli.
- Ayakta yemek yenirse evin bereketi kaçarmış.
- Sofrada ekmeği çok kırıntılı yanın çocuğu çok olurmuş.
- Sofrada lokmasını bırakan, kısmetini kaçırmış.
- Yemek arasında su içmek çok iyiymiş, çünkü içimizdeki kapılar açılmış.

Sofra ve yemek adetlerine ilişkin bu türden inançların yanı sıra genel olarak sofras adaplarına da uyulur. Örneğin Büyükler başlamadan küçükler başlamazlar, sofrada misafir var ise misafirden önce kalkılmaz, eller yıkanmadan sofraya oturulmaz, sofradan kalkınca "Yarabbi şükür" denilir gibi.

Antalya'nın kendisine has yemek örneklerini şöyle sıralayabiliriz.

Taratorlu Piyaz: Haşlanmış kuru fasulye konulan servis hazırlanacak tabağa yeter ölçülerde soğan, domates, haşlanmış yumurta doğranır, üzerine zeytinyağı ve hazırlanmış tarator dökülerek servis yapılır. Limon, sirke ve baharatlar eklenerek yenilir. Kölle: Buğday, fasulye, nohut, bakla suda kaynatılır. İçine kırmızı biber, karabiber, tuz konur üstüne ceviz, badem ezmesi ekilerek yenir. Bu yemek ikindi, akşam ve gece vakti yenir. Kölle, özel anma günlerinin yemeği ve toplantı aracıdır. Çocuğun ilk dişi çıktığında yapılan kölle, "DİŞ KÖLLESİ" adını alır. Bu sebepten toplanan misafirlerin yanında çocuğun öntüne makas,,tarak, ayna, kitap, pergel,

kalem, tespih gibi eşyalar konur. Çocuk ilk hangi eşyayı alırsa o meslekten olacağına inanılır. Yine çocuğun sünnetinde yapılan külleye "SÜNNET KÖLLESİ" ve düğünde yapılan külleye de "DÜĞÜN KÖLLESİ" adı verilir.

Arap Aşı: Özellikle yayla bölgelerinde kış mevsiminde tavuk veya av hayvanlarının etinden yapılan bir pelte kıvamında siniye dökülür ve soğutulur. Başka bir kaba etin suyu, et, baharat ve sarımsakla hazırlanan arap konulur. Arap aşı veya ekşili hazırlanır, hamur ile birlikte yenilir.

Hibeş: Bir baş kadar sarımsak dövülüp sulandırılır. Bir kase tahine bu sarımsak ve 3-4 adet limonun suyu, kimyon, tuz ilave edilerek bir kıvamda karıştırılır. Tabağa konulan bu karışımın üzerine zeytinyağında kızartılmış acı biber dökülerek, maydanoz ile süslenerek servis yapılır. Hibeş, daha çok içki mezesi olarak hazırlanır.

ANTALYA EL SANATLARI, HALK SANATLARI

Antalya ÷lkemizin turizm merkezidir. Bu yönüyle ÷lkemizin dünyaya açılan penceresidir. Turizm merkezi olmasının yanı sıra, iç göç alan illerimizin de başında yer almaktadır. Dolayısıyla Antalya, toplumsal ve sosyal yapının çok hızlı değıştiğı bir yerdir.

Yüzyılların birikimiyle genç kızlarımızın, yaşlı ninelerimizin ve usta ellerin meydana getirdiğı el sanatlarımız; Antalya coğrafyasında geniş bir yer tutar. Bölgede konar-göçer yaşamın yüzyıllardır sürmesi, bu yaşama biçiminin üretim ilişkilerinin ortaya çıkardığı, özellikle dokuma türü el sanatları günümüze kadar yaşama şansı bulmuştur.

Şehir merkezinde çarıklık, semercilik, nalbantçılık, halıcılık, iğne oyacağı, bakırcılık, demircilik, bıçakçılık el sanatları ile karşılaşmaktayız. Bu el sanatları uğraşan birkaç usta olmasına karşın ekonomik koşullar, yaşlılıkları ve çırak yetiştirmeleri bu el sanatlarının yavaş yavaş kaybolmasına neden olmaktadır. Merkez köylerinden Döşemealtı düzlüğünde bulunan başta Kovanlık Köyü olmak üzere Aşağıoba, Ekşili, Killik, Yağca, Çıgık gibi köylerde "döşemealtı Halısı" adı verilen yörenin en karakteristik halısı dokunmaktadır. Varsak Köyü'nde çuval, torba, heybe dokumacılığı, Bademağacı Köyü'nde; Oyacılık ve üzerlik yapımı, Akkoç Köyü'nde; Kolan, çarpana dokuma, çuval, heybe ve halı dokumacılığı yanı sıra birçok köyde de çorap ve oyacılıkla karşılaşmaktadıdır.

Düğün Corbası

Koyun, keçi gibi hayvanların içkembesinden yapılan çorba düğünlerin en has yemeğidir. Üzerine nane biber gibi baharatlar ekilerek, limon veya sirke dökülerek yenilir.

Öküz Helvası

Üzüm veya keçi boynuzu pekmezi ile yapılan helva büyük güç gerektirdiğinden çok sık yapılmaz. Üzerine tereyağı dökülerek servis yapılır.

Antalya bölgesinde narenciye çeşitlerinin her ürünün reçeli yapılmaktadır. Hatta pathcan, incir, karpuz gibi sebze ve meyvelerin de reçelleri yapılmamaktadır. Bunların en başta gelenleri ise Turunç, Bergamut reçelleridir.

Turunç Reçeli

Kalın kabuklu turunçlar soyulur. İplere dizilir ve soğuk su içerisinde birkaç gün bekletilir. Üç gün sonra sudan alınan turunçlar bir tencereye konularak kaynatılır. Kaynama işlemi tamamlanınca su iyice süzülür. Kıvamında haşlanmış turunçlar üzerine 10 turunca yarım bardak su ve bir kilo şeker ilave edilir. Hafif ateşte bir miktar daha pişirilir. Soğuyunca kavanozlara alınır.

Pathcan Reçeli

Küçük pathcanlar soyulup temizlenir. Üç-dört saat kadar kireçli suda bekletilir. Temiz su ile birkaç kez yıkanır. Boş bir kaba yerleştirilir ve üzerine şeker dökülür. Bir gece bekletilir ve suyunu içine aldığından emin olduğunda ateşte kaynatılır. Kaynarken içerisine karanfil atılır. Reçel kıvamına geldiğinde ateşten indirilir. Soğuduktan sonra kavanozlara alınır.

ANTALYA (TEKE YÖRESİ) HALK OYUNLARI

Teke bölgesi; geçmişte Teke sancağının bulunduğu illeri kapsayan illerin adıdır. Bu bölgede Antalya, Burdur, Isparta, Afyon, Muğla ve Mersin illeri bulunmaktadır.

Teke yöresi, akdeniz ikliminin hakim olduğu, bodur çalı, maki bitki örtüsü ve dağlık arazi yapısı ile tipik bir Akdeniz yöresidir. İç bölgeler her ne kadar karasal iklime sahipse de bölgenin genel karakterini çok fazla değiştirmemiştir.

Yörede Yörük, Türkmen ve Tahtacı aşiretlerinden oluşan insan toplulukları yaşamaktadır. Ancak yöremizin oyun karakterini belirleyen Yörük aşiretleridir. Bunlar Karakeçili, Sarikeçili, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Honamlı, Yeni Osmanlı, Hayta ve Çakal aşiretleridir. Bunların dışında da değişik isimlerle anılan Yörükler bulunmaktadır. Örnek: Sülek Yörüğü, Kırahmetli Yörüğü, Töngüçlü Yörüğü, Saçıkara Yörüğü gibi. Söz konusu Yörüklerin yaşamları da kışın sahilde yazın yaylada konar göçerdi. Bu nedenle yörenin kültürel yapısı, yukarıda saydığımız iller arasında büyük benzerlikler oluşturur. Bu nedenlerdir ki; Antalya Halk Oyunları da bu başlık altında ele alınmıştır.

Teke Yöresi Oyunları

Yörenin oyunlarının genel özelliği Zeybek olmasına karşın yörenin kendine has oyunları olan "Teke Zortlamaları" büyük bir özellik taşır.

Zeybekler; yiğitlik, kahramanlık, dürüstlük sembolü olmuş oyunlardır. Zeybeklerdeki eda, kasılma ve çalım oyunların genel tavrını çizer. Ancak yöremiz zeybeklerinin kısmen yörenin yaşam tarzından etkilenmesi sonucu, tavır olarak kırık zeybekler havasındadır. Aynı zamanda yörenin geçim kaynağı olan hayvancılık, oyunları etkileyen unsurlardır. Yörede beslenen Teke'nin hareketlerinin taklitlerine dayanan "zortlamalar" bu tür oyunlardandır.

Yöremiz zeybeklerini iki kısımda ele almak mümkündür. Ağır ve kıvrak zeybekler olmak üzere. Yöremizde oynanan hayvan taklitli oyunlardan olan teke zortlamaları, Yörük oyunlarının en karakteristik olanıdır. Oyunun genel hareketleri hoplama, zıplama, çökme ve diz vurmadır. Oyunlardaki bu figürler, çeviklik, hareketlilik, diz ve topuk vurma oyunların genel karakterini oluşturur. Bölgede oynanan aksak ritimli bir müziğe ve figüre sahiptir. Bu, yöre oyunlarının genel özelliğidir. Atatürk karşısında bu oyunlar oynandığı vakit şöyle demiştir. "Bu oyunlar öyle yaman bir oyundur ki aynısını Ankara'nın kostak oyununda görmek mümkündür."

Oyun müziklerinin aksak bir tavırda olduğunu söylemiştik: 9/8, 9/16 ve 9/4'lük ritimlerin yanı sıra düz diye adlandırılan oyun müzikleri de 2/4 veya 4/4'lük ritimle çalınıp söylenir.

Yörede kullanılan sazlar, cura saz, kabak kemane, sipsi ve deften oluşur. Ritim saz yerine dümbelek veya darbukanın kullanıldığı da görülmüştür. Bu saz takımına "ince saz takımı" adı verilir. Bunlar kapalı yerlerde kullanılan sazlardır. Açık havada bu sazların yerini davul-zurna alır.

Yöre oyunlarımızı şu başlıklar altında toplayabiliriz.

- 1-Ağır Zeybekler
- 2-Kıvrak Zeybekler
- 3-Kırık Zeybekler
- 4-Kesinti Zeybekleri
- 5-Kadın Zeybekleri
- 6-Kabaardıç
- 7-Teke Zortlamaları
- 8-Boğaz-Hada havaları

1-Ağır Zeybekler

Zeybek oyunlarının en karakteristik oyunlarından olup ağır bir tempoda oynanan cesaret ve sağlamlığın ifadesi olan oyunlardır. Ege zeybeklerine göre yörenin hareketliliği ve çevikliğini yansıtan bir tavırda oynanır. Al yazma, Çay, benim çeşme benim, Gölhisar, Tefenni ve Gaz Amat zeybekler bu türdendir.

2-Kıvrak Zeybekler

Daha hareketli bir zeybek türüdür. Bölgemize has bir karakteri vardır. Parmak şıklatma, diz ve topuk vurma en belirgin özelliğidir. Bir çeviklik ve ataklık vardır. Serenler zeybeği, Bucak serenleri bu tür oyunlardandır.

3-Kırık Zeybekler

Kıvrak zeybeklere benzer bir türdendir. Oyun içindeki eğilip, bükülme, diz kırma figürlerinden dolayı bu adı alır. Tefenni ve Denizli taraflarında oynanan bir türdür. Karaağaç, Sarı zeybek, Kırık Tavas zeybeği bu türdendir.

4-Kesinti Zeybekleri

Hüzün veren acıklı havaların sonuna eklenen genellikle kırık veya kıvrak zeybek türleridir. Gurbet havalarının arkasından oynanması ile bu özelliği alırlar. Kazım zeybeği, Kazım ağıtının sonunda, Avşar zeybeği de Avşar Beyleri'nin arkasından oynanan örneklerdir.

5-Kadın Zeybekleri

Düz oynanan oyunlardır. Zeybek tavrından ziyade kırılma, sallanma ve omuz hareketleri ile kırık zeybek türü hızlı oynanan oyunlardır. "İğnem Düştü Yerlere" en belirgin oynanan örneklerindendir.

6-Kabaardıç

Kırık hava türünde hareketli bir oyun türüdür. İki vuruşlu bir ritme sahip olması, diğer oyunlardan ayıran bir özelliktir. Yörede değişik tavır ve üslupta oynanan bu oyun "Çoban Oyunu" olarak bilinir. Bu nedenle yöremizin tek oynan oyunlarından. Ancak günümüzde halk oyunları gruplarına toplu olarak oynatılmaktadır.

7-Teke Zortlamaları

Yörenin ilginç ve özellikli oyunlarından. Zortlama veya zortlama; tüngüme, sıçrama ve zıplama anlamına gelir. Bu oyunlar yöredeki tekenin hareketlerinin taklidine dayalı oyunlardır. Ancak bu tekenin yaban keçisi olasılığını da göz önünde bulundurmak gerekir. Çok hareketli ve kıvrak bir oyundur. Elmalı ve köylerinde "Cepgen Zeybeği" adı altında da oynanmaktadır. Akıcı bir tavrı ve üslubu vardır. Yayla yolları, Şu Dirmil'in Çalgısı bu tür oyunlardandır. Burada şunu söylemek gerekecek: yöremizdeki oyunların çoğunluğu çalınıp söylenilen türkünün adıyla isimlendirilir.

8-Boğaz-Hada Havaları

Ayrılık, acı, üzüntü, gurbetlik duyguları veren müzik parçalarıdır. Ölçüsü serbesttir. Bunlar yörede çobanlık yapan kızların baş parmaklarını gırtlak üzerine bastırarak kaval sesine benzer bir ses çıkartarak birbirlerine seslenmelerinden doğmuş halk türküleridir. Teke müziği içerisinde özel bir önemi ve yeri vardır. Bu gün için boğaz veya hada havaları söyleyebilen kadınlar neredeyse yok denecek kadar azalmıştır. Ali Bey, Güllük Dağı, Ümmü Kız bu türdendir. Yine birçok boğaz veya hadanın isimleri bilinmemekle birlik de söyleyicileri tarafından yeri ve zamanı geldiğinde irticalen söylenmektedir. Teke yöresi halk oyunlarını bu şekilde sınıflandırdıktan sonra bu gün halk oyunları çalışmaları ve yarışmaları yönünden günümüzde daha bir zenginlik arz eden söz ve müzik repertuarı gözlenmektedir. Zaten genel yapı olarak oyun adları türkünün adıyla adlandırıldığından aşağıdaki türkü isimlerini sayabiliriz.

Dolana Ay Dolana
Kabaardıç
Sarı Zeybek
Yayları Yolları
Kezban Yenge
İğnem Düştü Yerlere
Serenler
Bahçelerde Bir Kuzu
Al Yazmam
Çek Deveci Develeri
Gel Gel Ayşe
At Olur da Tepmez mi
Mini Mini Metelik

Tahtalıkta Kalbur Var
Karinom
Cemilem
Dirmilcik
Ovalar Ovalar
Yaylalarda Gezersin
Haynalı
Şişedeki Gül Yağı
Hanım Zühra
Damardı
Antalya'nın Mor Üzüümü
Gemideyi Gemide

Gibi türkü isimleriyle oynanan Teke Yöresi Halk oyunları yukarıda da söylediğimiz gibi zengin bir repertuara sahiptir.

Ayrıca yöremizde bazı orta oyunları ve seyirlik oyunların da oynandığı bilinmektedir. Bunlar Zekir, Arap, Semah Çıkarma vb. oyunlardır.

Tüm bu saydığımız oyun ve müziklerin yanı sıra henüz derlenmemiş veya derlenmiş bile olsa sahnelenmemiş oyunlar bulunmaktadır. Bunların derlenmesi ve sahnelenmesi için çalışmalar devam etmektedir.

HALK OYUNLARI KIYAFETLERİ YÖRESEL GİYSİ

Antalya, Teke Bölgesi içerisinde yer alması nedeniyle bölgenin diğer illeri Burdur, Isparta, Denizli, Acıpayam ve hatta Konya-Ermenek ile benzer özellikler gösterir. Ancak Teke bölgesi dediğimiz bu bölge Yörük yaşamının ve iskanının yoğun olduğu bir bölgedir.

Bölgede yüzlerce yıl sosyal ve kültürel kimliklerini geliştiren Yörükler, yazın yaylada, kışın da sahilde sürdürdükleri kona-göçer yaşamın etkisiyle çok fazla iç içe girmiş bir kültürel yapı gösterir.

Bölgemizde yeni yerleşmiş Sarıkeçi Yörüklerinin yanı sıra; Karakoyunlu, Karakeçili, Yeniosmanlı, Eskiörük, Homamlı, Töngüçlü, Hayta, Çakal, Yörük aşiretlerinin iskan ettiği bir bölge olması özelliği ile Yörük kültürünün etkin olması söz konusudur. Ancak, bölgede yaşayan "Tahtacı" adı verilen Alevi Türkmenlerinin de yöre kültürü üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Özellikle Kuzeybatı ve kuzeyde bulunan Elmalı, Kumluca ve Finike ilçelerine yerleşmiş bulunan bu Türkmen aşiretleri de kendilerine has yerleşmiş öğelerle bölge kültürüne önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Bu nedenle halk oyunları kıyafetleri tespit çalışmaları Korkuteli, Elmalı, Kumluca, Finike ile Manavgat, Serik ve çevresindeki köylerde yoğunlaştırılmıştır. Buralarda yapılan derleme ve tespit çalışmalarına yörenin kaynak kişilerinin de verdiği bilgiler eklenerek aşağıda anlatacağımız bilgilere ulaşılmıştır.

Bu güne kadar bilinen kıyafet parçalarına ilave olarak; dizlik, iç yeleği, bağirtlak, gibi parçaların tespit edilmesinin yanı sıra giyim tarzı ve renginde de toplumsal statüyü belirleyen bazı tespitlere ulaşılmıştır. Bu yüzden kadınlarda kullanılan renkler evli mi, dul mu, nişanlı mı, kız mı olduğunu göstermekle beraber bağlama şekline de bu anlaşılmaktaydı. Yine zenginliğin ve saygınlığın bir göstergesi olarak para çelgideki para dizisinin yedi sekiz sıraya kadar çıktığı ve alını bütünüyle kapladığı bilinmektedir. Erkek kıyafetlerinde daha ağır renkler kullanılırken kadınlarda renk seçiminde daha bir çeşitlilik görülmektedir. Yine erkek ve kadın kıyafetlerinde uygun olarak geleneksel biçimde nasıl kullanıldığına dair bir çizelgede oluşturularak halk oyunları kıyafet düzenlemesinde bunun dikkate alınmasının esas olacağı düşünülmektedir.

KADIN GİYSİLERİ

Başa Giyilenler

Fes: Kırmızı veya bordo renkli depme keçeden konik biçimlidir.

Para Celgi: Bordo fes üzerine veya fes biçimindeki keçe üzerine altın ve gümüş paralarla bezenmiş etrafı renkli poşu veya yazmalarla bağlanmış bir başlıktır.

Boncuklu Calgı: Para çelgi gibi fes veya keçe biçimindeki başlığın paralar yerine boncukla bezenmiş yalnız uç kısmında bir veya iki dizi para dizilmiş bir başlıktır.

Pullu Yazma: Kare biçimindeki yazmanın etrafı pullarla işlenerek başlık üzerine kurulan bir örtüdür.

Oyalı Yazma: Kare biçimindeki yazmanın kenarına yöresel motiflerle işlenmiş, boncuk veya iğne oyası yazması başlık üzerine kullanılan bir örtüdür.

Kozalı Yazma: İğne oyası motifli, ancak biraz irice oya olan yazmadır. Başlığın en üstünde kullanılan parçadır.

İçlik (Göğünek): Eskilerde canfır ve melas kumaştan yarım yakalı, bağı açık yaka ağzına, göğüs kısmı pullu ve iğne oyası ile süslü bir iç giyim parçasıdır. Şimdilerde börümcek, şile bezi veya pamuklu kumaşlardan dikilmekte olup, yaka ve kol ağzlarına su taşıda motifler işlenmektedir.

Citari-Kutnu (Üçetek): Genellikle citari veya kutnu kumaşlarından yapıl maktadır. Uzun kollu olup, kol ağzları yırtmaçlı ve düğmelidir. Önü açık, belden itibaren üç parça eteklidir. Üçeteklerin kenarları dilimli olup, bu dilimlerin üzeri siyah kaytan işlidir. Arka parçasının alttan itibaren uç kısmında bir ardıç motifi gibi motifler kaytandan işlenir. Üçetek yapılan kumaşlar; kırmızı, mor, vişne renklerindenir. Yarım yakalı olup, ön üstten üç düğmelidir. Kutnu üç eteklerin kenarları ise sarı veya siyah harçlarla işlidir.

Delme (Camadan) Yelek: Üçetek kumaşından yapılan delme yelek, kısa kollu bele kadar uzunlukta ve önü açıktır. İçi astarlıdır. Önünün kenarları oymaların üzeri siyah kantanla işlidir.

Kepe (Cepken): Yörenin cepkeni kadife veya cuhadan yapılmaktadır. Uzun kollu ve önden açıktır. Bele kadar uzunlukta olup, yarım yakalıdır. Cepken kenarları ve kol ağzları sarı veya beyaz sim veya harçla işlidir. Cepkenin ön ve arka yüzü beyaz veya sarı simle yöreye has motiflerle işlenir. Genellikle yörede kullanılan renkler; kırmızı, bordo, mor ve yeşildir.

Sal Kuşak: Renkli yün iplerden dokunan yaklaşık olarak 1 x 1 metre ebatlarından olan bir giysi parçasıdır. Bele sarılarak kullanılır.

Golan (Kolan): Renkli iplerden özel dokuma tekniği ile dokunan, genellikle 2-3 metre uzunluğunda 3-5 cm. enindeki ip kuşaktır. Şal kuşak üzerine dolanarak kullanılır.

Öncek (Önücek-Pestamal): Eskilerde renkli dokuma kumaşlardan üzerinde yöresel motifler bulunan bir önlük çeşididir. Eskiden 2-3 renkli

ipek dokuma kumaşlardan da yapılır idi. Şimdilerde ise değişik renk ve desende buldan bezinden yapılmaktadır. Genel olarak bordo, kırmızı, mor renklere hakimdir.

Boyunluk (Bağır Yeleği): İçliğin kumaşından olan, yine yaka ve bağı iğne oyali giysi yakasıdır. Arkadan bağcıklarla bağlanır.

Şalvar: Şalvar üçetek kumaşından yapılmaktadır. Eğer üçetek kutnu kumaştan yapılırsa, şalvar saten kumaştan yapılabilir. Çitariden dikilen şalvarın içi astarlıdır. Uç kısmı ve parça kısmı astar kumaşından yani bez dokunan kumaştan yapılmaktadır. Ağı geniştir.

Ayağa Giyilenler

Çorap: El örgüsü yünden yapılan, düz beyaz çoraplar dize kadar uzunlukta olup, yanlarında değişik renklerdeki yünlerden yöre motifleri bulunur.

Çarık: Çarıklar yapılacak derinin rengine göre değişik ham deri rengine de olabilmektedir.

Yemeni: Dereden ve kısmen ucu sivri topuksuz düz ayakkabı biçiminde yapılmış ayakkabıdır. Genellikle kırmızı rengi tercih edilir.

Takılar

Altın Para: İpe veya zincire dizilmiş göğüse kadar inecek uzunlukta sıra altınlardan oluşan ve boyuna takılan bir takıdır.

Gerdanlık: Gümüş paralardan oluşan veya değişik gümüş işlemlerden oluşan altın para biçiminde dizilmiş ve boyuna takılan bir takıdır.

Gümüş Bağırılık: Gümüş gerdanlık gibi ucunda büyükçe para veya süs bulunan bir çeşit takıdır.

Zülûf Bastı (Yanaklık): Başlığın iki yanına takılan üçgenimsi bir parça ve sarkan gümüş zincir ve paralardan oluşan bir takıdır.

Perişan: Zülûf bastı ve para çelgi birlikte başın bir yandan diğer yanına kadar uzanan aynı zamanda çenenin altında da dolaşan gümüş zincir ve paralardan oluşan bir takıdır.

Gıdıklık: Perişan gibi ancak daha çok para çelgi ve fesi çenenin altına tutturmaya yarayan gümüş süs veya boncuklarla süslenmiş bir çeşit bağ ve takıdır.

Aksesuarlar

Gümüş Tokalı Kemer: Genellikle bele takılan telkari gümüş işçiliği ile yapılmış ön tarafta iki adet gümüşten tokası bulunan bir çeşit kemerdur. Üçeteğin üzerine takılan bir tokadır.

Heybe: Renkli yün iplerden dokunmuş yöresel motiflerin bulunduğu bir çeşit azık torbasıdır. İpi genellikle çarpanadan olmakla beraber iple de örülebilir.

Kaşıık: Oyun kaşığı olarak bilinen şimşir ağacından yapılmış tahta kaşıktır.

Golan Kuşak (Tokurcaklı): Golan kuşağın boncuklu olarak yapılmış bir örneğidir. Zaman zaman golan kuşak yerine veya aksesuar olarak kullanılır. Uçlarındaki boncuklardan dolayı tokurcaklı kolan adını alır.

Erkek Giysileri

Başa Giyilenler

Fes: Kırmızı veya bordo renkli keçeden konik biçimlidir.

Posu: Fes üzerine, renkli ipek ince bir dokuma olarak sarılan kumaştır.

Sırta Giyilenler

İçlik(Göynek-kapalı mintam): Alaca renkli dikine çizgili, hakim yakalı, önlü kapalı, dokuma kumaştan yapılmaktadır. Ön üstten üç veya beş düğme açık olabilir. Göyneğin kolları uzun olup, kol ağızları düğmelidir. Kapalı mintan; yakası hakim yaka, sol yandan düğmeli, kolları uzun olup, kol ağızları düğmelidir. Alacalı veya pamuklu kumaştan yapılan göyneklerdir.

Camadan (İç yeleği): Çuha kumaştan kolsuz yelek biçiminde yapılmış olup, önlü ve arka yüzü yöresel motiflerle iyah kaytanla işlenmiştir. Ancak önlü verrev kesimli olup, düğmelerle bağlanmıştır.

Kebe (Cepken): Yörede daha çok açık mavi veya renkli çuha kumaştan yapılan önlü açık bel hizasında uzun kollu bir üst giysidir. Kenarları ve kol ağızları siyah kaytan işlemeli olup, ön ve arka yüzlerle, kol üstleri yöresel motiflerle siyah kaytanla işlemelidir.

Çağşır (Salvar): Çağşır keçi kılından dokunmuş kumaştan yapılmış ve uçkurla bele bağlanan ağı geniş diz üstünde kalan, ayak bileklerine kadar inen bir giysi parçasıdır. Çağşır, içerisi astarlı olur. Yöremizde depme kumaşdan da yapılmış dağ köylerinde kullanılan menevrek adı verilen şalvar da giyilir.

kıyafetler

takılar-mücevherler

bir başka örnek

Sal Kuşak: Renkli yün iplerden dokunan yaklaşık olarak I x I metre ebatlarında olan bir giysi parçasıdır. Bele sarılarak kullanılır.

Golan (Kolan): Renkli iplerden özel dokuma tekniği ile dokunan, genellikle 2-3 metre uzunluğunda 3-5 cm eninde ip kuşağıdır. Şal kuşak üzerine dolanarak kullanılır.

Trablus Kuşağı: El tezgahlarında dokunmuş renkli keten ve ipek karışımı dokuma kumaştan yapılmış bir çeşit kuşağıdır. Yöremizde Alanya kuşağı adıyla da kullanılmaktadır. 2-3 metre uzunluğunda 15-20 cm eninde koltuk altında başlayarak kalça üstüne kadar sarılarak kullanılmaktadır. Bu kuşak kullanıldığında şal kuşak kullanılmaz.

Dizlikte (Kısa potur-pantol): Beş veya yedi parçalı kebe kumaşı olan ve çuhadan yapılan düz üstünde parçaları kalan kısa şalvara dizlik veya kısa podur denir.

Ayağa Giyilenler

Çorap: Beyaz yünden, elle ve beş şişle örülen düz çorabın yanlarında siyah ve karışık renkli motifler veya işlemler bulunur. Erkek çorapları dize kadar uzunlukta örülmektedir. Bu çoraplara dizleme çorapta denilmektedir. Şalvarın üzerine çekilerek giyilir.

Dolama (Tozluk): Çorap gibi yünden örülmüş tabanı olmayan dizle ayak bileği arasında giyilen bir giysi parçasıdır. Yanlarda yöre motifleri işlenmiştir.

Çarık: Çarıklar yapılacak derinin rengine göre, değişik renklerde, ham deri rengine olabilmektedir.

Cizme (Körüklü Veya Düz): Deriden yapılmış tabanlı ve topuklu dize kadar uzunlukta olup, genellikle körüklü ve siyah renktedir. Bazı yerlerde de körüksüz siyah ve kiremit rengine bulunduğu bilinmektedir.

Yemeni: Deriden ve kısmen ucu sivri topuksuz düz ayakkabı biçiminde yapılmış ayakkabıdır. Genellikle siyah rengi tercih edilir.

Aksesuarlar

Silahlık: Siyah deriden yapılan bir çeşit kuşak olmak üzere kişisel eşyaların konulduğu bir aksesuardır.

Yağlık: Uçları işlemeli mendil biçiminde bir aksesuardır. Kimi zaman boyunda kimi zamanda kuşağın ön yüzünde işlemleri görülecek şekilde kullanılır.

Heybe: Renkli yün iplerden dokunmuş yöresel motiflerin bulunduğu bir çeşit azık torbasıdır. İpi genellikle çarpanadan olmakla beraber ipde örülebilir.

Köstekli Saat: Gümüş zincirli ve ucu yelek düğmesine bağlı olarak kullanılan bir aksesuardır.

Uzun Bıçak: 30-40 cm boyutunda ucu sivri düz kamadır.

Halk Oyunlarında şu şekilde kullanılır:

Erkek kıyafeti (I)

Başa Giyilenler: -Keçe Fes
-İpek Poşu

Üste Giyilenler: -Göynek, mintan
-Kepe (Cepken)
-Şalkuşak
-Kolan kuşak

Alta Giyilenler: -Çağşır
-Çakşır

Ayağa Giyilenler: -Yün çorap
-Çarık, yemeni

Erkek Kıyafeti (II)

Başa Giyilenler: -Göynek, mintan
-İçlik
-Kebe (cepken)
-Şalkuşak, kolan kuşak, silahlık, yağlık, mendil

Alta Giyilenler: -Dizlik (kısa potur)

Ayağa Giyilenler: -Çizme (körüklü veya düz)
-yün çorap; siyah yemeni

Aksesuarları

-Silahlık
-Tabanca
-Uzun bıçak

- Yağlık, mendil
- Köstekli saat

Bayan Kıyafeti

- Başa Giyilenler:** -Kara çelgi- alınlık
-Pullu yazma-Kozalı yazı
-Poşu

- Üste Giyilenler:** -İçlik
-Bağırtlak veya bağır yeleği (boyunluk ve sütlük)
-Çitari üç etek
-Kebe
-Şalkuşak
-Çarpana veya kolan kuşak
-Heybe (azık torbası)
-Peştamal (öncek, örtücek veya öntücek)

- Alta Giyilenler:** -Çitari, şalvar

- Ayağa Giyilenler:** -Yün işlemeli çorap
-Çarık veya yemeni

ANTALYA TRKLERİ

EKEMEDİM AKA KIZIN GN

Hey, Hey

ekemedim aka kızın gn (Of gn)

Sırma salar bırak dsn, (dsn a kız dsn)

Glver de grem mercan dşini (Of dşini)

Yol ver bana ıbık belli geeyim (Geeyim, ak kıza gideyim)

Hey, hey

Yaylaların yeli souk esmez mi? (Of esmez mi)

Sevdiim de ryalara girmez mi? (Girmez mi a kız girmez mi)

Girmesen de gnl sana ksmez mi? (Of ksmez mi)

Yol ver bana ıbık beli geeyim (Geeyim Ak kıza gideyim)

AY BENİM EME BENİM

ay benim eme benim

Aman derdimi eme benim

Hakikatli yar isen

Aman nmden geme benim

Al yazmam dalda kaldı

Aman gzlerim yolda kaldı

Yıkılalı meyhane

Aman sarhoum nerde kaldı

AK EMEDEN SULAR İTİM KANMADIM

(Sinanolu Zeybei)

Ak emeden sular itim kanmadım hey

Sekizde dokuz yerimden kurun da yedim efem lmedim hey

Sinanolu inip gider initen hey

Her yanları grnmyor efem gmten

Sinanolu kale yapar taınan

Gzlerim doldu kanlı kanlı efem yaınan hey

HARMAN YERİ YARILDI

Harman yeri yarıldı
Kaynanam bana darıldı
Ne darılırsın kaynana
Oğlun bana sarıldı

Bağlantı:

Harman yeri taş yeri
Usul baş yavaş yürü
Ak gerdanın üstünde
Aman otuz iki diş yeri

Bağlantı:

Harmana kuyu kazdı
Yar okudu ben yazdım
Ak gerdanın üstünden
Ben düştüm öle yazdım

Bağlantı:

Harman yeri otlu olur
Bekar koynu tatlı olur
İhtiyara kız verme
Ölmez ama dertli olur

Bağlantı:

Dönüver kölelerin olduğum
Boşaymış benim sana yandığım

ADİLE'MİN ÜÇ BONCUKLU HASIRI

*Adile' min üç boncuklu hasırı
Adile' m olmuş düşmanların esiri
Hiç yok mudur abisinin hatırı*

*Gül mü sandın gül Adile m solacak
Sen ölürsen kara kara yerler dolacak
Adille'min saçına da altın takmalı
Takıp takıp cemaline bakmalı
Adile'mle bir odada yatmalı*

ŞU MAŞADIN KIZLARI

*Şu maşadın kızları
Baygın bakar gözleri
Gözlerine bakarken
Kaybettim öküzleri*

*Böyle mi olur asmaların direği
Bir oğlumu edemedim güveyi*

*Entarisi beyazlı
Geliyor nazlı nazlı
Bakmayın çalıma
Evinin üstü sazlı*

*Nerelisin kömür gözlüm nereli
Verem oldum sana gönül vereli*

*Ocak başı düz başı
Ben istemem yüzbaşı
Olursa paşa olsun
Dosta düşmana karşı*

*Böyle mi olur asmaların direği
Bir oğlumu edemedim güveyi*

BİRİNİ DE YAVRUM BİRİNİ

*Birini yavrum birini, birini
Öldüm de sürünü sürünü
Takıver de zilin birini birini*

*Öt benim garip bülbülüm palazım
Yine benim gönlüm sendedir sendedir*

*Çiftini yavrum çiftini, çiftini
Geliver de çiftetelli çiftetelli çiftetelli
Takıver de zilin çiftini çiftini*

*Öt benim garip bülbülüm palazım
Yine benim gönlüm sendedir sendedir*

*Üçünü de yavrum üçünü üçünü
Yaylada gördüm göçünü göçünü
Takıver de zilin üçünü üçünü*

*Öt benim garip bülbülüm palazım
Yine benim gönlüm sendedir sendedir*

GÖKTE YILDIZ YÜZALTMIŞ

*Gökte yıldız yüzaltmış (Gökte yıldız aman yüzaltmış)
Mevlam neler neler (Aman) yaratmış
Anası güzel soydan (Anasını aman aman güzel soydan)
Kızını da huri melek yaratmış*

*Gökte yıldız ellidir (Gökte yıldız aman aman ellidir)
Ellisi de (Aman) bellidir
Küçükten yar sevenin (küçükten yar aman aman yar sevenin)
Gözlerinden (Aman aman) bellidir*

*Gökte yıldız sayılmaz (Gökte yıldız aman aman sayılmaz)
Çiğ yumurta (Aman aman) soyulmaz
Yari güzel olanın (Yari güzel aman aman olanın)
Yüreğinde (Aman aman) yağ olmaz*

AL YAZMA

*Al yazmam dalda kaldı
Gözlerim yolda kaldı
Yıkılası meyhane
Sarhoşum nerde kaldı
Aman da aman üç metrelik bir onluk
Bayram gelsin kestireyim bir donluk*

*Al yazmanın incesi
Gönlümün eğlencesi
Gündüz gelme gece gel
İlle Cuma gecesi*

*Al yazmamı düreyim
Aç kapıyı gireyim
Uyu uyan sar beni
Var olduğun bileyim*

MASAL VE EFSANELER

Masallar

Yusufçuk Masalı

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, orta halli ne zengin ne de fakir bir köylünün bir kızı birde oğlu varmış. İki kardeş her gün analarının hazırladığı azıkları bellerine sararak ayrı ayrı yönlerde koyun otlatmaya giderlermiş. İki kardeş birbirlerini çok severlermiş. Babaları da son derece kaba saba çabuk sinirlenen, en küçük kusurlarında bile dayak atan adamın biriymiş. Bir gün iki kardeş koyunlarını uzak yerlerde otlatırken, öğle zamanı gelince analarının hazırladığı azıklarını yiyerek pınardan da sularını içince kız olan kardeşin uykusu gelmiş, Yusuf demiş ben biraz uyuyabilir miyim? Yusuf da uyu demiş. Uzanıverince kaba ardıcın gölgesine hemen uykuya dalıvermiş. Yusuf elinde bir kargı kendisine sipisi yapmak için uğraşıyormuş. Ancak iyi ses çıkarmayınca yeni bir kargı aramak üzere uzaklaşmış koyunların ve kardeşinin yanından. Uzaklarda bir kargı bulup onu istediği gibi yontup güzel güzel çalarak kardeşinin yanına geldiğine bir de ne görsün. Koyunların yerlerinde yeller esiyor. Kardeşini uyandırmış ve başlamışlar koyunları aramaya. Fakat nereye baktılsa bulamamışlar koyunları. Akşam olmaya başlamış, iki kardeşi bir düşünce eve koyunsuz nasıl dönecekler. Bir kayanın başına oturup başlamışlar düşünmeye. Babaları onlara neler yapmaz ki? Bunun üzerine düşünüp taşınıp ellerini açmışlar:

-Ey büyük Allahım bizi iki kuş yap. Hem babamızın dayağından kurtulalım hem de koyunlarımızı arayıp bulalım. Allah onların bu dualarını kabul etmiş. Hemen oracıkta iki kuş oluvermişler. İşte Yusufçuk diye bilinen kuş, kış gecelerinde öterek birbirine:

-Yusuf koyunları buldun mu?

-Bulamadım, sen buldun mu? Diye seslenen o gündür bu gündür bu koyunlarını arayan iki kardeşten başkası değildir.

Kumru Masalı

Biri erkek birisi kız iki kardeş varmış. Anneleri bir gün bunlardan bakkala gidip zeytinyağı almalarını söylemiş. Elleri zeytinyağı şişesini almış bakkala gitmişler ancak gelirlerken zeytinyağı şişesini düşürerek kırmışlar. Zeytinyağları yollara sıvanmış kalmış. Eve gitmekten korkan iki kardeş Allaha yalvararak, Allahım biz eve gidersek annemiz bizi dövecek, ne olursun bizi kuş yap. Demişler. Duaları kabul olan iki kardeşi Allah hemen iki kumru kuş yapıvermiş. O gündür bu gündür Kumru kuşlarını kimse avlamaz, sapanla taş atan çocuklar bile bilirler ki bu kuşlara taş atılmaz. Çünkü bu masalı mutlaka birileri onlara anlatmışlardır.

Efsaneler

Antalya'nın Kurtuluş Efsanesi

İki bin yıl önce Bergama kralı II. Attolos, akıncılarına “gidin bana yeryüzünün cenneti olacak bir yer bulun” demiş. Akıncılarda bu işin olmazlığını bile bile yola çıkıp böyle bir yer aramaya koyulmuşlar. Günlerce yol gidip bugün Çubuk Boğazı denilen yere gelip oradan Akdeniz'i ve ovayı görünceye kadar, oradan Torosların eteklerine inmeye başladıkça güzelliği gören akıncılar krallarının istediği gibi bir yeri bulduklarını düşünerek Bugünkü Antalya Kentinin olduğu yere geldiklerinde eşsiz güzellikte karşılaştıklarına hemen Bergama'ya krallarının huzuruna çıkıp istedikleri gibi bir yer bulduklarını söylerler. Bunun üzerine kral Attolos'ta kendi gözleri ile bu yeri görmek üzere ordusuyla hareket eder ve Antalya kentinin bulunduğu bu yere gelince o da buranın güzelliğine hayran kalarak evet yeryüzünün cenneti der ve bunun üzerine emir verir. Buraya büyük bir kent kurdurur. Kısa zamanda kurulan bu kentte de Kral Attolos'un adına izafen Attalia adı verilir. Daha sonra gelen uygarlıkların ve Türklerin sırayla “Stelia, Stalya, Adalya,” şeklinde değiştirdikleri adı bugünkü adını alarak “Antalya” olmuştur.

Kadı Efsaneleri

Özellikle Akseki-İbradı ilçelerinde sıkça anlatılan kadı hikayeleri, geçmiş döneme ilişkin bilgiler verdiği gibi buranın siyasal, sosyal ve kültürel yaşamına ilişkin bilgiler içermektedir. Bunların bir kaçı şöyledir:

-İki avcı ava gitmiş; bir ördek, bir üveyik ve bir kaz avlamışlar. Avcıların cins ve lezzeti başka başka olunca aralarında anlaşmazlık çıkmış. Anlaşmazlıklarını, son çare olarak kadıya götürmüşler. Konuyu anlatarak adetli bir paylaşım istemişler. Bunun üzerine kadı: “İki avcıya bir ördek” demiş ve ördeği avcılarının öntüne itmiş. “Sen üveyik şöyle dur” demiş, kazı da harç yerine ala koymuş.

-Çobanın bir köpeği varmış. Bir gün köpek, sürüye saldıran kurtları, herhangi bir zarar verdirmeden sürüden uzaklaştırmış. Bunun üzerine çoban köpeğe dişi bir koyun bağışlamış. Bir zaman sonra köpek ölmüş. Aradan geçen zaman içerisinde koyunun kuzuları olmuş, çoğalmış. Çobanı almış bir düşünce, bu koyunlar ne olacak? diye. Sonuçta kadıya gidiyor, olayı anlatıyor. Tabi koyunlar kadının oluyor. Çoban dönüp giderken “iyi ama kadı efendi: “bize saçığından bacağından bir şey kalmıyor mu?” diye sorunca, Kadı efendi kara kaplıyı açıp okuyor: “Vela saçık vela bacak küllühüm kadının olacak”.

Aspendos üzerine iki efsane:

Aspendos kralının Belkis isminde güzelliği ile ün salmış bir kızı vardır. Bu kızla evlenmek Aspendos kenti için en faydalı eseri kim yaparsa kızını onunla evlendireceği ilan edilir. Bunun üzerine sayısız eser içinden kral, bugünde kalıntıları duran “su kemerlerinin” kente sağlayacağı yarar

karşısında hayran kalır. Bu arada bugünkü Aspendos tiyatrosunu da gezerek yukarıdaki galerilerde bulunan kralın kulağına “kralın kızı benim olacak” diyen bir gencinde sahnede dolaştığını ve fısıltı ile bu sözleri söylemesine karşın sesin kulağına ne denli güçlü gelmesinden dolayı tiyatronun akustiğine ve mimarisine hayran kalır. Ancak her iki eseri de beğenen kral karar veremez ve kızı Belkıs’ı ikiye bölerek iki mimara paylaşmak ister. Sonuyla ilgili iki rivayet vardır. Birinde tiyatroyu yapana direkt olarak verdiği. Diğerinde ise iki eseri de çok beğenmesinden dolayı iki mimar arasında paylaşmak istemesi sonucunda su kemerlerini yapan mimarın kızın ikiye bölünmesi halinde öleceğini bilmesi ve hakkından vazgeçerek tiyatroyu yapan mimarla evlenmesini sağladığı yönündedir. Ancak bu efsanenin doğruluğunu Aspendos üzerindeki bir taşta bölünmüş Belkıs portresi doğrulanmaktadır.

2. Aspendos tiyatrosu hakkındaki efsane de Selçukluların burayı kervansaray olarak kullandıkları zamanlardan kalmalıdır.

O devirde yılanlar padişahı, arılar kraliçesine aşık olur. Arılar kraliçesi çam mersin kokulu ormanlarda yaşamaktadır. Yılanlar padişahının evlenme teklifini reddeder. Buna çok üzülen yılanlar padişahı, Torosların eteğinden şehre kadar uzanan bir köprü yaptırır. Arılar kraliçesini zorla kaçırarak, şehre getirir. Onunla zorla evlenir. Bir kızları olur adını “Belkıs” koyarlar. Arılar kraliçesi bu evliliğin zorla olmasından dolayı çok üzüldüğünden doğumdan hemen sonra ölüyor. Yılanlar padişahı bir saray yaptırır, üzerine de kızının kabartmasını koyar. Böylece Aspendos tiyatrosu meydana gelir. Kaçırarak için kullandığı köprünün bugünkü su kemerleri olduğu, sarayın da tiyatro olduğu söylenmektedir.

ATASÖZLERİ-MANİLER

Atasözleri

- Canı yanan eşek atı kor da geçer.
- Çocuğa iş buyuran ardınca gider.
- Düğün sesle, ölü yasla yakışır.
- Aç esner, tok geçirir.
- Kadın var ev yapar, kadın var ev yıkar.
- Ver Ömer'e yaz duvara .
- Eşeğe cilve yap demişler, çifte atmış.
- Aç at yol almaz, aç it av almaz.
- Tayfanın akıllısı, geminin dümeninden uzak kalır.
- Üç göç, bir yangın yerini tutar.
- Ben çalarım zurnayı, o toplar parsayı.
- Eğri geminin, doğru seferi olur.
- Kırk Arabın akli incir çekirdeğini doldurmaz.
- sahilde darısı olanın yaylada karı olmaz.
- Sen ağa, ben ağa bu ineği kim sağa.
- Züğürt olup düşünmektense uyuz olup kaşınmak iyidir.
- Zenginin horozu bile yumurtlar.

Maniler

Geline Ait Maniler

Bahçemiz çapa ister,
Çapacı para ister.
Çapacı şöyle dursun,
Şu gelin sopa ister.

Duvak takın başına
Getirin binek taşına
Gelin babası ile
Kardeşi yanı başına

Gelin gelin kapımıza
Altın dolu küptümüze
Çeyizi var hepimize
Gelin hoş geldin,
Hoş geldin.

Maşa bacaklı gelin,
Eli bıçaklı gelin,
Oğlan tenin, sen elin,
Ayağını kemir gelin.

Kaynanaya Ait Maniler

Ak karpuz kara karpuz
Kaynanalar çok arsız
Arsız olursa olsun
Oğlun durmuyor yarsız

Ak tavuk almadın mı?
Kümeşe salmadın mı?
Ah cadı kaynana ah,
Sen gelin olmadın mı?

Hop hop kaynana
Güp güp kaynana
Ben oğlunla yan yana
Sen dışarda kaynana

Kaynanam evde durmaz,
İşe elini vurmaz,
Bir köşede oturur,
Çenesi hiç durmaz.

Oluyor da oluyor,
Kız gelin oluyor,
Testisi susuz kalıyor
Annesi kızsız kalıyor.

Eli bıçaklı gelin,
Eteği saçaklı gelin,
Oğluma horamı geçtin,
Yengeç bacaklı gelin.

Ak yemiş kara yemiş
Dalları yere değmiş,
Güveyi namaz kılarken,
Gelin tavuğu yemiş.

Masa üstünde pekmez,
Bu pekmez bana yetmez.
Gelinin dediği laf,
Benim kulağıma yetmez.

Taştan duvar örülür mü?
Kaynana dövülür mü?
Kaynanayı döven gelin,
Mahallede dövülür mü?

Diğer Bazı Maniler

Karpuzun kökeniyim,
Dibine dökeyim,
Güzelle başım bozgun,
Çirkine tövbeyim.

Penceremiz cam cama,
Selam söyle amcama,
Amcam kızı vermezse,
Zehir koydum fincana.

Bir mendil işle yolla,
Ucunu gümtüfle yolla,
İçine beş elma koy,
Birini dişli yolla.

Çarşıdan aldım lahana.
Kıydım koydum sahana,
Hiç ömrümde görmedim
Böyle cadı kaynana.

Kaynanayı ne yapmalı,
Kaynar kazana atmalı
Yandım Allah dedikçe,
Altına odun atmalı.

Portakalın dilimi,
Tut kaynana dilini,
Şimdi oğlun gelirse,
Kırar kambur belini.

Ben birer biberim,
Yuvarlanır giderim.
Çok söyleme kaynanam,
Oğlunu alır giderim.

Cevahirin hasıyım,
Has ova elmasıyım
Övünsem de yeri var,
Geninin anasıyım.

Gülistan da gül gerek,
Her güle bülbul gerek,
Sencileyin güzele,
Bencileyin yar gerek.

Saksılarda sarmaşık,
Sormadan oldum aşık,
Pek üstüme gelmeyin,
Hem sevdalıyım, hem aşık.

Denizde kara balık,
Okkalıktır okkalık,
Ana beni evlendir,
Yeter gayri bekarlık.

Alkışlar ve Kargışlar

Alkışlar (Hayır Duaları)

- Allah'tan sıska, ne yapsın Musa
- Allah dirlik düzenlik versin
- Babanın hayrına
- Allah gönlüne göre versin
- Yağ bal olsun
- Çıran devamlı yağlı kalsın
- Kemgözden irak olasın
- Naha Allah senden razı olsun

Kargışlar (Beddua)

- Kıranlar girsin
- Adın batsın
- Yer çeksın
- Sürüm sürüm sürün
- Başın teneşire gelsin
- Yağlı kurşun önlüne gel
- Ölmece çek
- Ölüctüğün kalksın inşallah
- Ciğer evinden yanasıca
- Köşeytancığından bulasıca

Argolar

- Agobun kazı gibi durma
- Birşeyden çakmaz, ytlznumaraya inzibat yazılır.
- Baston yutmuş kaz gibi durma
- Bahriye kovaşı (Vurdum duymaz)
- Eskitmek (Harcamak)
- Fette (Beleş yemek, Davet)
- Traşlama (Gevezelik etmek, boş konuşmak)
- Habeci (Aptal)

Yerel ağız ve deyimler

- Aş..... Yemek
- Gönek, Mintan..... Gömlek
- Öte yaka..... öte taraf
- Mancar..... Pancar
- Fistan..... Entari
- Zıbın..... Don
- Gari..... Artık
- Ene..... Hayret, şaşkınlık ifade eder
- Diyecik..... Şura, şurası
- Partadan..... Ansızın, aniden

ANTALYA KÜLTÜR VE SANAT YAŞAMI

Antalya Kültür Merkezi (A..M)

1992 yılında temeli atılan merkezin açılışı 1996 yılında yapılmıştır. 9000 metrekare kapalı alanda; Perge ve Aspendos salonu olarak iki ana salona sahiptir.

Perge salonu: 348 kişilik bir salon olup; konferans, simultane, çeviri, seminer, panel, oda orkestrası gibi etkinlikler yapabilmektedir.

Aspendos Salonu: 817 kişiliktir. Her türlü tiyatro, çok sesli müzik, bale, konser, sinema ve konferans aktivitelerinin yapılmasına olanak sunar. Aspendos salonu, her yönüyle tam bir akustik salon olup mikrofonsuz gösteri yapabilmekte, orkestra çukuru sayesinde her türlü çok sesli müzikaller icra edilebilmektedir.

Ayrıca Antalya Kültür Merkezi'nde; sanatçı soyunma odaları, makyaj, dinlenme, idare ve sergi salonları da mevcuttur.

Cam Piramit Sabancı kongre Merkezi: Temeli 30 temmuz 1996 tarihinde atılmış olan Cam Piramit Sabancı Fuar ve Kongre Merkezi 1 Ekim 1997 tarihinde, Altın Portakal Film Festivali Etkinlikleri sırasında açılmıştır.

Av. Hasan Subaşı Kültür Parkı içerisinde yer alan bu merkez 4500 metrekarelik bir alanda kurulu olup giriş katı ve alt kattan oluşmaktadır. Kare plana sahip olan giriş katındaki ana salonun üzeri uzay çatı ile örtülmüştür. Uzay çatının yerden yüksekliği 22.76 m. Olup, renkli titanyum mavisi ısıcam ile kaplanmıştır.

Cam Piramit 2500 metrekare taban alanına sahip dört adet dairesel şekilli süt havuzlarıyla çevrilmiştir. Binaya havuz üzerindeki dört ayrı rampayı takiben otomatik kapılardan girilmektedir. Yapıda beş adet salon bulunmaktadır. Bunların en büyüğü Toros Salonu olmak üzere sırasıyla alt kattaki Meltem, Düden ve iki adet paralel toplantı salonlarıdır.

Toros Salonu: 2900 metrekare kullanım alanı olan giriş kattaki Toros Salonu, konferans ve sergi amaçlı organizasyonlarda kullanılmaktadır.

Konferans amaçlı kullanımında teleskobik tribünleri 2400 kişilik oturma kapasitesine sahiptir. Sergi amaçlı kullanımda ise 2050 metrekarelik alanda fuar kurma imkanı vardır. Salon içerisinde her türlü organizasyonlara hizmet verebilecek şekilde donanmış ses, ışık ve görüntü sistemine sahiptir. Salonda bulunan dev ekranda organizasyonlar sırasında çeşitli grafik, animasyonlar ve gösteriler sunulabilmektedir. Ayrıca seyyar simultane tercüme kabinle bulunmaktadır.

Meltem Salonu: Konferans ve toplantı amaçlı kullanılabilecek 417 metrekarelik salon, 440 sabit olmayan koltuk kapasitesine ve seyyar simultane kabinlerine sahiptir. Salon içerisinde toplantı ve konferanslarda kullanılmak üzere son sistem teknik ekipman mevcuttur.

Düden Salonu: Konferans ve toplantı amaçlı kullanılabilecek 307 metrekarelik salon, 340 sabit koltuk kapasitelidir ve dört adet sabit simultane tercüme kabini bulunmaktadır. Teknik ekipmanlar mevcut olup etkinlikler sırasında salonlar arasında ses ve görüntü aktarımı yapılabilmektedir.

Merkezimizde 87 metrekarelik 50'şer kişi kapasiteli 2 adet salon mevcuttur. Bu salonlar ihtiyaca göre toplantı odası, sanat galerisi, basın odası ve kafeterya olarak düzenlenebilmektedir. Cam piramit içerisinde bedensel engelliler için asansör, telefon ve tuvalet mevcuttur. Fuaye, VIP odası, doktor odası, büfe, vestiyer, servis mutfağı ve teknik bölümler bina içerisindeki diğer bölümlerdir.

Kral yolu adıyla anılan ve 15.000 metrekareye yayılan açık sergi alanında her biri 265 metrekare olmak üzere on adet toplam 2650 metrekarelik yarı açık sergi alanları bulunmaktadır. Piramit'e bağlı olmak üzere 500 araba kapasiteli otopark, açık sergi alanı olarak da kullanılabilir.

Cam Piramit, Avrupa Çelik Birliği'nin 1999 yılı ödülüne layık görülmüştür. (Merkezi Brüksel'de olan Avrupa Çelik Birliği, tasarım ve uygulamadaki işlevsellik, teknoloji ve kalitede en başarılı çelik konstrüksiyon tasarımlarına ödül vermektedir.)

Anfaş-AEC (Antalya Expo Center)

Anfaş Antalya Fuarcılık ve işletme ve yatırım A.Ş. tarafından fuarcılık sektörüne hizmet vermek amacıyla inşa edilen Uluslar arası Fuar Merkezi AEC (Antalya Expo Center), Nisan 1999'da fuarlarla hizmete girmiştir. 60 ortaklı olan bu işletme, toplam 60.000 metrekare üzerine inşaatı yapılan fuar merkezinde 20.000 metrekare kapalı fuar alanı, bu alan içerisinde 15.750 metrekare brüt stand alanına sahiptir. Fuar ve kongre merkezi olarak inşa edilen AEC, 1999'da açılmıştır. Temel olarak ortada kolonları olmayan üç ayrı salondan oluşması, gerekirse hepsinin ayrı veya beraberce kullanılabilirliği, AEC 'nin çok amaçlı hizmet vermesin olarak sağlayacaktır. AEC (Antalya Expo Center) bünyesinde, organize edilecek olan ihtisas fuarlarının, panel ve seminerler ile desteklenmesi için, uluslar arası standartlarda toplantı salonları, simültane ve komisyon odaları da bulunmaktadır.

AEC, uluslar arası fuarlara daha kolay hizmet vermesi açısından hava alanına 2 km uzaklıkta inşa edilmiştir. AEC 'de, 2 adet kafeterya, 1 restaurant (200 kişi kapasiteli), 1 kongre salonu (tiyatro düzeni 600 kişi kapasiteli), 7 adet komisyon odası, özel sergi salonu, 400 araçlık kapalı-300 araçlık açık otopark, VIP, kokteyl salonu ve basın odaları mevcuttur.

Ayrıca Antalya Bölgesi'nde bulunan belgeli turistik tesislerde de toplantı salonları mevcuttur. Antalya'da bu salonların yanında henüz inşaat bitmemiş bir kültür merkezi de Elmalı kültür merkezidir. 1800 metrekare inşaat alanı üzerine toplam 6163 metrekare olarak inşa edilen kültür merkezi üç katlı olacak ve içerisinde tiyatro salonu, toplantı salonu, sergi salonları ile kütüphane bulunacaktır. Elmalı kültür merkezi yakın zamanda açılacaktır. Yine Manavgat, Akseki kütüphane binaları da kültür merkezleri gibi kullanılmaktadır.

Antalya Müzesi Heykel

SANAT GALERİLERİ

İlimiz de çok sayıda sanat galerisi bulunmaktadır. Bunların birçoğu son yıllarda açılmışlardır. İl Kültür Müdürlüğü'ne bağlı Devlet Güzel Sanat Galerisi'nin yanında, Antalya Müzesi Sanat Galerisi, Tömer Sanat Galerisi, Suna-İnan Kırış Akdeniz Medeniyetleri Enstitüsü sanat Galerisi, Büyükşehir Belediyesi Kültür Salonu gibi resmi kurum ve kuruluşların salonlarının yanı sıra özel ve dernek çatısı altında hizmet veren sanat galeri de bulunmaktadır. ANSAN Sanat Galerisi (Antalya Sanatçılar Derneğı), Falez sanat Galerisi, Orkun-Ozan Sanat Galerisi ve Karikatür Sokağı (Yalnızca karikatür sergilerinin yapıldığı bir galeri) bunların başta gelenleridir.

Devlet Güzel Sanatlar Galerisi

Yivli Minare Külliyesi içinde yer alan Mevlihanede 1963 yılında hizmete girmiş ve bugüne kadar bu binada hizmet vermektedir. İki kapalı salonu ve açık teşhir salonu bulunan galeride, resim, heykel ve diğer güzel sanatlar faaliyeti sürdürölmektedir. Antalyalı bir çok sanatçı burada sergi vb. faaliyetlerde bulunmaktadır.

KÜTÜPHANELER

Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Antalya'da Teke Sancağından kalan Yazma ve Arap Harfli Basma Eserler Müsellim Camiinde toplanarak muhafaza edilmiştir. Daha sonra bu kıymetli kitaplar 1924 yılında iskeledeki Gümrük Binasında Sıtkı Tekeli'nin çalışmalarıyla Kütüphane haline gelmiştir.

Kütüphane 1924'ten 1993 yılına kadar çeşitli binalarda faaliyet göstermemiş, 21 Ağustos 1993 tarihinde Bugünkü modern binasına taşınmıştır. Bina 6 katlı olup, sanat galerisi, kültürel etkinlikler salonu, çocuk bölümü, müracaat eserler salonu, okuma salonu, ödünç verme bölümü, bilgi işlem odası süreli yayınlar okuma salonu, gör-işit bölümü, satranç odası, kafeterya ve büro gibi çeşitli bölümlerden oluşmaktadır.

Bilgisayar sistemine 1998 yılında geçilmiştir. Merkez Kütüphaneye bağlı Erenköy, Zerdalilik, Ahmet Sönmez , Dağbeli, Yeniköy ve Bademağacı Şube, Kütüphaneleri ve Gezici Kütüphane hizmeti ile Antalyalıların hizmetindedir.

Kitap sayısı, 1999 yılı sonu itibariyle 53.593 adettir. El yazma eser sayısı da 2'dir.

ESKİ ESERLER

Antalya'da Türkler

Bergama Kralı II. Attolos (İ.Ö. 159-138) tarafından kurulan Antalya şehrinde ilk Türk egemenliği, Anadolu'nun alınması ile görevlendirilen Selçuklu komutanı Süleyman Şah zamanında, 1078 yılında olmuştur. Ancak daha sonra Bizanslılar Haçlı seferlerinden yararlanarak Anadolu'nun güney kıyılarını tekrar ellerine geçirmişlerdir.

Selçukluların bölgeye sağlam bir şekilde yerleşmeleri 12. yüzyılın ortalarını bulmaktadır. Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat'ın hükümdarlığının sonlarına rastlayan yıllarda artmış olan Moğol baskısına dayanamayan Anadolu Selçuklu Devleti, ardından pek çok eser bırakarak 1300 yılında parçalanmıştır. Selçuklu Devletinin parçalanmasının ardından kurulan beyliklerden Hamitoğulları Beyliği sınırları içinde kalan Antalya ve çevresinde, Teke Türkmenleri yaşamakta ve bölge dolayısıyla Teke ili olarak adlandırılmaktadır.

Hamitoğulları beyliğinin Antalya üzerindeki hakimiyeti zaman zaman kesintiye uğramış ve 1361 yılında Osmanlılar almıştır. Ancak 1402 yılında Osman Çelebi Bey Antalya hariç olmak üzere Korkuteli'ni merkez alarak eski beyliğini yeniden kurmuştur. Osmanlı Sultanı II. Murat döneminde Osman Çelebinin Antalya'yı almak istemesi sebebiyle Korkuteli'nde öldürülmesi sonucundan beylik tarihe karışmış ve bölgede tam bir Osmanlı egemenliği kurulmuştur.

Zengin bir arkeolojik kültür birikimi üzerine kurulan Anadolu Selçuklu, beylikler ve Osmanlı kültürünün mirasçısı olan, onlarla yaşayan halkın kültür birikimi de doğal olarak zengin olacaktır. Çoğunluk konar-göçer hayat sürdüren Yörtük aşiretlerinden oluşan ve 1950'li yıllardan sonra hızlı bir şekilde yerleşik hayata geçen bölge halkı, günümüze kadar zengin bir kültür hazinesini de beraberinde getirmiştir. Ancak yerleşik hayata geçişle beraber konar-göçer yaşamın gereği olan kültür de yavaş yavaş terk edilmeye başlamış ve yerini yerleşik ekonominin ve dönem ekonomisinin gereği kültür ürünlerine bırakmıştır.

Bölgenin hemen hemen tamamında yaygı, deve kilimi, yüklük örtüsü, namazlık gibi pek çok çeşidi olan köklü el dokuması geleneği yerini bugün, çoğunlukla ticarete yönelik ve bazen çeyiz amaçlı olarak yapılan dokumalara bırakmıştır. Günümüzde sadece "Yeşil Barak Kilimi" adıyla bilinen, Kaş ve ilçelerinde dokunan kilimleri ve Antalya ile özdeşleşen Döşemealtı Halılarını görmek mümkün olmaktadır.

Bölgenin el zanaatları da yine çağın gereği olarak kaybolmakta ve geriye sadece Antalya merkezde yer alan birer semerci, bıçakçı ve nalbant ustası kalmış bulunmaktadır. Elmalı ilçesinde ise leblebicilik eski geleneği taşıyan donanımda hala devam etmektedir. Akseki'nin Bademli Köyündeki tahta kaşık üretimi de turizme yönelik satış amacıyla yapılmaktadır.

Alanya'nın ünlü ipek dokumacılığı bugün birkaç aile ile sınırlı kalmıştır. Geçmişten günümüze kadar kullanılan gelen ve İ.Ö. 4 ve 5. yy. Likya mimarlığının izlerini taşıyan tahıl ambarlarının yapımına ve kullanımına tüm bölgede hala yoğun olarak devam edilmektedir. Bu da bizlere; bölge insanının, geçmişte kullandığı pek çok ürünün unutulmuş Müzelik değerde eser konumuna dönüştürülmesine karşı, köklü Anadolu'nun kültürü mirasçıları olma özelliklerini tamamen silmeyip bir taraftan da yaşattıklarını göstermektedir.

Selçuklu Hanları

Hanlar fonksiyonu ve planı ile Anadolu'ya Selçuklu Türklerinin getirdiği bir yapı tipidir. Bunlar ilk olarak, sınır boylarında önemli geçitlerde ve kavşaklarda bulunan savaşların barındığı dini ve askeri yapılar olarak kullanılmış ise de, zaman içinde ticaret yolları üzerinde olanlar hem askeri hem dini amaçlarla kullanılmış ve ilk kullanımda "Ribat" olan isimleri daha sonra kervansaray şekline dönüşmüştür. Yatacak yerler, Mescit, Aşhane, Hamam, Depolar, Ahırlar ve Revirleri olan Hanlar savaş zamanları garnizon olarak kullanılmışlardır.

Antalya ve çevresinin Selçuklular devrinde önemli yol güzergahı üzerinde olması dolayısıyla bir günlük yol mesafesi olan yaklaşık 30-40 km de bir han yer almaktadır.

Evdır Han

Selçuklu Sultanı I. İzzettin Keykavus zamanında 1219 tarihinde yapılmıştır. Bugünkü Antalya-Korkuteli yolunun 1 km kadar doğusundadır. Antalya'dan kuzeye giden Selçuklu yolundaki hanlardan birincisidir. Yapı malzemesi moloz ve kesme taştır. Ortası avlulu, yazlık tip hanların güzel örneklerinden biridir. Kaleye yaklaşan dikdörtgen planıdır. Basık kemerli kapıdan girildiğinde dikdörtgenin sol tarafının tamamen yıkık ve kaybolmakta olduğu görülmür. Sağ taraf plan çıkarılabilecek kadar ayakta kalmışlardır. Doğu kesiminde ise beden duvarlarından başka bir şey görülmemektedir.

Kırgöz Han

2. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında 1247 tarihinde yapılmıştır. Antalya-Burdur yolu üzerinde Antalya'ya 30 km mesafede bulunan Kırgöz'deki Pınarbaşı mevkiindedir. Moloz taş ile yapılmıştır. Sade yapılı bir handır. Planı, ortası bir avluya, bir salonu dar cephede bir portale sahip olan hanların planına güzel bir örnektir. Arkada bulunan salon bütün yapıya hakimdir. Gerek arkadaki kışık kısım gerekse yan mekanlar oldukça sağlamdır.

Kargı Hanı

13. yy. Selçuklu Hanı olduğu bilinmekle birlikte Kitabesi olmadığı için yaptıran ve yapım yılı bilinmemektedir. Antalya (Manavgat), Beyliğin Köyü, Alanya-Beyşehir yolu üzerindedir. Yapı kuzey güney istikametinde uzanmakta ve kaleye yakın bir plan göstermektedir. Ortası avlulu plan tipinde olan Kargı Hanı, Kuzeyinde bulunan kışık kısmı ile Kırgöz

Hanı'nın planı ile benzerlik göstermektedir. Halen bütünüyle sağlam ve onarılabilecek bir haldedir.

Şarapsı Han

Alanya'ya 15 km mesafededir. Alanya-Konya yolu üzerinde doğu-batı istikametinde yüksekçe bir tepe üzerinde kurulmuştur. Dikdörtgen planlıdır. Üstü kemerli ve kiremitle örtülü hanın iki kapısı vardır. Kapılar kesme taş duvarlar ise tamamen moloz taştır. Kitabeden anlaşıldığı üzere Han II. Keyhüsrev zamanında yapılmıştır.

Alara Han

Alanya ilçesi sınırları içerisinde. Alanya'ya 30 km mesafede Alara Çayı-Alara Kalesi yakınında yer alır. Ulaşımı okurcular üzerinden 10 km asfalt yolla yapılmaktadır. 1231 tarihinden Alaaddin Keykubat tarafından yapılmıştır. Bugün oldukça harap durumdadır.

Antalya İçindeki Hanlar

Bir Kapılı Han

Bu han 20. yy. başında tipik bir Osmanlı devri şehir içi hanıdır. Kare şeklindeki bir avlunun etrafını küçük dükkanlar çevirmiştir. Ancak yapılan tamirat ve ilavelerle Hanın orijinal planı hemen hemen kaybolmuş durumdadır.

İki Kapılı Han

Han 19. yy. sonlarında yapılmıştır. "L" şeklinde avlusu olan hanın alt katında dükkan ve depolar sıralanırken 2. Katta yolcuların kalması için yapılmış basit odalar yer alırdı. Restorasyonu yapılmış olan Han günümüzde iş merkezi olarak kullanılmaktadır.

Alanya Kalesi

Anadolu'da yer alan yüzlerce kale arasında bugün ayakta kalmış ve iyi korunmuş olan Alanya Kalesi'nde, Hellenistik dönemden kalan duvarların bir kısmı hala görülmekte olup, bunların üzerine Selçuklular yeni sur duvarları inşa etmişlerdir. Kaleyi 1221 yılında ele geçiren Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat burayı kışlık merkez olarak kullanmıştır.

Alanya Kalesi; Kalealtı, Ortakale, İçkale olmak üzere üç bölümden oluşmakta ve üzerinde Kızıl Kule, Akşebe Sultan Mescidi ve Türbesi, Mecdüddin Sarnıcı, Hamam, Ehmdek Kompleksi, Sultan Sarayı, Askeri Kışla, Tersane gibi Selçuklu dönemi ve Süleymaniye Cami, Bedesten, Arasta gibi Osmanlı Dönemi yapılarını bulundurmaktadır. Bu yapılar arasında yer alan 1226 yılında inşa edilen Kızıl Kule ile 1227 yılında inşa edilen tersanenin ayrı bir önemi vardır. Beş katlı olarak inşa edilmiş olan Kızıl Kule,

Alanya Kalesinin Kilit savunma yerinde olup, Tersaneyi ve Kaleyi koruyan en önemli yapıdır. Devrin donanmasının yapılması düşünülerek 5 gözlü olarak inşa edilmiş olan Tersane ise Akdeniz'de yapılmış bir Türk Tersanesidir.

Pazar Hamamı

İçinde hem erkek, hem kadınlar bölümü olduğu için çifte hamam olarak da bilinen Pazar Hamamı, Antalya'nın büyük bir mahallesine de adını veren Balibey tarafından 16. yy. Osmanlı devrinde yapılmıştır. Şehrin bu döneme ait günümüze kadar önemli ve Osmanlı klasik mimarisinin güzel bir örneğidir.

Adından da anlaşılacağı üzere çarşı içinde Vakıf İş Hanı'nın kuzey doğusunda bulunmaktadır. Hamamın her iki bölümünde kuzey-güney doğrultusunda yer almaktadır. Ve "L" plan göstermektedir. Kılhan ve Su Sarnıcı yakını kuzeyinde yer alır. Moloz taşıyla örülmüş duvarlar dıştan düzgün kesme taş, içten sıva ile kaplanmıştır.

Erkekler bölümünün kapısı ise doğuya bakmakta olup, erkekler bölümü daha büyüktür.

Antalya Vakıflar Bölge Müdürlüğünün mülkiyetinde bulunan hamam birkaç yıl önce özel mülkiyette çarşı olarak bulunmakta iken şu anda boştur.

Gıyasettin Keyhüsrev Medresesi

Basık kemerli bir giriş kapısı vardır. Kapı üzerinde sivri kemerli niş içerisinde altı satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabeye göre medrese, Atabey Armağan tarafından yaptırılmıştır. Ancak, Selçuklu Medreseleri yaptıranın değil Sultan Hanın adıyla anıldığından Gıyaseddin Keyhüsrev Medresesi diye adlandırılmıştır. 1239 tarihinde yapılan Medresenin Taç Kapı portalinden başka sağlam kalmış yeri yoktur.

Selçuklu Medresesi

Yapı bazı kaynaklarda "İmarek" olarak belirtilmektedir. Gerçekte ise medresedir. Ancak kitabesi çok harap olduğundan okunamadığı için "Selçuklu Medresesi" olarak adlandırılmaktadır. Cephesi batıya yöneliktir. Abidevi taç kapısı porteli sağlam durumda olup, kitabesi taç kapı muhafazası içindedir. Dört eyvanlı medrese tipinde olup, dikdörtgen bir plana sahiptir. Ortada geniş bir avlusu vardır. Portal girişi güneyindedir.

Mevlevihane

Alaaddin Keykubat tarafından 1255 tarihinde yaptırılmıştır. Kalın duvarlı olan binada kubbe ve tavan sistemi kullanılmıştır. Enine dikdörtgen planlı olup, katlı şekilde yapılmıştır. İç kısımda da basamaklı yükseltileri vardır.

Mevlevihane altta, mekan üstte, toplam 4 mekan bulunmaktadır. Alt orta giriş mekanın üstünü örten kubbeye altıgen kasnaklı bir kubbe feneri yapılmıştır. 18 yüzyılda Tekeli Mehmet Paşa tarafından Mevlevihane'ye çevrilmiştir.

Mevlevihanenin hemen batısında yeni onarılmış bir Osmanlı hamamı vardır.

Karatay Medresesi

Doğu-batı istikametinde dikdörtgen planlı bir yapıdır. Anıtsal taç kapsı ile orta avlulu ve eyvanlı medreselerin Antalya'daki tek ve en güzel örneğidir. Batıya bakan cephesinde anıtsal taç kapısı bulunmaktadır. Basık kemerli olan taç kapı sivri tonozla muhafaza altına alınmıştır. Kemerin üzerinde sivri kemerli niş içerisinde 9 satırlık kitabesi yer almaktadır. Karatay medresesi çok tahrip olmuştur. Taç kapısı sağlam ve restore edilmiş olmasına karşılık iki eyvandan başka sağlam yeri yoktur.

Şeyh Süca Türbesi

Selçuklular devrinde 1238 yılında yapılmıştır. Kızıltoprak mahallesindedir. Kuzey-güney yönünde moloz ve kesme taşla inşa edilmiş olan yapı, kare planlı, sade görünüşlü ve küçüktür. Türbe diğer Selçuklu devri örneklerinde olduğu gibi, alt kat mezar odası, üst kat mescit olmak üzere iki bölümlüdür.

Zincirkıran Türbesi

Mevlevihane'nin doğusunda üst bahçededir. Türbe Selçuklu, Osmanlı sanatının geçiş döneminin özelliklerini taşır. Yani Beylikler dönemindedir. Türbe kare bir kaide üzerine sekizgen gövdeli olup, içten küre görünümlü, dıştan piramidaldir. Sekizgen yüzlerden yedi tanesi üzerinde kare birer pencere sekizinci yüzde ise kapısı bulunur. Kemerli kapının üzerinde sülüs yazı ile kitabesi bulunmaktadır. 1377 yılında inşa edilen türbenin üzerinde bitkisel ve Rumi süsler bulunur.

Nigar Hatun Türbesi

1502 yılında Yivli Camiinin kuzey-doğusunda yapılmıştır. Şekil olarak Selçuklu kümbetlerini andırmaktadır. Altıgen plan üzerine klasik kiremitli pramidal çatı örtülmüştür. Kubbe içten sivrice dilimlidir. Türbenin içinde taş lahit mezarının her iki taşı da yazılıdır.

Abdal Musa Türbesi

Abdal Musa, Hacı Bektaşî Velinin müritlerinden 14. yüzyılda yaşamış bir Anadolu erenidir. Elmalı'nın Tekke Köyü yakınlarında bugün türbesinin bulunduğu yerde kendi adını taşıyan tekkeyi kurmuştur. 14. yüzyılda yaşamış bir Anadolu erenidir. Elmalı'nın Tekke Köyü yakınlarında bugün türbesinin bulunduğu yerde kendi adını taşıyan tekkeyi kurmuştur. 14 yüzyıldan 20. yüzyıla kadar birçok kez tamir görmüş olan tekke yapısı ilk olarak, II. Mahmut döneminde, ikinci ve son olarak da 1925 yılında tekkelerin kapatılması ile ilgili çıkan yasa gereği kapatılmıştır. Günümüzde ziyaretgah olarak kullanılmaktadır.

Kesik Minare

Yapının aslı Roma mabedi olup daha sonra üzerine Bizans çağında Roma malzemeleri kullanılarak 5 nefli bir kiliseye çevrilmiştir. Beşik tonozlu olan kilise ortadan manastır tonozu ile ikiye bölünmektedir. Martek konumu itibariyle plan verecek kadar bellidir. Selçuklular devrinde onarım hatta ilave gördüğü bilinmektedir. Asıl camiye çevrilmesi Şehzade Korkut zamanında olmuştur. Bu onarımda cepheye yani batı kısmına portal yapılmıştır. Güney kısmına ise portal ile aynı yükseklikte kare planlı minarenin kürsü kısmı ve minaresi ilave edilmiştir. H. 1314 yılında yangın geçiren cami 1974 yılında yeni bir oranın daha görmüştür. "Cumanın Cami" diye de bilinen Kesik Minare, kilise, olarak Meryem Anaya adanmış olup Panaglia Kilisesi olarak da adlandırılmaktadır.

Yivli Minare Külliyesi

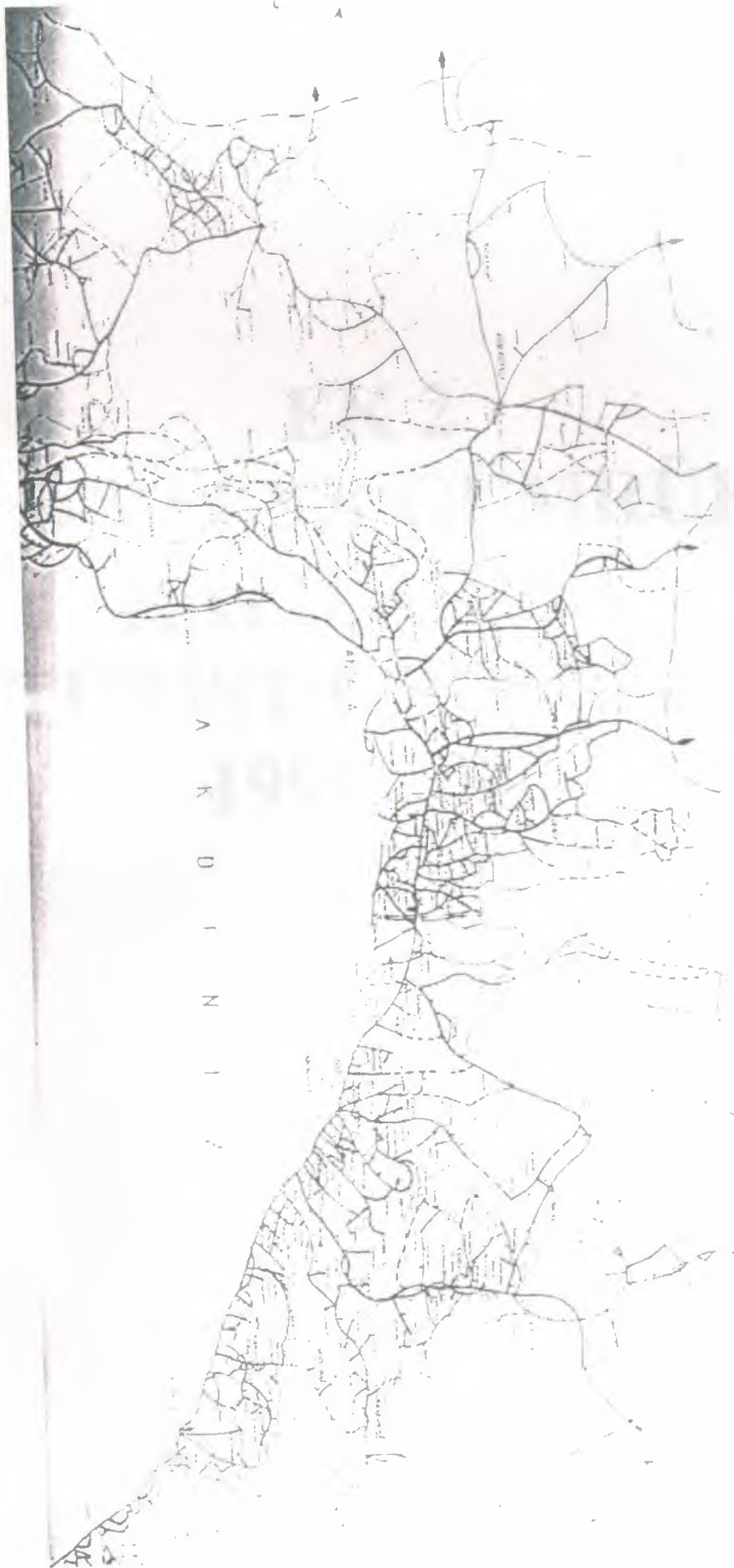
Yivli Minare

Adı ile anılan külliye içerisinde caminin hemen güneydoğusundadır. I. Alaaddin Keykubat tarafından (1219-1238) tarihleri arasında yaptırılmıştır. Kare planlı bir kaidenin üstünde silindirik bir kısmı ve yarım sütun şeklinde sekiz yivli bir gövdesi vardır. Oldukça kalın olan görev bu yivli bir gövdesi vardır. Oldukça kalın olan görev bu yivli bölümlerle zarif bir görünüm kazanmıştır. Sağlam durumdadır. Minarenin inşa malzemesi taş tuğla ve horasan harcıdır. Minarenin kuzeydoğu tarafından giriş kapısı vardır. 90 basamak merdivenle çıkılır ilk on yedi basamak taş ve normal yüksekliktedir. Diğerleri ise yüksekçe olup, 40-44 cm kadar yükselen basamakları vardır. Minare gövdesi üzeri firuze çinili tuğlalarla süslüdür. Minarenin yüksekliği tahminen 38 m'dir. Kaidenin güneydoğu kısmında kare bir niş içinde firuze çinilerle kufi yazılı bir pano bulunmaktadır.

EKLER

EK 1

**ANTALYA'NIN
KROKİSİ**

EK 2
ANTALYA GÜMRÜK
KAPILARINA
TURİST GİRİŞLERİ
1999-2000

ANTALYA GÜMRÜK KAPILARI TURİST GİRİŞLERİ (1999)

AYLAR	MERK. LIM.	KAŞ	FINİKE	ALANYA	HAVA LIMANI	TOPLAM	AYLIK TOPLAM
Ocak	-	-	563	-	75.861	76.424	76.424
Şubat	3	-	713	-	86.423	87.139	163.56
Mart	-	15	1.289	-	77.556	78.860	242.42
Nisan	5	43	1.626	-	64.377	66.051	308.47
Mayıs	24	63	1.862	-	144.878	146.827	455.30
Haziran	102	167	2.478	101	183.971	186.819	642.12
Temmuz	112	133	3.486	573	244.921	249.225	891.34
Ağustos	120	150	3.504	556	105.461	309.791	1.201.11
Eylül	76	2.398	113	61	217.551	220.199	1.421.31
Ekim	50	2.268	47	-	223.667	226.032	1.647.31
Kasım	23	1.527	9	-	69.094	70.653	1.718.05
Aralık	7	1313	11	-	39384	40.679	1.758.65
Toplam	522	8077	15.701	1291	1.733.108	1.758.699	1.758.65

ANTALYA GÜMRÜK KAPILARI TURİST GİRİŞLERİ (2000)

AYLAR	MERK. LIM.	KAŞ	FINİKE	ALANYA	HAVA LIMANI	TOPLAM	AYLIK TOPLAM
Ocak	-	1209	6	-	43744	44959	44959
Şubat	10	1486	6	-	50167	51669	96628
Mart	5	110	4	-	81896	82015	178943
Nisan	25	259	66	-	224723	225073	403716
Mayıs	625	605	57	4002	291518	296807	700523
Haziran	272	351	170	213	347293	348299	104882
Temmuz	233	-	118	671	494246	495338	1544164
Ağustos	92	637	160	2194	499317	502400	2046564
Toplam							

BİR ÖNCEKİ YILIN AYNI DÖNEMİNE GÖRE DURUM (2000)

OCAK : %41
 ŞUBAT : -40.92
 MART : %26.30
 NİSAN : %+30.87
 MAYIS : %54
 HAZİRAN : %+63.33
 TEMMUZ : %+73.24
 AĞUSTOS : %+70
 EYLÜL : %
 EKİM : %
 KASIM : %
 ARALIK : %

EK 3

SAYIM YILLARINA GÖRE ANTALYA NÜFUSU

Sayım Yıllarına Göre Antalya İl Nüfusu

YILI	NUFUSU
1927	206.270
1935	242.609
1940	256.366
1945	278.178
1950	311.442
1955	357.568
1960	416.130
1965	486.910
1970	577.334
1975	669.357
1980	748.706
1985	891.149
1990	1.132.211
1997	1.477.347

EK 4
ATATÜRK'LE İLGİLİ
BİR ANI

“ATATÜRK'ÜN
ANTALYA'YA GELİŞİ ”

ATATÜRK ANTALYA'DA

"Sesini enginlerden getirdi mavi sular; Mavi sular bu sabah bir cihan getiriyor. Sevincinden ağlayan, gülen haykırın rüzgar. Kalelere bir umut ve inan getiriyor."

Baki Süha EDİPOĞLU

Onuruna verilen akşam yemeği sırasında Türk Ocak'ını düzenlediği gösterileri izledi ve ilgilileri kutlad

7 Mart 1930 Cuma

Atatürk Antalya'da, Antalya'da Atatürk'te karşılıklı derin izler bıraktılar. Antalya Atatürk'ün üç kez teşrif ettiği mutlu beldelerden birisidir. O günleri yaşayan canlı tarih Hasan Rıza SOYAK;

Atatürk'ün Antalya'yı ziyaret günlüğüne şu notları düşer:

6 Mart 1930 Perşembe

Atatürk'ün Antalya'ya geleceği haberi kentte büyük sevinç yaratmıştı. Halkın da katkılarıyla sokaklar, yollar temizlenmiş, aydınlatılmış ve birçok yere zafer takları kurulmuştu.

Karayoluyla Burdur üzerinden beklenen büyük misafir 16.00'ya doğru kente girdiğinde halkın coşkusu, sevinci ve heyecanı artık doruktaydı. Vatan bulvarı üzerinde bugünkü Orman Bölge Müdürlüğü önündeki alanda, Atatürk otomobilini durdurup halkı selamladıktan sonra, tekrar kent merkezine doğru hareket edildi.

Yenikapı'daki valiliğe ait iki katlı köşk, Ata'nın ikâmetine ayrılmış ve baştan başa sade ama temiz eşyalarla donatılmıştı. Karşılama töreni bittiğinde köşke geçildi. Köşkün önünde biriken halkın bitmeyen sevgi gösterileri nedeniyle, Atatürk balkona çıkarak onları bir kez daha selamladı.

Tüm ilçelerden ve köylerden Gazi'yi görmek, saygılarını sunmak üzere gelen heyetler köşkün etrafır doldurmuşlardı. Saat 15.30 sularında balkona çıkara Antalyalılara kısa bir konuşma yaptı. Saat 17.00'de şehri çevresindeki park ve bahçelere otomobil ile bir ge: yapıldı. Ocak başkanı ocak kütüphanesini, sinema v diğer salonları gezdirip genel bilgi sundu. Saat 18.00'd köşke döndü.

Atatürk Antalya'da

Atatürk Antalya'da

8 Mart 1930 Cumartesi

Düzenlenen programa göre, saat 11.00'de Arapsuyu'nda çeltik tarımı yapılan modern bir çiftlik gezildi. Burada öğle yemeği yenildi.

Deniz motorla geziye müsait olmadığından limanda bulunan Rüstemiyе gemisine binildi ve Antalya kıyıları açıktan gezildi. Gün boyu doyumsuz güzellikler seyredildi ve konuşuldu.

Atatürk Lara civarında, meyve bahçeleriyle kaplı, çok beğendiği yemyeşil bir yerin adını yanındakilere sordu. Buranın Rumkuş adıyla anıldığı öğrenince "Erenkuş olarak değiştirin" dedi. Doğa bütünüyle onu çok etkilemiş olmalı ki dönüştürme yanındakilere "Hiç şüphesiz Antalya dünyanın en güzel yeridir" diyerek duygularını dile getirdi.

Rıhtıma çıkıldığında kalabalığın arasında Cumhurbaşkanı'na yanaşan Kayıkçı Mustafa isminde bir çocuk, 9 kişilik bir aileyi beslediğini, yardıma ihtiyacı olduğunu söyledi. Gazi çocuğa nakdi yardımda bulundu.

9 Mart 1930 Pazar

Atatürk sabah köşkte, ilçelerden gelen heyetleri ve birçok kişiyi kabul edip gördü.

Bugün Serik Büyükbekir Köyündeki ünlü Aspendos Antik Tiyatrosu gezilecekti. Öyleyse doğru otomobillerle yola çıkıldı. Serik ve Belus'ta toplanan halkın sevgi gösterileri arasında Aspendos Tiyatrosuna ulaşıldı. Tiyatronun önünde bir yörük çadırı kurulmuş, her taraf bayraklarla donatılmıştı. Tiyatro, Antalya Müzesi Müdürü Süleyman Fikri Bey'in rehberliğinde gezildi. Atatürk tiyatronun dünyadaki benzerleri ile karşılaştırmasını yaparken sanat tarihi ve Arkeoloji alanında da geniş bilgi sahibi olduğu belliydi.

Tiyatro gezildikten sonra Atatürk'e yörük çadırında ikramlarda bulunuldu. Köylülerle sohbet etti, dertlerini dinledi ve topluca fotoğraflar çektirildi.

Dönüşte yol güzergâhındaki bazı çiftlik ve bahçeler gezildi.

Akşam Yenikapı'da halk tarafından Ata'nın onuruna oyunlar oynandı, türküler söylendi.

10 Mart 1930 Pazartesi

Atatürk bugünü köşkte; çıkmayarak dinlenmeye geçirdi. Antalya Müzesinden getirilen birkaç el yazması kitabı inceledi, Müze Müdürü'nden bilgi aldı. Özellikle nadi bir tarih kitabı üzerinde durdu.

11 Mart 1930 Salı

Atatürk yurt gezisine deniz yoluyla devam edecekti. Ancak bu program değişikliği ile ertesi gün Burdur üzerinden dönüş için hazırlık başlandı.

12 Mart 1930 Çarşamba

Gazi, yanındaki heyetle birlikte saat 10.25'te büyük bir uğurlama töreni ile Ankara'ya doğru hareket etti.

Atatürk'ün Antalya'ya Diğer Gelişleri

Atatürk 1931 yılı Şubat ayı başında Ege gemisiyle İzmir'den başlayan bir yurt gezisine çıkmıştır. Bu program içinde 10 Şubat 1931 Salı günü Antalya'ya ikinci kez ziyaret etmişti.

Sabah, Vali ve resmi erkânı gemide kabul etti. Öğleden sonra motorla iskeleye çıkıldı. Doğruca karargaha giderek askeri birlikleri denetledi. Daha sonra sırasıyla Valilik, Belediye ve Cumhuriyet Halk Fırkasını ziyaret etti. Bu ziyaretler sırasında kentün ticari ve tarımsal faaliyetleri üzerine bilgiler aldı. Ziraî Kredi ve Satış Kooperatiflerinin önemi ve örgütlenmesini anlattı.

Saat 18.00'de gemiye dönülerek Alanya'ya doğru hareket edildi.

18 Şubat Pazartesi

Atatürk yine bir yurt gezisi programı içerisinde 18 Şubat 1935 Pazartesi günü saat 14.00'de Adatepe torpidosunun refakatinde Zafer torpidosu ile Antalya limanına girdi. O sabah çok erken saatlerde Alanya'ya çıkmış üç saat kadar kalmıştı.

Antalya limanında büyük bir sevinç yaşıyorlardı. Balıkçıların denizde tertipli bir şekilde hazırladıkları dizi dizi sandallar arasında rıhtıma çıkıldı. Askeri birlikler, okullar, bando ve halk tarafından candan selamlanan büyük misafir, hazırlanan faytona bindi ve kente hareket edildi.

Antalya'yı bir kez daha gezdi ve ilk gelişinde çok beğendiği Erenkuş'a giderek manzarayı seyretti. Yanındakilere 10 aylarında Meclisin Antalya'da toplanması hususundaki düşüncesini söyledi ve "Antalya'nın imar ve korunmasındaki hassasiyet ve gücümüzü İtalyanlara göstermeliyiz" dedi.

Akşam fener alayları düzenlendi, ulusal marşlar söylendi.

Ertesi gün saat 19.30'da o gece limana demirleyen Ege Gemisine geçerek kentten ayrıldı.

KAYNAKÇA

- 1) Avcioğlu, Doğan. **Milli Kurtuluş Tarihi**.3.Baskı,Tekin Yayınları,1999.
- 2) Baykara, Tuncay.**Anadolu'nun Selçuklular Devrindeki Sosyal ve İktisadi Tarihi Araştırmalar**.1990.
- 3) Çimrin, Hüseyin.**Antalya Folkloru**.Tuğrul Yayınevi,1984
- 4) Erten, Süleyman Fikri.**Antalya Vilayeti Tarihi**.1940
- 5) Güçlü, Muhammet.**XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Antalya**.1997
- 6) Kaya, Kemal.**Antalya'nın Eski Evleri**.Türk Akdeniz Dergisi,1937.
- 7) Reşit, Ekrem. **Antalya Notları**. 1935.
- 8) Selek, Sabahattin.**Türk Savaşları Belgeseli 1912-1922**. Karataş Yayınları, 1987.
- 9) Özmen, Ünsal. **Antalya**. 1969.